

મુખ્ય કાર્યાલય અને પ્રાપ્તિસ્થાન :
શેઠશ્રી લખમશી ગેલાભાઈની કું.
૬૦ ચીચખંદર રોડ, મુંબઈ-૪૦૦,૦૦૬

અન્ય પ્રાપ્તિસ્થાનો :

પ્રેમ રત્ન ટેલર્સ

નેતાજી સુભાષ રોડ, કોઠારી ભુવન, મુલુંડ વેસ્ટ મુંબઈ-૮૦

પારસ લાયબ્રેરી

ગોખલે રોડ, (નોર્થ) દાદર મુંબઈ-૨૮ (DD.)

કચ્છમાં પ્રાપ્તિસ્થાન અને પત્ર-વ્યવહાર :

વિજય મિનર્સ

ડો. નોશીર દસ્તુર માર્ગ, એસ. ટી. રોડ, માંડવી-૬૨૬

વસંત સ્ટોર્સ

જી. ટી. રોડ, માંડવી-૬૨૬

કિંમત ૩-૦૦ [પોસ્ટેજ અલગ]

દ્વિતીયાવૃત્તિ નકલ ૨૦૦૦ વીર સં. ૨૫૦૨ વિ. સં. ૨૦૩૨

આ પુસ્તકની કોઈએ આશાતના કરવી નહીં. વાંચન કર્યા
બાદ જ્ઞાનભંડાર કે લાયબ્રેરીમાં ભેટ આપી દેવું.

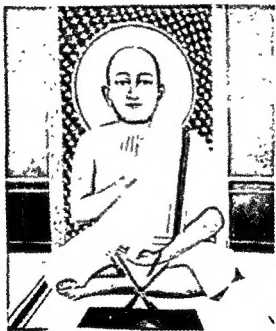
પૂજ્યોને તથા જ્ઞાનભંડારોને આ પુસ્તક પોસ્ટેજ મોકલવાથી
મુખ્ય પ્રાપ્તિસ્થાનેથી ભેટ મળી શકશે.

મુદ્રક : કાંતિલાલ ડી. શાહ

ભરત પ્રિન્ટરી,

દાણાપીઠ પાછળ-પાલીતાણા [ગુ.]

પ.પ. આર્યસાચલઅચાર્યશ્રીના ચુનામધાન...
 દાદા સામંત શ્રી શાંતેન્દ્રિય ગુણધરાજ મ આ

તીર્થ પ્રભાવક, મરૂધરદેશોદ્ધારક અગ્રણ્યગચ્છાધિપતિ
પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબ.

સર્જનની મુલાકાત

[સંપાદકીય]

પરમ ઉપકારી પૂજ્ય ઝાની ભગવતો ધણું મનનીય સાહિત્ય સર્જી ગયા છે. તે એટલા જ માટે કે જાણિની પેટી એમાંથી કાંઈ ને કાંઈ દિન-ઉપરેસ મદલ્ય કરતી રહે.

આજના કહેવાના વૈજ્ઞાનિક કુલમાં મોટા ભાગના માનવોની અધ્યાત્મમાર્ગ તરફ પ્રાયઃ અજાણ વધતી રહી છે. કહેવન છે ને કે “આ ભર મોટો પરભવ ફોલે દોરો” એ દિક્ષિત અનુસાર પરભવની ચિંતા જ જાણે વિદાય લઈ રહી છે. જેને હિંમતમાર્ગે પ્રયાણ કરવું હોય તેને જ પરભવની ચિંતા હોય ને ?...પણ...પણ જેને વિલાસમય અને પાપમય જીવન જીવવું છે ! એવા વર્તને પરભવ ક્યાંથી યાદ આવે ? બસ...આ વિચારોના વમનમાં જ આ પુસ્તકનું સર્જન થયું છે !

અલગત મેં પ્રથમથીજ વાત કરી કે “પૂજ્ય ઝાની ભગવતો ધણું મનનીય સાહિત્ય-સર્જી ગયા છે.” જેથી આ મંચમાં, સંપ્રદીત સાહિત્ય માર્ગ નથી પણ...વીતરાગ પ્રભુ દ્વારા પ્રરેપિત છે. મેં તો સાદીભાવામાં આપ સમક્ષ રજૂ કરેલ છે. એ આપણું બધાને સત્વરીતે આચરણીય જ છે. કારણ કે ‘આચરણ વિનાયું’ ઝાન એ તો ફક્ત બોળરૂપ છે... નિષ્ફળ છે. ‘નાનરૂસ માગી જ દુ સુગરૂંચ (ઉપરેશમાળા)

વિદ્યાપીઠના વિદ્યાર્થીજીવન દરમિયાન સ્વાધ્યાય માટે મારી નોંધ-પોથીમાં કરેલ કેટલાક સેષોનો સંગ્રહ દીક્ષા સ્વીકાર્યા બાદના પ્રથમ વરસેજ નોંધપોથીમાં કરેલ. પૂજ્ય વયોદદ સ્થવીર મુનિરાજ શ્રી કીર્તિ-

સાગરજી મ. સાહેબ સાથે જાડામાં સંવત ૨૦૨૮-૨૯ માં થયેલ ચાતુર્માસ દરમ્યાન એમના આગ્રહથી ઉપરોક્ત લેખોમાં યોગ્ય-સુધારા વધારા કરી “પરલવનું લાતુ” નાં નામે આ પુસ્તક છપાવેલ. પ્રથમાવૃત્તિ પ્રકાશિત થયા બાદ અલ્પ સમયમાંજ બધી નકલો ખલાસ થઈ જવા પામેલ. બાદ આ પુસ્તકની સતત માંગ ચાલુ રહેલ. જેથી આ દ્વિતીયાવૃત્તિ યોગ્ય સુધારા-વધારા સાથે બહાર પાડવી પડેલ છે.

આ આવૃત્તિમાં ‘જીવનમણિ સદ્વાંચનમાળા’ દ્વારા પ્રકાશિત ‘પ્રભાતનાં પુષ્પો’ માંથી કેટલાક લેખો સાલાર ઉધ્ધૃત કરેલ છે. જે નિત્ય મનન કરવા યોગ્ય છે. આ પ્રકાશનમાં પૂજ્યપાદ આચાર્ય ભગવંત શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબ દ્વારા નિર્મિત કેટલીક નૂતન કૃતિઓનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. ‘અનિત્ય લાવનાતું બળ’ આ બાળકોનો ધાર્મિક સંવાદ આ પ્રકાશનમાં લીધેલ નથી. કારણ કે આ સંવાદ સાથે વાતાવરણની અસર નામનો બાળકોનો સંવાદ અલગ પુસ્તિકા રૂપે પ્રકાશિત કરવા ધારણા છે.

આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત લેખોનાં વાંચન-મનન દ્વારા વૈરાગ્ય લાવ જગૃત બને છે. પરિણામે ભૌતિક સુખો વિરસ લાગે છે. અનાદિ કાળથી સંસાર અટન કરતાં અજ્ઞાની એવા આપણને વિષયો અને કપાયો મીઠા લાગ્યા છે. આ દેવદુર્લભ માનવજીવન દ્વારા વૈરાગ્ય લાવને જગૃત કરી વિષય-કપાયોથી વિરામ પામી ભૌતિક સુખોને વિરસ માની સાચા આત્મિક સુખનો આસ્વાદ લેવા જેવો છે.

મારો આ નાનકડો પ્રયત્ન છેવટે કોઈ એકાદ વ્યક્તિનાં જીવનમાં ઉપયોગી થશે તો એ લાભનો હું પણ લાગીદાર બનીશ એ નિઃશંક છે.

આ પ્રકાશનમાં અનેક મહાનુભાવોનો યોગ્ય સાથ સહકાર સાંપડેલ છે જે બદલ બધાયનો સંયુક્ત આભાર માનું છું.

અને તેમના પાનરામ સમવેતાના વચન-વિરુદ્ધ જ કાંઈ અગ્નિજ્વલતાએ
 સખાયું દોષ તો વાચકર્મ એ પાતની મને નિઃશ્ચય જાણ કરે
 એવી આશા રાખું છું.

ખધાય પરલવના સુખ મારે જ્ઞાતું જાંધવા સત્ત્વ રહે અને
 ઉત્તરોત્તર આત્મવિકાસ દ્વારા મોક્ષમંદિરમાં સ્થાન પામે એ જ
 શુભેચ્છા.

દુર્ગાપુર (૬૨૭)

સં. ૨૦૩૧-૩૨

કાર્તિકી પુનમ

તા. ૧૮-૧૧-૭૫

જિનશક્તિપદ્મ બેમરાયમાન

મુનિ કલ્યાણસાગર.

પ્રકાશકીય નિવેદન

જમોત્યુ જં સમણસ્સ મગયઝો મહાવીરસ્સ ।

જૈન સંસ્કૃતિ ભારતની એક મહાન સંસ્કૃતિ છે, તેનું સાહિત્ય પણ તેટલું જ અગાધ અને વિશાળ છે. સંસ્કૃત-પ્રાકૃત વિગેરે ભાષાઓમાં જૈન મુનિઓએ જે વિરાટ સાહિત્યનું સર્જન કરેલ છે, તેને દેખીને પાશ્ચાત્યો પણ આશ્ચર્યચકિત બન્યા છે.

આજે અસ્લીલ સાહિત્ય દિન-પ્રતિદિન વધારેમાં વધારે પ્રકાશિત થતું જાય છે. આ સાહિત્યની અસર હેઠળ યુવાનવર્ગનું માનસ વધારે મલીન બનતું જાય છે. આવા સમયે સંસ્કારી સાહિત્યનો વધારે પ્રચાર થાય તે ઇચ્છનીય છે.

પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવની પચીસમોમી નિર્વાણ સંવત્સરી પ્રસંગે પરમાત્મા શ્રી મહાવીર દેવ જીવન સૌરભ-પરમાત્મા શ્રી મહાવીર દેવ સ્મૃતિ ગ્રંથ પ્રકાશિત કર્યા બાદ ‘પરભવનું ભાતું’ની દ્વિતીયાવૃત્તિ આપ સમક્ષ રજુ કરી રહ્યા છીએ. આ પુસ્તક શ્રી બાકા જૈન સંઘના સહયોગથી પ્રથમાવૃત્તિરૂપે છપાયેલ જેની અલ્પ સમયમાં બધી નકલો ખલાસ થઈ જતાં તેમજ આ પુસ્તકની સતત માંગ ચાલુ રહેતાં દ્વિતીયાવૃત્તિ પ્રકાશિત કરતાં અમો આનંદ અનુભવીએ છીએ.

ક્રિયોદ્ધારક પૂજ્ય યુગપ્રધાન દાદા ગુરુદેવ શ્રી આર્યરક્ષિત-સૂરીશ્વરજી મ. અનેક લક્ષક્ષત્રિય પ્રતિબોધક પૂ. દાદા શ્રી જયસિંહ-સૂરીશ્વરજી મ. કવિચક્રવર્તિ પૂ. આ. શ્રી જયશેખરસૂરીશ્વરજી મ. પૂ. યુગપ્રધાન દાદા શ્રી કલ્યાણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. આ પૂજ્યોનાં સંક્ષિપ્ત નામોથી સંકલિત... “યુગપ્રધાન દાદા શ્રી આર્ય-જય-કલ્યાણ પ્રકાશન” ગ્રંથમાળા હેઠળ આ ત્રીજું પ્રકાશન છે.

આર્યસંસ્કૃતિ પોષક ધાર્મિક-સાત્ત્વિક સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવાનો અમારો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ ભગવંતો દ્વારા પ્રરૂપિત તત્ત્વજ્ઞાન આ વિશ્વનું રક્ષણ કરવા સમર્થ છે. ખારવંતો ચૌદ નિયમો

નિયમાવલિ બે સંવાદો આ ચાર નિબંધો અલગ પુસ્તિકા રૂપે પ્રકાશિત કરવાની અમારી ધારણા છે. પૂજ્યોને તથા જૈન જ્ઞાન-સંકારો લાવખેરીઓને પુસ્તકો બેટ અપાયેલ છે.

જેમ જેમ અમેને સહકાર મળતો જશે તેમ તેમ અમે પ્રાચીન-અર્ચાતીન વધારે સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવા આશ્ચર્યપદ હીએ.

પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવ સ્મૃતિ ગ્રંથ માટે વાચકો તરફથી સુંદર અભિપ્રાયો આવેલ છે. જેમાંથી કેટલાક અભિપ્રાયો આ પુસ્તકમાં છપાયેલ છે. પૂ. યુગપ્રધાન હાદા શ્રી આચાર્યશ્રીશ્રીશ્રીશ્રી મ. નો સુંદર પ્રતિક આ પુસ્તકમાં લીધેલ છે.

આ પ્રકાશનમાં એક દળાર નકલોનો ખર્ચ શ્રીમતિ સાકરબાઈ મેઘિટી ટ્રસ્ટ હ. મેઠ શ્રી પ્રેમજીભાઈ મેલાભાઈ દુર્ગાપુત્રવાળા તરફથી મળેલ છે. તેમજ અવલમ્બજીવિધિનિ પરમ પૂજ્ય આચાર્ય દેવ શ્રી શુભસાગરસુરીશ્રીશ્રી મ. સાદેબના આગાવર્નિની પૂજ્ય સાધ્વીજી મ. સાદેબોની પ્રેરણાથી જ્ઞાનવીરો તરફથી છુટક રકમો મળેલ છે. જેની નોંધ આ સાથે આપેલ છે. પૂજ્ય વિદુષી સાધ્વીજી શ્રી મુનિશ્રીજી મ. તથા તેમના પ્રણિવા પૂ. સા. શ્રી જયલક્ષ્મીધોજીએ હાપકામ અંગે યોગ્ય સૂચનો કર્યા છે. પંડિત શ્રી કપૂરચંદભાઈએ પ્રકાશનકામ હરી આપેલ છે. તેમજ જરૂર પ્રીન્ડરી પાલીતાણાએ સ્વચ્છ છપાઈ કામ હરી આપેલ છે. આ પ્રકાશનમાં આર્થ તત્વ જૈન મિત્રમંડળ મુંબઈના કાર્યકરોએ સહાયતા દાખવેલ છે. આ બધાવનો સંયુક્ત આભાર માની પુનઃ એવા સહકારની અપેક્ષા સહ આ નિવેદન પૂર્વે કરીએ છીએ. સિં

યુગપ્રધાન હાદા શ્રી આચાર્યજીય કલ્યાણ પ્રકાશન

વ્યવસ્થાપક,

વીરાનજી લખમશી મુંબઈ રતનશી ટોકરશી મુંબઈ
ભાવજી ધનજી ,, ફલીનકાંત જી. શાહ માંડવી દમણ

દુર્ગાપુરમાં ભવ્ય યશસ્વી ચાતુર્માસ

શ્રી દુર્ગાપુર જૈન સંઘની અતિ આગ્રહભરી વિનંતિને માન આપી તેમજ અચલગચ્છાધિપતિ-પરમત્યાગી-પરમતપસ્વી-પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબની આજ્ઞાથી પ. પૂ. વયોવૃદ્ધ સ્થવીર મુનિરાજ શ્રી કૃતિસાગરજી મ. પૂ. મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજી મ. પૂ. મુનિ શ્રી કવીન્દ્રસાગરજી મ. પૂ. બાલ મુનિ શ્રી વીરભદ્રસાગરજી મ. આદિ ઠાણા ૪ સં. ૨૦૩૧ આપાઠ સુદી ૪ શનીવારનાં ચાતુર્માસાર્થે અત્રેની જૈન ખોડીગમાં સાંજે ૫ વાગે પધાર્યા.

ચાતુર્માસ પ્રવેશ—આપાઠ સુદ ૫ રવિવારનાં સવારે વાજતે ગાજતે પૂ મુનિશ્રીઓનો સસ્વાગત ચાતુર્માસાર્થે ગામ પ્રવેશ થયેલ. પ્રવેશ વખતે પૂજ્ય મુનિશ્રી કલાપ્રભસાગરજીએ ભવ્ય પ્રવચન આપેલ. તે દિવસે ગામમાં ૬૨ આયંબીલો હતા. શેઠ શ્રી વેરશીભાઈ જેવત તરફથી પ્રભાવના તથા આયંબીલો કરાવવામાં આવેલ. ચાતુર્માસ પ્રવેશ આદ્ય અત્રે ધાર્મિક વાતાવરણમાં વૃદ્ધિ થવા લાગી. પૂજ્ય મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજી મ. આ ગામના હોઈ ચાતુર્માસ કરાવવાની ભાવના સફળ થયેલ હોઈ વાતાવરણ આહ્લાદક બનેલ. આપાઠ સુદ ૬ થી આપાઠ સુદ ૧૫ સુધી પૂજ્ય મુનિ કલાપ્રભસાગરજીએ ધર્મબોધક મૌખિક પ્રવચનો આપેલ. ચોમાસી છટ્ઠ તપમાં ઘણાં ભાવુકો જોડાયેલ હતા. વ્યાખ્યાન: આપાઠ વદ ૨ થી પૂ. મુનિશ્રી કલાપ્રભસાગરજીએ ભ. શ્રી મહાવીરદેવના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય પૂ. ધર્મદાસગણી દ્વારા વિરચિત શ્રી ‘ઉપદેશમાળા’ ગ્રંથ પર પ્રવચનો આપવા શરૂ કરેલ. તે દિવસે ૬૦ આયંબીલો હતા. વદ ૫ થી પૂ. મુનિ કવીન્દ્રસાગરજીએ ધન્ય ચરિત્ર કથાનક શરૂ કરેલ. રત્નત્રય તપમાં

૨૫ ભાવુકો જોડાયેલા. બાદ ૯ દિવસનાં નવકાર મહામંત્ર તપમાં
૪૫ આરાધકો હતા. તપસ્વીઓની ભક્તિ વિવિધ ધરે થયેલ, આ
તપ દરમ્યાન, પુનિ શ્રી ક્ષાત્રજ્ઞાનગુરુએ નવકાર મંત્ર પર હૃદય
સ્પર્શી પ્રવચનો આપેલ.

તપસ્વર્ધા—ત્યાર બાદ કર્મસૂત્ર તપમાં ૪૦ જેટલા આરાધકો
હતા. તપસ્વીઓની ભક્તિ વિવિધ ધરોમાં થયેલ. બાદ અક્ષવનિધિ-
સમવસરણ તપ થયેલ. આ તપની તથા પર્વુષણ પર્વ દરમ્યાન
વધોત્સવ મહિસાબે ૬ જેઠા ધરમાં એકજ દોષ તેઓને એકાસણું
કરાવવાનો સાલ તથા સ્થાનિકમાં જેમના ધરો બધ દોષ તેવા પર્વુ-
ષણ પર્વની આરાધનાર્થે મુળદેવી પધારેલા સાધર્મિકોની ભક્તિનો
સાલ તંબા પૂજ્યોનાં દર્શનાર્થે આવનાર શ્રી સંઘો તેમજ સાધર્મિક
જુહુઓની ભક્તિનો સાલ તથા પર્વુષણપર્વ બાદ શાસનકેરી અચલ-
ગરબાધિદાવિકા શ્રી મહાકાલીદેવી પૂજિત શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનના
અડમ તપની આરાધનામાં ૨૫ આરાધકો હતા તેઓને પૂર્વ-ઉત્તર
પારણા કરાવવાનો સાલ તથા દીપાવલિ પ્રસંગે ૭ એકાસણા ઉપર
૭૬ તપ કરનારા તપસ્વીઓને એકાસણા તથા પારણ કરાવવાનો
સંપૂર્ણ સાલ શેઠ શ્રી લખમશી જેલાભાઈ તરફથી લેવાયેલ.

પર્વુષણપર્વ—પર્વુષણપર્વમાં ઉત્સાહ અપૂર્વ હતો. ખાસ
આરાધનાર્થે ભાવુકો મુળદેવી પધારેલા અદાઈના તપસ્વીઓ ૧૩
હતા તથા કુટક તપસ્વીઓ ૪૫ થી અધિક હતા. પર્વુષણ પર્વમાં
બે વખત શ્રી સંઘપૂજનો થયા હતા. સારી એવી પ્રભાવનાઓ
અપાયેલ. બે વખત ગરબોમાં મીઠાઈ અપાયેલ હતી. વિદ્યાપદને
દાણ તથા શ્રવણાનું ફંડ ખૂબજ સારું થયેલ. મુરકોએ રાત્રી જન-
રણમાં નાસ્તાનો ત્યાગ કરેલ.

ભ. શ્રી મહાવીરદેવ અંગે જાહેર વક્તૃત્વ-નિબંધ લેખન સ્પર્ધા-ધનામ વિતરણ.

લાદરવા સુદ ૭ ના શેઠ શ્રી વીશનજી લખમશીલાધના સૌજ-
ન્યથી જૈન બોર્ડીંગના વિશાળ હોલમાં પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવની
રૂપ મી નિર્વાણ શતાબ્દિના ઉપલક્ષમાં પૂ. મુનિશ્રીઓની નિશ્રામાં
બોર્ડીંગના છાત્રો માટે શ્રી મહાવીરદેવ અંગે વક્તૃત્વ સ્પર્ધા યોજાયેલ.
નિબંધ લેખન સ્પર્ધા પણ થયેલ. આ પ્રસંગે ઇલાખેન કે. શાહ
વજેરેએ સાંસ્કૃતિક ધાર્મિક પ્રોગ્રામ રજુ કરેલ. શેઠ શ્રી વીશનજીલાઈ
શેઠ શ્રી ખીમજીલાઈ તરફથી ધનામે અપાયેલ. આ પ્રસંગે પર્યુષણ-
પર્વમાં લાલ લેવા બદલ શેઠ શ્રી વીશનજીલાઈતું જાહેર સન્માન
કરવામાં આવેલ. આ પ્રસંગે પૂ. મુનિશ્રી કલાપ્રલસાગરજી મ. એ
બંધન અને મુક્તિ પર જાહેર પ્રવચન આપેલ.

નવપદજીની આરાધના—

નવપદજીની આસો માસની ઓળીમાં ખૂબજ સારી સંખ્યામાં
આરાધકો હતા. દરમ્યાન પૂ. બાલ મુનિ શ્રી વીરલક્ષ્મીસાગરજી મ.
શ્રીપાલચરિત્રનું વાંચન સુદર રીતે કરતા. પૂ. મુનિ શ્રી કલાપ્રલ-
સાગરજીએ શ્રીપાલ ચરિત્રમાં આવતા સંસ્કૃતિબોધક પ્રસંગો પર
તથા નવપદજી પર હૃદયસ્પર્શી વિવેચન કરેલ. જેથી શ્રોતાઓનાં
હૃદયમાં અલિનવ ધર્મોર્મિઓ ઉજળી.

બાળકોને ધાર્મિક શિક્ષણ પ્રદાન—

પૂજ્યોનાં ચાતુર્માસ પ્રવેશ બાદ એમનાં પ્રયત્નોથી શ્રી જૈન
સંઘ તરફથી જાહેરાત થયેલ કે ચાતુર્માસ દરમ્યાન ધર્મતું વિશેષ

શીખનારને રૂ. ૧૦૦ સુધીનાં વિશિષ્ટ ઇનામો અપાયે. દર રવિવારનાં બપોરે ૨૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી જીન બોર્ડીંગના જાત્રા તથા ગ્રામના બાળકો સહિત ૪૫ જોડરાઓને પૂ. મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજી ધાર્મિક શિક્ષણ આપતા. તેમજ ધાર્મિક પાઠશાળામાં સારી સંખ્યામાં બાલક-બાલિકાઓ અભ્યાસ કરતા. આ બાળકોને ફળાદિની પ્રત્યવનાઓ અપાતી.

રવિવારનાં બાહુર પ્રવચન મેળી—

દર રવિવારનાં “જીન રામવણ અને સંસ્કૃતિનો આદર્શ” એ વિષય પર પૂજ્ય કલાપ્રભસાગરજી મ. આર્ચર્ક બાહુર પ્રવચનો આપેતા. તેનો જીન-જીનેતરો ખૂબજ સારો લાભ લેતા.

ધાર્મિક પરીક્ષા—

પૂજ્ય મુનિ શ્રી પામે દર રવિવારનાં ધાર્મિક શિક્ષણ લેતા બાળકો તથા માતૃઓ મેધબાઈ લેતાબાઈ પુનશ્ચી તરફથી ચાલતી ધાર્મિક પાઠશાળામાં અભ્યાસ કરતા બાળકો તથા બાલિકાઓની પરીક્ષા રચાનીક કાર્યકરોની હાજરીમાં તા. ૨૪/૨૫-૧૦-૭૫નાં રોજે લીધેલ.

દીવાળીનું વેકેશન પડતું હોવાથી બોર્ડીંગનાં જાત્રાને શેડ થી ૬ પી. ટાઉ તરફથી ઇનામ અપાયેલ.

ધાર્મિક પરીક્ષાનું પરિણામ-ઈનામોનો બાહુર સમારંભ સોભાગ્ય જ્ઞાનપંથની બબ્બ આરંભના—

સોભાગ્ય જ્ઞાનપંથનીનાં પૂ. મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજીએ સમજાવ્યું અને આજની તિથિનો મહિમા સમજાવેલ. બાદ બર્ડોની બાળાઓ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ જ્ઞાન કળગાર મંદિરનું ઉદ્ઘાટન કરાવવાનો લાભ ૭૦૧ એકાસણા તપની બોલી બેલવા દ્વારા શોભનિ સાકરબેન રૂઝાઈએ લીધેલ. આ કળગાર મંદિરમાં જ્ઞાનની પ્રતોની રચના કરવામાં આવેલ. જમરાન શ્રી મહાવીરદેવના જ્ઞાન ચરિત્રને

લગતા હસ્તચિત્રિત લવ્ય ચિત્રો તથા હસ્તપ્રતોનાં ફોટાઓ વિગેરે દર્શનાર્થે રાખવામાં આવેલ.

તેજ દિવસે બપોરનાં શેઠ શ્રી હીરજી ભોજરાજ એન્ડ સન્સ જૈન બોર્ડિંગમાં પૂ. મુનિરાજ શ્રી કીર્તિસાગરજી મ. ની નિશ્રામાં ધાર્મિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રદાન અને ઈનામ વિતરણનો જાહેર સમારંભ યોજવામાં આવેલ. આ પ્રસંગે ગામના અગ્રણી કાર્યકરો તથા જૈનેતરો વિશાળ સંખ્યામાં હાજર રહેલ. શરૂમાં પૂ. મુનિશ્રીએ માંગલિક કરેલ. બાદ ગામના કાર્યકર શ્રી કલ્યાણજી આસુલાઇએ આજના સમારંભના પ્રમુખ તરીકે શ્રી વેરશીલાઈ જેવંતને જાહેર કરેલ જેને શ્રી પ્રેમજીલાઇ લાલજીએ ટેકા આપેલ. બાદ પૂજ્ય મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજીએ સમ્યક્જ્ઞાન-ધાર્મિક શિક્ષણની અગત્યતા તથા આજના સમારંભની મહત્તા પર લવ્ય પ્રવચન આપેલ. બાદ અચલ-ગજગિરિરાજ પૂજ્યપાદ આચાર્ય લગવંત શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબના ખીદકાથી આજના સમારંભ માટે આવેલા શુભેચ્છા સંદેશાનું વાંચન કરવામાં આવેલ. બાદ આજના સમારંભના સંચાલક શ્રી કુલીનકાંત બી. શાહે આજના પોત્રામનો ખ્યાલ આપવા સાથે પૂ. મુનિશ્રીઓના ગામમાં પધરામણીથી ગામમાં વિસ્તરેલ ધાર્મિક વાતાવરણનો ખ્યાલ આપ્યો હતો.

ધાર્મિક નાટિકા—

ત્યારબાદ જૈન બોર્ડિંગ તથા બોર્ડિંગોએ અનુક્રમે પૂ. મુનિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજી મ. દ્વારા સંકલિત ‘અનિત્ય ભાવનાનું બળ’ અને વ્રાતાવરણની અસર નામના બે ધાર્મિક સંવાદો (નાટિકાઓ) રજુ કરેલ. બાદ પૂ. મુનિશ્રીઓ જેમની પાસે અધ્યયન કરતા તે પંડિતજી શ્રી રામાવધ પાંડેય તથા ધાર્મિક પાઠશાળાનાં બેન શ્રીમતિ લક્ષ્મીબેન જે. શાહને સન્માન સહ પારિતોષિક અપાયેલ તથા પૂ. મુનિશ્રીએ જેઓની તા. ૨૪/૨૫-૧૦-૭૫ પરીક્ષા લીધેલ તેઓમાંથી

પ્રથમ પાંચ નંબરે આવનારાઓને વિશિષ્ટ ઇનામો અને પાસ થયેલાઓને પણ ઇનામો અપાયેલ ધાર્મિક પરીક્ષામાં ૫૧ જણો બેઠેલા તે બધાને ચોથા ઇનામો અપાયેલ.

કાર્તિકી પુનમની આરાધનાર્થે હૃદયપનાં આરાધકો સારી સંખ્યામાં હતા. કાર્તિકી પુનમના મહિમા પર પૂ. મુનિશ્રીએ પ્રવચન આપેલું. બાદ પરમશ્રદ્ધાળુ આવક શ્રી ભવાનજી લખમશી [કે જેઓ ચાતુર્માસનાં ૪ માસ દરમ્યાન અડધનાં પારણે અર્ધમ કરતા] તરફથી શ્રી સંઘપૂજન થયેલ. બાદ ચેત્ય પરિપાટી નીકળેલ. પંડી શત્રુંજય તીર્થપુર્ણી આજળ સર્વે જણોએ ૧૦૮ ખમાસમણાં આપવાપૂર્વક આરાધના કરેલ.

ચાતુર્માસ પરિવર્તન, વસંતી વિદાય—

કારતક વદ ૧ નાં સવારનાં ૭-૧૫ વાગે પૂજ્ય મુનિશ્રીએ સીક શ્રી વેંગશીભાઈ જેવળના ઘરે ચાતુર્માસ પરિવર્તનાર્થે સસ્વાગત પધાર્યા. જ્યાં માર્ગસિક શ્રવણ બાદ શ્રી વેંગશીભાઈએ સપરિવાર ગુરુ-પૂજન કરેલ. (શ્રી ભવાનજી લખમશીનાં ઘરે પગલા ક્ષર્ણ એમણે પણ સપરિવાર ગુરુપૂજન કરેલ.) ત્યાંથી ૯-૧૫ વાગે સવારનાં પૂજ્યોએ ડોડાપ પ્રતિ વિદાય કર્યો. પૂજ્ય મુનિશ્રી કલાપ્રમત્તાગરજીએ વિદાય વેળાએ દેશના આપનાં જણાવેલ કે આ માસ પહેલાં ચાતુર્માસ પ્રવેશ થયેલ ત્યારે જણાવેલ કે એમાંનું તે પૂર્ણ થઈ જશે. તે રીતે આજે વિદાયનો દિવસ આવી ગયો. આજનો દિવસ સમયે છે કે આ દેહમાંથી એક દિવસ આપણે પણ વિદાય લેવાની છે. એ માટે સમ્યક્દર્શનને દૃઢ કરવા કાગ્ય નિર્વાહની પરાકાષ્ટાએ પદોચ્ચ પ્રયત્નો કરવાનાં છે. દુર્લભ માનવજીવનની એકેકી લાખોમી પણ સાર્થક ત્યારેજ થશે...કે જ્યારે અપ્રમદ સમ્યક્દર્શન દૃઢ થશે, શરીરી દષ્ટિ મળી તે . અનાદિકાલીન ત્રિપાનાં આવેશ દુરત જ થશે જરી."

શ્રી સંઘે પૂજ્યોને અશ્રુમીની વસમી વિદાય આપી. પૂજ્યોની સાથે ૫૦ લાવુકો ચેત્ય પરિપાત્રી રૂપે રાયણુ પધારેલ. ત્યાંથી પૂજ્યોએ કોડાય-ખીઠા પ્રતિ તે જ દિવસે વિહાર કરેલ.

શત્રુજયાદિ તીર્થયાત્રાની સંક્ષિપ્ત યાત્રી—

પૂજ્યોની પ્રેરણાથી સંવત ૨૦૩૨ કા. વ. ૧૨ તારીખ ૨૮-૧૧-૭૫ ના કચ્છ દુર્ગાપુરથી શત્રુજયાદિ તીર્થોની યાત્રાથે ખસેા મારફત શેઠ શ્રી લખમશી ગેલાલ.છ તરફથી યાત્રાસંઘ નીકળેલ. આ પ્રસંગે અચલગચ્છાધિપતિ પરમ પૂ. આ. લ. શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબ આદિ ઠાણા ૧૦ પધારેલ. પૂ. આચાર્ય શ્રી પાસેથી આશીર્વાદ લઈ-માંગલિક અવણુ કરી સવારનાં ૬-૩૦ વાગે શ્રી સંઘે પ્રયાણુ કરેલ. ભદ્રેશ્વરમાં દર્શન કર્યા બાદ શ્રી સંઘે ત્યાં નવકારશી કરેલ. ફરી ૯-૧૫ વાગે પ્રયાણુ થયેલ તે બપોરનાં ૧ વાગે યાત્રા સંઘ મોરખી પહોંચ્યો. ત્યાં ધર્મનાથ ભગવાનનાં દર્શન કર્યા. ત્યાં ભોજન લીધા બાદ ત્યાંથી ૩ વાગે પ્રયાણુ કરેલ. તે ૪-૪૫ વાગે રાજકોટ પહોંચ્યા બાદ ૫-૧૦ વાગે ચા-નાસ્તો લીધા બાદ ચૌવિહાર થયેલ. રાતનાં ૧૦ વાગે પાલીતાણા પહોંચ્યા.

કા. વ. ૧૨

શ્રી શત્રુજયની ઉલ્લાસપૂર્વક યાત્રા કરી. તથા પાલીતાણામાં રહેલ જિનમંદિરાદિનાં દર્શન કર્યા.

કા. વ. ૧૩ નાં શત્રુજય ઉમ કદંબગિરિ તીર્થે આવ્યા. ત્યાં નવકારશી કર્યા બાદ કુંગર ચઢ્યા. દર્શન-પૂજન કર્યા બાદ ભોજન લીધેલ. બપોરનાં ૧-૪૫ વાગે પ્રયાણુ કરેલ તે ૪ વાગે બપોરનાં મહુવા પહોંચ્યા. શ્રી મહુવા જૈન સંઘે વાજતે ગાજતે લવ્ય સામૈયુ કરેલ. મહુવા સંઘે ખૂબજ સુંદર ભક્તિ કરી. પછી ‘મણી ભુવન’ વાડીમાં સંઘપતિને શ્રી સંઘે કુલહાર કરેલ. ત્યાં લ. મહાવીરદેવની

અન્ય મૂર્તિનાં દર્શન કર્યાં. અન્ય જિનમંદિરોનાં પણ દર્શન કર્યાં. ત્યાંથી રાત્રે ૮-૫૦ વાગે પ્રવાણ ચપેત્ર તે રાત્રે ૧૦ વાગે દાકા પહોંચ્યા. દર્શન કર્યાં બાદ રાત્રનાં જ પ્રવાણ કરી ૧૨ વાગે તળાવ પહોંચ્યા. સવારનાં દર્શન કર્યાં બાદ નવકારશી કરીને કુંજર ચઢયા. તીર્થયાત્રા કર્યાં બાદ જમ્યા.

કારણક વડ ૧૪

ત્યાંથી ૧ વાગે મહેસાણાં પ્રવાણ કરી ૭-૪૫ વાગે સાંગે મુરેન્દ્રનગર આવી. ત્યાં મેક શ્રી નીરાનજીભાઈએ 'માનવ મંદિર'ના અભિધિ શુદ્ધનું જીમિપૂજન કર્યું. ત્યાંથી પ્રવાણ કરી ગાતનાં ૪૫ વાગે શંખેશ્વર પહોંચ્યા.

કારણક વડ ૦))

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનાં દર્શન-પૂજન ઉત્સાસથી કર્યાં. ત્યાં એક દિવસ ગયા.

માગશર શુદ્ધ ૧

રાધનપુરનાં જિનમંદિરોનાં દર્શન કર્યાં બાદ આડેસર પહોંચી ભોજન લીધું. ત્યાંથી પ્રવાણ કરી ૪-૧૫ વાગે માંડરી (૬૨૭) નીન આશ્રમે આવ્યાં. ત્યાં ભોજન લઈ ૬ વાગે સાંગે દુર્ગાપુર (નવાવાસ) પહોંચ્યા. ત્યાં સામેયા કાચે પૂજ્ય આચાર્યશ્રી પાસેથી માંચલિક શ્રવણ કરેલ.

આ તીર્થયાત્રા આસતો દુર્ગાપુર ગામનાં મહાનુભાવો કે જેમણે મિદ્ધામાં આ તીર્થનાં દર્શન કરેલ ન તળા તેઓને કગવચામ આવેલ. આમ જનાં પોતાની રીતે પણ કેટલાક મહાનુભાવો ચાચાં સાથે નેડાયેલા. મુળદર્શી પણ ખુબજ સારી સંખ્યામાં ગામવાસીઓ પાસીનાણા પધારેલા. પાસીનાણા-શંખેશ્વરજી એમ બે દેવાને સંધ્યપૂજનો ચપેત્ર. યાત્રાગુઓને સંધ્યપતિ નરકથી જી શ્રી મહાવીરેન્દ્ર મિત્રો

હિતોપદેશની સજ્જાય

[રાગ :- સિદ્ધાચલના વાસી જિનને]

દો દીનકા મહેમાન મુસાફીર લાલું ખાંધી લે.

મુસાફીર લાલું ખાંધી લે.

મોહમાયામાં મસ્ત બનીને, પાયા વિનાના ઘરો ચણીને;

પાવે દુઃખ અપાર....મુસાફીર ૧

ગભોમાં તું ઉંઘો લટકે, એ દુઃખ તુજને કેમ ન ખટકે;

કરને કાંઈ વિચાર....મુસાફીર ૨

તું માને છે માફ માફ, જાની કહે છે કોઈ નહિ તાફ;

વીરવચન નિરધાર....મુસાફીર ૩

દેવ-શુરુ ને ધર્મ છે તારા, રનેહી સંખંધી સૌ છે ન્યારા;

સ્વાર્થીઓ સંસાર....મુસાફીર ૩

પુન્ય-પાપને નહિ પીછાણે, માફ તું એ સાચું માને;

સાચું ધર્મ જાણ....મુસાફીર ૫

આ પરાયો આ છે મારો, તુચ્છ લાવના દીલથી વારો;

સૌને અપના માન....મુસાફીર ૬

ધર્મક્રિયા કાલે કરશું, નહિ જાણે પણ ક્યારે મરશું;

ક્ષણનો નહિ વિશ્વાસ....મુસાફીર ૮

અભિમાનમાં અછકડ કરતો, શુણીજન દેખી તું નહિ નમતો;

રાવણ હાલ નિહાલ...મુસાફીર ૮

એક દિન દુનિયા છોડી જાવું, ધર્મલાથા વિણ ત્યાં શું જાવું;

કર લે ધર્મધ્યાન....મુસાફીર ૯

- માનવભવ અતિ દુર્લભ ભણે, શાસ્ત્રવચન એ સત્ય પ્રમાણે;
મળે = વારંવાર... મુસાફીર ૧૦
- હિંસા આદિ પાપો છેડી, જન્મમરણની બેડી તોડી;
સ્વરાજ્ય કરવે હાથ ... મુસાફીર ૧૧
- પરનારીને માતા માને, બ્રહ્મચર્યની કિંમત ભણે;
એહીજ જ ચતુઃ મુખ... મુસાફીર ૧૨
- વેળની આજ્ઞા શિરે ચડાવે, વીરઆજ્ઞામાં મુદ્દિ લડાવે;
નહિ ધર્મનો પ્રેમ... મુસાફીર ૧૩
- તપ-જપ કરવા આહરા લાગે, માંદો પડતાં સધળું ત્યાગે,
હઠાપણ નહિ કહેવાય... મુસાફીર ૧૪
- એકલો આબો એકલો ભયે, વેભવ સધળો અહીં રહી ભયે;
ભજલે વીર ભગવાન... મુસાફીર ૧૫
- અવનમાં સુશીલતા લાવે, સકલિતિ કેસ મુખડા પાવે;
મુદર એ સદેશ... મુસાફીર ૧૬
- વિષ થઈ છે વિષયો જૂઠા; તુજને તે કેમ લાગે રૂઠા;
દુર્ગતિના દેનાર... મુસાફીર ૧૭
- આત્મક્રમલને જલ વિઠાવે, લગ્નિયનો અંદાર વસાવે;
વર ભણે સંસાર... મુસાફીર ૧૮

શિષ્યની સંજ્ઞા

- શિષ્ય સમુદાય નહિ, શી ભિન્નવર ભાણે ર;
મુખ આપે એ શાસ્ત્રનાં, દુર્ગતિ પડતાં રાણે ર.
મત પશ્ચાદ્ધાણ વિના ભુણે, નવ નારક એહ ર;

એક જ શિયળ તણા બળે, ગયા મુક્તિ તેહ રે. શિં ૨
 સાધુ અને શ્રાવક તણાં, વ્રત છે સુખદાયી રે;
 શિયળ વિના વ્રત બાળુજે, કુસકા સમ લાઈ રે. શિં ૩
 તરુવર મૂળ વિના નિસ્યો, ગુણ વિણ લાલ કમાન રે;
 શિયળ વિના વ્રત એહવું, કહે શ્રી વીર ભગવાન રે. શિં ૪
 નવ વાડે કરી નિર્મળું, પહેલું શિયળ જ ધરજે રે;
 ઉદયરત્ન કહે તે પછી, વ્રતનો ખપ કરજે રે. શિં ૫

ક્રોધની સજ્જાય

કડવાં ફળ છે ક્રોધનાં, જ્ઞાની એમ જોલે;
 રીસ તણો રસ બાણીએ, હળાહળ તોલે....કડવાં ૧
 ક્રોધે ક્રોડ પૂરવ તણું, સંયમ પણ જાય;
 ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેજે ન થાય....કડવાં ૨
 સાધુ ઘણો નખીયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ;
 શિષ્યના ક્રોધ થકી થયો, ચંડકોશિયો નાગ....કડવાં ૩
 આગ ઉઠે જે ઘર થકી, તે પહેલું ઘર બાળે;
 જળનો ભેગ જો નવી મળે, તો પાસેલું પ્રબળે....કડવાં ૪
 ક્રોધ તણી ગતિ એહવી, કહે કેવલનાણી;
 હાણ કરે જે હિતની, જાળવજે એમ જાણી....કડવાં ૫
 ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢજે ગળે સાહી;
 કાચા કરજે નિર્મલી, ઉપશમ રસ નાહી....કડવાં ૬

માનની સજ્જાય

રે હવ ! માન ન કીજીએ, માને વિનય ન આવે રે;
 વિનય વિના વિદ્યા નહિ, તો કિમ સમકિત પામે રે. રેં ૧

મહિત વિષુ ચારિત્ર નહિ, ચારિત્ર વિષુ નહીં મુક્તિ રે;
 મુક્તિનાં મુખ છે શાશ્વતાં, તે કિમ લક્ષીએ મુક્તિ રે. રે૦ ૨
 વિદ્યુત વડો મંદારમાં, શુષ્કમાંદિ અધિકારી રે;
 રેવં શુષ્ક બચે ગળી, પ્રાણી એ એ વિચારી રે રે૦ ૩
 માન ક્યું એ શાવળે, તે તો રાત્રે માયો રે;
 વિધિન ગવે હરી, અંતે સવિ હાયો રે. રે ૭૫૦ ૪
 કાં લાકડાં સારીઓ, કુઃખદાયી એ પ્રાટો રે;
 હૃદયન હલે માનને, રેલે દેશવટો રે. રે ૭૫૦ ૫

માયાની સત્યાય

મહિત તણું મૂળ ભણીએ છ રે, સત્ય વચન સાક્ષાત્;
 આમાં સમહિત વસેછ, માયામાં મિથ્યાત્વ રે.
 પ્રાણી ૧ મ હરીય માયા લગાર....૧
 ખ મીઠા, બૂઠો મનેછ, કુક કપટનો રે કોટ;
 એ તો છ છ હરેછ, ચિત્તમાં તાકે ઘાટ રે. પ્રાણી ૨
 આપ ગરજે આપો પટેછ, પણ ન ધરે વિશ્વાસ;
 મેલ ન છાંટે મન તણો છ, એ માયાનો પાશ રે. પ્રાણી ૩
 જેઠશું માંદે પ્રીતયીછ, તેઠશું રહે પ્રતિકૂળ;
 મન શું ન મૂકે આમણોછ, એ માયાનો મૂળ રે. પ્રાણી ૪
 તપ કીધો માયા હરીછ, મિત્રશું રાખ્યો રે એક;
 મહિત જિનેશ્વર ભણ્યોછ, તે પામ્યા સીવેક રે. પ્રાણી ૫
 હૃદયન હલે જાગ્યો છ, મૂઠો માયાની ભુલ;
 મુક્તિપુરી ભવા તણોછ રે, એ મારગ છે શુદ્ધ રે. પ્રાણી ૬

લોચની સૂત્રાચ

નમે લક્ષણ ને ને લોચના રે, લોભે મુનિજન પામે હોલનારે;
લોભે ગાથા મન ડોલ્યા કરે રે, લોભે દુર્ગતિ પંથે સંચરે રે.
તમે૦ ૧

તને લોભ તેહનાં લેઈ જામણાં રે,
વળી પાય નમીને કરે જામણાં રે;
લોભે મથાંદા ન રહે કેહની રે, તમે સંગત મુકે તેહની રે.
તમે૦ ૨

લોભે ઘર મુકી રણમાં મરે રે, લોભે ઉંચા તે નિચ આદરે રે;
લોભે પાપભણી પગલા ભરે રે, લોભે અકાર્ય કરતાં ન ઓસરે રે.
તમે૦ ૩

લોભે મનહું ન રહે નિર્મળું રે, લોભે સગપણ નાસે વેગળું રે;
લોભે ન રહે પ્રીત ને પાવહું રે, લોભે ધન કરે બહુ એકહું રે.
તમે૦ ૪

લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણે રે, લોભે હત્યા પાતક નવિ ગણે રે;
તે તો દામ તણે લોભે કરી રે, ઉપર મણીધર થાય તે મરી રે.
તમે૦ ૫

જેતાં લોભને થોભ દીસે નહિ રે, એવું સૂત્રસિદ્ધાંતે કહ્યું સહી રે;
લોભે ચક્રી સુભૂમ નામે જુઓ રે, તે તો સમુદ્રમાંહે ટૂળી મુઓ રે.
તમે૦ ૬

એમ જાણીને લોભને છંડજો રે, એક ધર્મશુ મમતા માંડજો રે;
કવિ ઉદયરત્ન લાખે મુદા રે, વંડું લોભને ત્યજી તેડને સદા રે.
તમે૦ ૭

નવકાર મહામંત્ર છંદ

સ્તોત્રિયા :- જ્યોત્સ્નાધિપતિ પુનઃ

આશાયં ભ. શ્રી ગુણસાગરસુરીશ્વરજી મ. ગા.
સમરો મહામંત્ર નવકાર. એ છે જિનશાસનનો સાર;
એનો મહિમા અપરંપાર, નવપદધર એ મોક્ષ દાતાર
સમરો ॥ ૧ ॥

યૌદર્પૂર્વસદ્ સર્વ શાસ્ત્રનો, સાર અર્થ ભંડાર;
સ સંસાર અક્ષર સચિ તીર્થ, અદ સંપદા ધાર.
સમરો ॥ ૨ ॥

તર્કદૃષ્ટ દુઃખ દુર્ઝતિ નાશક, મંત્રાધિપ છે એક;
તુખ-દુઃખ સર્વ સમયમાં સમરો, મહામલાવક સ્નેહ.
સમરો ॥ ૩ ॥

સિદ્ધિ-સિદ્ધિ-લખ્મિનો દાયક, મહામંત્રજી યશકાય;
મેલુવનમાં નહિ મંત્ર એક સમ, મુરનરપતિ ગુણ ગાય.
સમરો ॥ ૪ ॥

પદ્ અગ્નિજલ આપદ સંકટ, સ્મરતાં ક્ષણમાં જાય;
પીતમ-નીતિ-ગુણ કહે જિનપદ,
નવનિધિ સચિ મુખ યાય. સમરો ॥ ૫ ॥

આ છંદ પ્રતિક્રમણ બાદ તેમજ ઘડતી વખતે સૂત્રી વખતે
વધા પ્રાર્થના વખતે બોલી શકાય છે.]

પ્ર. આ. શ્રી ગુણસાગરસૂરિ કૃત

“પ્રભુની નવાંગી પૂજના દુહા”

- અંગુઠે ૧ તીર્થ કર પૂજન થકી, પામે ભવિ ભવપાર
જિન ચરણાંશુઠ પૂજના, કરે સહુ હર્ષ અપાર
- જાનુ ૨ કરી કાઉસગગ કેવલ લહી, વિચરી તારે ભદંત
જસ બલથી પૃથ્વી તલે, તે પૂજે જાનુ ખંત
- કાંઠે ૩ વરસીદાન દેઈ કરી, લોચ કરે પ્રભુ હાથ;
દીક્ષા લે શ્રેયસ્ કરી, તે પૂજે કાંઠે નાથ.
- નાભિ ૪ દર્શન જ્ઞાન ચરણ સર્વી, ઉત્તમ ગુણ ગણ ધામ;
જિન નાભી કજ પૂજતાં, મુક્તિપુરી વિશ્રામ.
- હૃદયે ૫ ક્રોધ નહિ અપરાધી પર, ઉપશમ ગુણ વિલસંત;
રાગ દ્વેષ રહિત હૃદય, પૂજું હું જિન ભગવંત.
- ખલે ૬ ભુજ વીર્યે ભવવારિધિ, તર્યા વર્યા શિવનાર;
માન રહિત જિનદેવનાં, સ્કંધ પૂજે સુખકાર.
- કંઠે ૭ મધુરી દે પ્રભુ દેશના, સુરનરાદિ હિતકાર;
જસ સામથ્યે મુક્તિદા, પૂજે કંઠ શ્રીકાર
- લલાટે ૮ જોઈ લલાટ પ્રભાવવાન, પામી બોધ ત્રિકાલ;
ભવ્ય ભવ મોક્ષે ગયા, પૂજે તે જિન લાલ.
- મસ્તકે ૯ સિદ્ધધામ લોકાંતમાં જઈ વસીયા જિનરાજ;
તિણે પૂજે મસ્તક શિખા, શાશ્વતસુખ શિવકાજ.
- ૧૦ નવપદ તત્ત્વ બોધક પ્રભુ, પૂજે લાવે નવાંગ;
ગૌતમ નીતિ‘ગુણ’ કહે જિમ પામે સિદ્ધિ સ્વાંગ.
- (ઉપરના દુહા બોલતાં જેમ લખેલ છે, તેમ ક્રમસર પ્રભુ-
પૂજા કરવી.)

"મહુની નવાંગી પૂજના મંદિર દુદા"

જિન ધાવાંગુ ૧૭મે, ૧૭મે બનુ દાયા
નાભિ દુદા ખંધ કંઠ માલ, ગિર પૂજે શિવ માય. ૧
જિન નવ અંગની પૂજના, રિદિ મિદિ કરનાય
પ્રોત્તમ નીતિ 'શુભ' કહે, સ્વર્ગ પ્રાપ્ત દેનાય. ૨

૫

૫. આ. શી શુભસાગરસરિ કૃત

અષ્ટ પ્રકારી પૂજના દુદા

પીથ વારિ સુગંધમય, સ્વર્ગ કલસ બરી પૂર્વ;
પ્રસાદી જિન અંગને, કરો કર્મ સર્વિ સૂર્વ. ૧. જલ
સુશભિ રીતલ થાંદને, પૂજાને જિનવર અંગ;
વાયે રીતલ આતમા, કરી મુજિનેા સંગ. ૨. થાંદન
કુમુદ લઈ બહુ ભાગિના, પૂજે જિન ભગવાંત;
વિવિધ અંગરચના કરી, કરો દુઃખનેા અંત. ૩. પુષ્પ
બહુવિધ યોગ સુગંધી કર, વાસ સૂચે કરી સાર;
અરિહંત દેવને પૂજતાં, ટળે સંસાર અસાર. ૪. વાસ
અતિ સુગંધે મહેકતા, ધૂપ ધરો પ્રભુ પાસ;
દુગંધ કર્મ ટળે સર્વિ, મળે પ્રોક્ષ-પુર વાસ. ૫. ધૂપ
શાન્ત અસરથી કરી, સ્વસ્તિક નંદાવર્ત;
પરમાત્મને પૂજાને જિમ ભાએ ભવ આવર્ત. ૬. અક્ષત

વિધવિધ મંગલકારકા, મંગલ અષ્ટ પ્રકાર;
 એણે પૂજી દેવાધિદેવ, અષ્ટ કર્મ નિવાર. ૭. અષ્ટમંગલ
 અલંકાર વિણ શોભતા અનંત ગુણ ભગવાન;
 સુકુટાભરણે પૂજીને, થાય અનંત ગુણવાન, ૮. આભૂષણ
 પૂજા અષ્ટ પ્રકારની, જિનવરની કરે જોડ;
 ગૌતમ નીતિ ગુણ કહે, શિવપદ પામે તેડ. ૯.

(દેવળ ચડાવતી વખતે આ હુડો યોલવો.)

કનકરત્નમય દેવજ ધરી, જિન પ્રાસાદ શોભાવ;
 આત્મા મોક્ષગતિ વરે, ભક્તિયે વધતે ભાવ. ૧.

“ પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવ ”

સ્મૃતિ ગ્રંથ માટે આવેલ અભિપ્રાયો.

...સ્મૃતિ ગ્રંથ ઠીક જગદાર થયેલ છે અને એવો બનાવરાવવા માટે તમારો પ્રયત્ન અધાગ છે. લોકલોગ્ય સાહિત્ય સંજ્ઞા માટે તમારો પ્રયત્ન પ્રશંસનીય છે. વળી એ સાહિત્યમાં બીજાઓને પણ રસ કરતા કરી એમની શક્તિને લાભ પણ લોકોને અપાવવાની રીત પણ સારી છે. ગ્રંથ સારો થયેલ છે. સતત સાહિત્ય પ્રગટ કરવા માટે તમા શક્તિમાન બનો એજ અભિલાષ.

સં. ૨૦૩૧ આસો વદ-૨ લોમ } આ. ગુણસાગરસુરિ
બીદહા કચ્છ

...સ્મૃતિ ગ્રંથમાં આપથીએ જે પરિચય લેવાયો છે. તે સાર્થક થયો છે. અને કચ્છ પરતો આપે મોટો ઉપકાર કર્યો છે.

દીન જ્ઞાન સોસાયટી
અમદાવાદ-૧૪
તા. ૧-૧૧-૭૫

કુસેશવ હારાબી

...ગ્રંથનું બાઈડીંગ-પાના-અક્ષરો તેમજ ફાટાનો વિગ્રેર બહુ જ ગમે એવા છે. સર્વેને ગમશે એ વાત ચોક્કસ છે. પરંતુ એમાં રહેલા ખર્ચના વાર્તિક નૂકસાન રહસ્યોના પૂન સરગતથી થયેલો અનુવાદ એથી પણ વધારે ગમે

એવો છે. અને સર્વે એ શોભાનો યશ આપશ્રીને ફાળે
સંપાદક તરીકે જાય છે. એ પણ ઓછા આનંદની વાત નથી.

મેરાઉ (કચ્છ)

તા. ૨૩-૧૦-૭૫

}

ચંદુલા જાડેજ

પરલવનું લાતું

પ્રથમાવૃત્તિ માટે આવેલ અભિપ્રાયો.

....જ્યારથી મેં આપની....કલમથી આલેખાયેલ “પર-
લવનું લાતું” નામની ચોપડી વાંચી છે ત્યારથી મને ભારે
આપના પ્રત્યે શ્રદ્ધા પેદા થઈ છે.

ઔરંગાબાદ

તા. ૨૭-૧૦-૭૫

}

શ્રી હંસરાજ શાહ

આઘોઈવાલા

—X—

....આપનું પ્રથમ પુસ્તક “પરલવનું લાતું” ઉપરછદ્વી
દૃષ્ટિએ જોયું. આપને આવા પુસ્તક બદલ અભિનંદન આપું
છું....વિષયોનો સંગ્રહ, ખૂબ જ સરળ શૈલી, જરાય રૂકાવટ
વગરની....દૃષ્ટાંતો સાથેની અસરકારક રજુઆત આપની
વિક્ષતાની ચાડી ખાય છે. કેઈ પણ ખૂબ સંજ્ઞતાથી સમજી
શકે તેવી રજુઆતવાળા ભારે વિષયો ઉપર આપનું લેખન
વધુ ઉપયોગી થઈ પડશે....આપની સરળ શૈલીના લીધે ખૂબ
ગર્વ અનુભવું છું.

અંધેરી (મુંબઈ)

તા. ૧૬-૪-૭૩

}

આચાર્ય તત્ત્વજ્ઞ જૈન મિત્રમંડળ
[વિદ્યાપીઠના ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ]
પ્રમુખ:-કે. યુ. માડ

ગુજરાતી-હાથી-મંરૂત ભાષાજલ્લ જૈનધર્મના
અલ્લેડ સિદ્ધાંતિને સરળ શૈલીથી રજુ કરતું દળ-
દાર પ્રાણવાન પ્રકાશન આપે વાંચુ?

પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવ સ્મૃતિ ગ્રંથ

(૨૫૦૦ મી નિર્વાણ સંવત્સરી પ્રસંગે)

સ પાદક-લેખક.

સ્મૃતિ શ્રી કલાપ્રભસાગરજી મ.

પૃષ્ઠ ૩૬૪ (કુલ) કિંમત ૭-૦૦ (પોસ્ટેજ અલગ)

- ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવની સંક્ષિપ્ત જીવન સૌન્દર્ય (પૃ. ૮૦)
- મહુધર ગીતમસ્વામિજી.
- જૈનધર્મની પ્રાચીનતા-ધર્મિયતા પુરાવા સહિત.
- જૈનધર્મ અને ભ. મહાવીરદેવ વિશે જૈનેતર નેતાઓના અભિપ્રાયો.
- ભગવાન મહાવીર કૃષિ ધંતા.
- ૧૫ માં લેકાતું વિરલ શુભંર કાળ મહાવીર વિનંતિ.
- શાલ્વધર્મ કલ્પવાયેલ મહોત્સવનો વિસ્તૃત અહેવાલ.
- ભગવાન મહાવીરદેવની અમૃતવાણી.
- નવકાર મંત્રનું રહસ્ય.

- * જૈન તપ અને અણાહારી ઔષધો અને તેના ગુણો.
- * ભારતનો પ્રાચીન શિલાલેખ !
- * ચક્રવર્તિ ખારવેલ જૈન હતો ?
- * અંડકૌશિક સર્પ કૌણ ?
- * યૌવન ! તને થયું છે શું ?
- * ગુજરાતી-સંસ્કૃત-કચ્છી સ્તોત્ર કાવ્યો.
- * ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવનાં જીવન ચમત્કારો અક્ષરશઃ સત્ય છે.
- * જ્યારે ખાવા પીવામાં મોજ કરવા જતાં દેહ રોગી બને છે. જીજ્ઞાસુ નકલે જ હવે સ્ટોકમાં છે. મળો ચા લખો.

પરમાત્મા શ્રી મહાવીરેન્દ્રેય મહિષાસુરવધનગીત

સે. મુનિ શ્રી રત્નામણજીનાનંદ મ.

દિશન ૧-૫૯ પાદેન અઠત્થ ૫૫૨ ૨૦

આ પુણ્યકથા કમલ કમલવા શ્રી મહાવીરેન્દ્રેયના, ૫૯
કાંધાને સ્વર્ગ કાપામાં સ્થળ, મોહીયા આરંભવામાં, ૫૫૨ ૨૦
કામમાં મહાવીરેન્દ્રેયને અંગેનું દિશન ૧-૫૯ ૨૦ ૫૫૨ ૨૦
પરમાત્માના સ્થાનમાં ૫૯ મહાવીરેન્દ્રેય ૫૫૨ ૨૦
માતાને ૫૫૨ ૨૦, આ પ્રકારેના આપને વાંચવા સારું છે

આજકાલે જ્ઞાન શાસ્ત્ર મરજી.

શ્રી મુનિ શ્રી રત્નામણજીનાનંદ મ.

દિશન ૧-૫૯ પાદેન અઠત્થ ૫૫૨ ૨૦

સે. મુનિ શ્રી રત્નામણજીનાનંદ મ.

દિશન ૧-૫૯ પાદેન અઠત્થ ૫૫૨ ૨૦
કાંધાને સ્વર્ગ કાપામાં સ્થળ, મોહીયા આરંભવામાં, ૫૫૨ ૨૦
કામમાં મહાવીરેન્દ્રેયને અંગેનું દિશન ૧-૫૯ ૨૦ ૫૫૨ ૨૦
પરમાત્માના સ્થાનમાં ૫૯ મહાવીરેન્દ્રેય ૫૫૨ ૨૦
માતાને ૫૫૨ ૨૦, આ પ્રકારેના આપને વાંચવા સારું છે

સિદ્ધાચલજીની ધૂન

કરુણાસાગર દીનદયાળ, જગતઉદ્ધારક છે। પ્રતિપાલ;
તરણ અને વલી તારણહાર, ભવસમુદ્રનો। પાર ઉતાર.

કરુણા ૦ ૧

સિદ્ધાચલજીના શણગાર, આદિ પ્રભુજી છે। સુખકાર;
તું ગતિ તું મતિ તું હી આધાર, નિજ સેવકની કરે। સંભાલ.

કરુણા ૦ ૨

જીવ જીવનના પ્રાણ આધાર, તુમ હરિશન છે। અતિ મનોહાર;
બાહે ગ્રહાની રાખે લાજ, અવિચલ સુખડા આપે। આજ.

કરુણા ૦ ૩

કામઘટ કામધેતુ પામ્યો આજ, સુરતર સુરમણિ છે। જિતરાજ;
ભવોભવ હોજે તમારો સાથ, સુકિતના સુખડા આપજો નાથ.

કરુણા ૦ ૪

- અચલગચ્છાધિપતિ - [૬૪૭ માટે]

પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ગુણગ્રાગરસૂરીશ્વરજી મ. માહેબે તૈયાર કરેલ
 ૬૪૭-ભુજ સ્ટાં. ટા. પ્રમાણે પચ્ચખખાણુ મુમયનો કોઠો,
 આમાં આવેલ ભુજના ટાઈમોમાંથી ૧૧ મીનીટ બાદ કરવાથી અમદાવાદનો
 ટાઈમ થાય છે દર વર્ષે તારીખ પ્રમાણે આ ટાઈમો જ સમજવા.

	મુરોદપ	મુર્ચાસ	નવકાગથી	ચોગિની	સાદપો.	પુરિમદ	અવર્ટ
તારીખ	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.
જાન્યુ ૧	૭-૩૩	૬-૧૬	૮-૨૧	૧૦-૧૪	૧૧-૩૫	૧૨-૫૫	૩-૩૬
" ૮	૭-૩૫	૬-૨૦	૮-૨૩	૧૦-૧૭	૧૧-૩૭	૧૨-૫૮	૩-૩૯
" ૧૬	૭-૩૬	૬-૨૬	૮-૨૪	૧૦-૧૯	૧૧-૪૦	૧-૧	૩-૪૪
" ૨૪	૭-૩૫	૫-૩૨	૮-૨૩	૧૦-૨૦	૧૧-૪૨	૧-૪	૩-૪૮
ફેબ્રુ ૧	૭-૩૨	૬-૩૭	૮-૨૦	૧૦-૧૯	૧૧-૪૨	૧-૫	૩-૫૧
" ૮	૭-૨૯	૬-૪૨	૮-૧૭	૧૦-૧૮	૧૧-૪૨	૧-૬	૩-૫૪
" ૧૬	૭-૨૪	૬-૪૭	૮-૧૩	૧૦-૧૫	૧૧-૪૧	૧-૬	૩-૫૭
" ૨૪	૭-૧૯	૬-૫૧	૮-૭	૧૦-૧૨	૧૧-૩૯	૧-૫	૩-૫૮
માર્ચ ૧	૭-૧૫	૬-૫૩	૮-૩	૧૦-૧૦	૧૧-૩૭	૧-૪	૩-૫૯
" ૮	૭-૮	૬-૫૦	૭-૫૬	૧૦-૬	૧૧ ૨૪	૧-૩	૪-૦
" ૧૬	૭-૧	૬-૫૮	૭-૪૯	૧૦-૧	૧૧-૩૧	૧-૦	૪-૦
" ૨૪	૬-૫૩	૭-૨	૭-૪૧	૯-૫૬	૧૧-૨૭	૧૨-૫૮	૪-૦
એપ્રિલ ૧	૬-૪૫	૭-૫	૭-૩૩	૯-૫૦	૧૧-૨૩	૧૨-૫૫	૪-૦
" ૮	૬-૩૮	૭-૮	૭-૨૬	૯-૪૬	૧૧-૨૦	૧૨-૫૩	૪-૧
" ૧૬	૬-૩૧	૭-૧૧	૭-૧૯	૯-૪૧	૧૧-૧૬	૧૨-૫૧	૪-૧
" ૨૪	૬-૨૫	૭-૧૪	૭-૧૩	૯-૩૮	૧૧-૧૪	૧૨-૫૦	૪-૨
મે ૧	૬-૧૯	૭-૧૭	૭-૭	૯-૩૪	૧-૧૧	૧૨-૪૮	૪-૩
" ૮	૬-૧૪	૭-૨૧	૭-૨	૯-૩૧	૧૧-૧૦	૧૨-૪૮	૪-૫
" ૧૬	૬-૧૦	૭-૨૪	૬-૫૮	૯-૨૯	૧૧-૮	૧૨-૪૭	૪-૬
" ૨૪	૬-૭	૭-૨૮	૬-૫૫	૯-૨૮	૧૧-૮	૧૨-૪૮	૪-૮
જુન ૧	૬-૦	૭-૩૧	૬-૫૪	૯-૨૮	૧૧-૮	૧૨-૪૯	૪-૧૦
" ૮	૬-૫	૭-૩૮	૬-૫૩	૯-૨૮	૧૧-૯	૧૨-૫૦	૪-૧૨
" ૧૬	૬-૫	૭-૩૭	૬-૫૩	૯-૨૮	૧૧-૧૦	૧૨-૫૧	૪-૧૪
" ૨૪	૬-૭	૭-૩૯	૬-૫૫	૯-૩૦	૧૧-૧૨	૧૨-૫૩	૪-૧૬

૨ મુખ્ય સ્ટાં. ટા. પ્રમાણે પચ્ચખખાણ સમયનો કોઠો.

૨૦૪

તારીખ	સૂર્યોદય	સૂર્યાસ્ત	નવકારસી	પોરિસી	સાઢપો.	પુરિમહ	અવર્ણ
ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.	ક. મિ.
ગુલા. ૧	૬-૭	૭-૧૯	૬-૫૫	૬-૨૫	૧૧-૪	૧૨-૪૩	૪-૧
" ૮	૬-૯	૭-૧૯	૬-૫૭	૬-૨૭	૧૧-૬	૧૨-૪૪	૪-૨
" ૧૬	૬-૧૨	૭-૧૮	૭-૦	૬-૨૯	૧૧-૭	૧૨-૪૫	૪-૨
" ૨૪	૬-૧૫	૭-૧૬	૭-૩	૬-૩૧	૧૧-૮	૧૨-૪૬	૪-૧
ઓગ. ૧	૬-૧૭	૭-૧૩	૭-૫	૬-૩૧	૧૧-૮	૧૨-૪૫	૩-૫૯
" ૮	૬-૨૦	૭-૧૦	૭-૮	૬-૩૩	૧૧-૯	૧૨-૪૫	૩-૫૮
" ૧૬	૬-૨૨	૭-૫	૭-૧૦	૬-૩૩	૧૧-૯	૧૨-૪૪	૩-૫૫
" ૨૪	૬-૨૪	૭-૦	૭-૧૨	૬-૩૩	૧૧-૮	૧૨-૪૨	૩-૫૧
સપ્ટે ૧	૬-૨૫	૬-૫૩	૭-૧૩	૬-૩૨	૧૧-૬	૧૨-૩૯	૩-૪૬
" ૮	૬-૨૭	૬-૪૭	૭-૧૫	૬-૩૨	૧૧-૫	૧૨-૩૭	૩-૪૨
" ૧૬	૬-૨૮	૬-૪૦	૭-૧૬	૬-૩૧	૧૧-૩	૧૨-૩૪	૩-૩૭
" ૨૪	૬-૨૯	૬-૩૩	૭-૧૭	૬-૩૦	૧૧-૧	૧૨-૩૧	૩-૩૨
ઓક્ટ. ૧	૬-૩૧	૬-૨૭	૭-૧૯	૬-૩૦	૧૧-૦	૧૨-૨૯	૩-૨૮
" ૮	૬-૩૨	૬-૨૧	૭-૨૦	૬-૩૦	૧૦-૫૯	૧૨-૨૭	૩-૨૮
" ૧૬	૬-૩૫	૬-૧૫	૭-૨૩	૬-૩૧	૧૦-૫૮	૧૨-૨૫	૩-૨૦
" ૨૪	૬-૩૭	૬-૧૦	૭-૨૫	૬-૩૧	૧૦-૫૭	૧૨-૨૪	૩-૧૭
નવે. ૧	૬-૪૧	૬-૫	૭-૨૯	૬-૩૨	૧૦-૫૮	૧૨-૨૩	૩-૧૪
" ૮	૬-૪૪	૬-૨	૭-૩૨	૬-૩૪	૧૦-૫૮	૧૨-૨૩	૩-૧૩
" ૧૬	૬-૪૮	૬-૦	૭-૩૬	૬-૩૬	૧૧-૦	૧૨-૨૪	૩-૧૨
" ૨૪	૬-૫૩	૫-૫૯	૭-૪૧	૬-૪૭	૧૧-૩	૧૨-૨૬	૩-૧૩
ડીસે. ૧	૬-૫૭	૫-૫૯	૭-૪૫	૬-૪૩	૧૧-૫	૧૨-૨૮	૩-૧૪
" ૮	૭-૨	૬-૦	૭-૪૦	૬-૪૦	૧૧-૬	૧૨-૩૧	૩-૧૬
" ૧૬	૭-૬	૬-૩	૭-૫૪	૬-૫૧	૧૧-૧૩	૧૨-૩૫	૩-૧૯
" ૨૪	૭-૧૧	૬-૭	૭-૫૫	૬-૫૫	૧૧-૧૭	૧૨-૩૯	૩-૨૩

દરેક ગૃહસ્થોએ વાંચવા-પ્રભાવના કરવા લાયક પ્રકાશનો.

પરમાત્મા શ્રી મહાવીર દેવ સ્મૃતિત્રયં	૭-
ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ જીવન સૌરભ	૧-
જૈન કથા સંદોહ સચિત્ર લા. ૧	૩-
પરભવનું ભાતું	૩-
કચ્છ પરચક્ષણાણુ સમય ચંત્ર	૦-

હવે પછી પ્રકાશિત થશે.

ચૌદ નિયમો	૦-૪૦	૧૦૮ નિયમો	૦-૪૦
ખાર વ્રતો	૦-૪૦	જે ધાર્મિક સંવાદો	૦-૪૦

- * માનવ જીવન કેમ સાર્થક થાય ?
- * જીવનમાં જડ પદાર્થોથી છુટકારો કેમ થાય ?
- * જીવનની ઝડપી પ્રગતિ કેમ થાય ?
- * અનાદિકાલીન વિકારો-કુસંસ્કારો કેમ શમે ?

જો આપને ઉપરોક્ત વિચારો આવતા હોય તો
સૂચિત પ્રકાશનો આપે વાંચવા જ જોઈએ.

પર્યુષણમાં ધાર્મિક મહોત્સવો તથા તપની
સ્મૃતિ નિમિત્તે પ્રભાવના કરવા લાયક ઉપરોક્ત
પુસ્તિકાઓ મેળવવા માટે મળો યા લખો:—

યુગપ્રધાન દાદાશ્રી
આચાર્ય જય કલ્યાણ પ્રકાશન
શા. રતનશી ટોકરશી સાવલા
C/o શ્રી લખમશી ઘેલાભાઈ કાં.
૩ ચૌચખંદર રોડ, મુંબઈ નં. ૯

વિજય સિનરલ્સ
કુલીનકાંત શાહ
એસ. ટી. રોડ,
માંડવી (કચ્છ)

શ્રી સંઘે પૂજ્યોને અશ્રુમીની વસમી વિદાય આપી. પૂજ્યોની સાથે ૫૦ લાવુકો ચૈત્ય પરિપાત્રી રૂપે રાયાણુ પધારેલ. ત્યાંથી પૂજ્યોએ કોડાય-ખીદડા પ્રતિ તે જ દિવસે વિહાર કરેલ.

શત્રુજ્યાદિ તીર્થયાત્રાની સંક્ષિપ્ત યાદી—

પૂજ્યોની પ્રેરણાથી સંવત ૨૦૩૨ કા. વ. ૧૨ તારીખ ૨૮-૧૧-૭૫ ના કચ્છ દુર્ગાપુરથી શત્રુજ્યાદિ તીર્થોની યાત્રાથે ખસે મારફત શેઠ શ્રી લખમશી ગેલાલ.મ તરફથી યાત્રાસંઘ નીકળેલ. આ પ્રસંગે અચલગચ્છાધિપતિ પરમ પૂ. આ. લ. શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબ આદિ ઠાણા ૧૦ પધારેલ. પૂ. આચાર્ય શ્રી પાસેથી આશીર્વાદ લઈ-મંગલિક શ્રવણ કરી સવારનાં ૬-૩૦ વાગે શ્રી સંઘે પ્રયાણુ કરેલ. ભદ્રેશ્વરમાં દર્શન કર્યા બાદ શ્રી સંઘે ત્યાં નવકારશી કરેલ. ફરી ૯-૧૫ વાગે પ્રયાણુ થયેલ તે બપોરનાં ૧ વાગે યાત્રા સંઘ મોરબી પહોંચ્યો. ત્યાં ધર્મનાથ ભગવાનનાં દર્શન કર્યા. ત્યાં ભોજન લીધા બાદ ત્યાંથી ૩ વાગે પ્રયાણુ કરેલ. તે ૪-૪૫ વાગે રાજકોટ પહોંચ્યા બાદ ૫-૧૦ વાગે ચા-નાસ્તો લીધા બાદ ચૌવિહાર થયેલ. રાતનાં ૧૦ વાગે પાલીતાણા પહોંચ્યા.

કા. વ. ૧૨

શ્રી શત્રુજ્યની ઉદ્ઘાસપૂર્વક યાત્રા કરી. તથા પાલીતાણામાં રહેલ જિનમંદિરાદિનાં દર્શન કર્યા.

કા. વ. ૧૩ નાં શત્રુજ્ય ડેમ કદંબગિરિ તીર્થે આવ્યા. ત્યાં નવકારશી કર્યા બાદ કુંગર ચઢ્યા. દર્શન-પૂજન કર્યા બાદ ભોજન લીધેલ. બપોરનાં ૧-૪૫ વાગે પ્રયાણુ કરેલ તે ૪ વાગે બપોરનાં મહુવા પહોંચ્યા. શ્રી મહુવા જૈન સંઘે વાજતે ગાજતે ભવ્ય સામૈયું કરેલ. મહુવા સંઘે ખૂબજ સુંદર ભક્તિ કરી. પછી ‘મણી ભુવન’ વાડીમાં સંઘપતિને શ્રી સંઘે કુલહાર કરેલ. ત્યાં ભ. મહાવીરદેવની

અન્ય મૂર્તિનાં દર્શન કર્યાં. અન્ય જિનમંદિરોનાં પણ દર્શન કર્યાં. ત્યાંથી રાત્રે ૮-૫૦ વાગે પ્રવાણ થયેલ તે રાત્રે ૧૦ વાગે દાકા પહોંચ્યા. દર્શન કર્યાં બાદ ગાનનાં જ પ્રવાણ કરી ૧૨ વાગે તળાવન પહોંચ્યા. સવારનાં દર્શન કર્યાં બાદ નવકારશી કરીને કુંભર ચઢ્યા. તીર્થવાત્રો કર્યાં બાદ જગ્યા.

કારતક વડ ૧૪

ત્યાંથી ૧ વાગે જપારના પ્રવાણ કરી ૭-૪૫ વાગે સાંતે સુરેન્દ્રનગર આપ્યા. ત્યાં મંદિરો વીગાનજીમંદિરો “માનવ મંદિર”ના અનિયમિત મુદ્દત્ત જુભિપૂજન કર્યું. ત્યાંથી પ્રવાણ કરી રાતનાં ૪૫ વાગે શંખેશ્વર પહોંચ્યા.

કારતક વડ ૦))

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનાં દર્શન-પૂજન ઉચ્ચાસથી કર્યાં. ત્યાં એક દિવસ રજા.

માગશર શુક્ર ૧

ગાધનપુરનાં જિનમંદિરોના દર્શન કર્યાં બાદ આડેશ્વર પહોંચી બોજન લીધું. ત્યાંથી પ્રવાણ કરી ૪-૧૫ વાગે માંડરી (કચ્છ) જઈ આશ્રમે આપ્યાં. ત્યાં બોજન લઈ ૬ વાગે સાંતે દુર્ગાપુર (નવાચલ) પહોંચ્યા. ત્યાં સાંતેના સાથે પૂજ્ય આચાર્યશ્રી પાંડેથી માંચલિકા મંદિર મુકેલ.

આ તીર્થવાત્રા ખાસ તે દુર્ગાપુર ગ્રામનાં મંદાનુભાવો કે જેમને જિંદગીમાં આ તીર્થોનાં દર્શન કરેલ ન હતા તેઓને કરાવવાનાં આવેલ. આમ છતાં પોતાની રીતે પણ કેટલાક મંદાનુભાવો માર્ગે સાથે લેતાવેતા. મુખ્યત્વેથી પણ ખુબજ સારી સંખ્યામાં ગ્રામવાસીઓ પાલીનાળા પહોંચ્યા. પાલીનાળા-શંખેશ્વરજી મંદિરે રવાના થઈ પૂજને થયેલ. માર્ગજીએને સંધ્યાનિ નગરથી જી. બી. મંદાવી-દેવતા ચિત્રથી

અંકિત સિક્કાઓ ભેટ અપાયેલા. આ યાત્રા દરમ્યાન શ્રી સંઘપતિએ દરેક સ્થળે સારી એવી રકમો ભરાવેલ. આમ અપૂર્વ સંઘ ભક્તિનો લાલ લીધેલ.

આમ પૂજ્યોનાં પગલે અમારા ગામમાં અપૂર્વ શાસનપ્રભાવના થવા પામેલ. શ્રી દુર્ગાપુર ગામમાં શ્રી શાંતિનાથજી ભગવાનનું શિખરબંધ ભવ્ય જિનમંદિર છે. દર વરસે પૂઠ સાધુ-સાધ્વીજનાં ચાતુર્માસ થાય છે. ઘણાં વરસો બાદ પૂઠ મુનિરાજેના ચાતુર્માસ થવાથી આ સંવત ૨૦૩૧-૩૨ ની સાલમાં ખૂબ જ ધર્મપ્રભાવના થવા પામેલ. તે બદલ પૂઠ આચાર્ય દેવશ્રીનાં તથા પૂઠ મુનિવર્યોનાં આભી છીએ.

દુર્ગાપુર જૈન સંઘ વતી,
લી૦ વસંતલાલ મેઘજી
દુર્ગાપુર (કચ્છ)

આ પ્રકાશનમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર
પુણ્યવંતા દાનવીરો.

(તા. ૨૦-૧૨-૭૫ સુધી આવેલા નામો)

૪૨૨૫) શ્રીમતિ સાકરભાઈ પ્રેમજીભાઈ ચેરીડી દુશ્વ

હઃ ચેઠ શ્રી પ્રેમજીભાઈ વેલાભાઈ

૭૫૧) શા. વીચનજી લખમશી જેલાભાઈ-મુંબઈ [દુર્ગા-
પુરથી નીકળેલ પાલીતાણા જસ યાત્રા સંઘની
સ્મૃતિ નિમિત્તે.]

૭૫૧) શા. કુંવરજીભાઈ પાંચારીઆ મુંબઈ દુર્ગાપુરવાલા

૧૦૧) શા. માણેજી કેશવજી (સાંધવવાલા) ઘાટકોપર

૧૦૧) શા. જેતશી સોજરાજ (ભચાઈવાલા) મુંબઈ

૧૦૧) શા. પ્રેમજી પામુ (ભાખાપુર) મુંબઈ

૧૦૧) શા. દેવજી મુરજી (ચેરીડી) સાયન

[આ ચાર નામ પૂ. સા. શ્રી અરુણોદયશ્રીજી મ. તથા
પૂ. સા. શ્રી સદગુણશ્રીજીની પ્રેરણાથી.]

પૂજ્ય મુનિશ્રી દીર્ઘિસાગરજી મ. દા. ૪ નાં ચાતુર્માસ
પ્રસંગે—

૧૦૧) શા. ખીમજી શીવજી દુર્ગાપુર (નવાવાસ) ૬૨૭

૧૦૧) શા. જયંતિલાલ દેવજી "

૧૦૧) શા. વેરશી જેવલ "

૧૦૧) શા. ગોવર હરશીંગ રાધણવાલા "

હ. દેવકાંભાઈ

૧૦૧) શા. શતનશી ટોક્કરશી "

૨ ૧૦૧) દામજી મેઘજી ૧૨૭

૧૫૧) એક સદ્ગૃહસ્થ

પૂજ્ય સાધ્વી શ્રી ગિરિવરશ્રીજી મ. પૂ. સા. શ્રી સુરેન્દ્ર-
શ્રીજી મ. નાં ગોધરા આતુર્ભાસ પ્રસંગે એમની પ્રેરણાથી.

૧૫૧) માતુશ્રી વેલખાઈ નાંગશી ગોધરા કચ્છ

હ. સુપુત્ર જાદવજી

૧૦૧) શા. જયુભાઈ નથુ

૧૦૧) શા. ખીમજી પાલણુના સ્મરણાર્થે ગોધરા કચ્છ

હ: પાસુભાઈ

૧૦૧) શા. રતનશી આંપશી દેહીઆવાલા હેઠરાખાદ

પૂજ્ય સાધ્વી શ્રી અરુણપ્રભાશ્રીજી મ. ની પ્રેરણાથી
મલાડ (મુંબઈ) આતુર્ભાસ પ્રસંગે.

૨૫૧) શા. હંસરાજ માદણ મોટા આસંખીઆ

માતુશ્રી મેઘખાઈની તપસ્યા નિમિત્તે.

૧૨૫) શ્રી આદિજિન મહિલા મંડળ મલાડ

૧૦૧) શ્રી હીરજી માવજી ગાલા નાના આસંખીયા

શ્રીમતિ સાકરખાઈ હીરજીનાં સ્મરણાર્થે

પૂ. સાધ્વી શ્રી વસંતપ્રભાશ્રીજી મ. ની પ્રેરણાથી

૧૨૫) શા. કેશવજી કુંવરજી ખીદડા કચ્છ

૧૦૧) શ્રી આર્ચ તરવણ જૈન મિત્ર મંડળ મુંબઈ

પરબતનું બાનુંની અનુક્રમણિકા

વિષય			પૃષ્ઠ
સંપાદકીય નિવેદન	....	....	૩
પ્રકાશકીય નિવેદન	....	....	૬
દુર્ગાપુર આનુભાસ	....	....	૮
દાતાઓની નામાવલિ	....	....	૧૭
અનુક્રમણિકા	....	....	૧૯
મેઘબાઈ માં જીવન પરિચય	....	....	૨૩

વિભાગ ૧ લો. [મનનીય દેખો વિ.]

મંગલ મૃત્યુ	....	....	૧
પાંચ પ્રશ્ન	....	....	૧૫
તાઈ શું થાયે ?	....	....	૧૬
ત્યારે તું શું કરીશ ?	....	....	૧૭
હવે ચેતવું છે ?	....	....	૨૦
તે વખતે તાઈ દેણ ?	....	....	૨૧
સુંદર ભાવના	....	....	૨૩
આરાધના	....	....	૨૬
ભાવ ઔપધ	....	....	૨૮
માનવ જન્મ એટલે ?	....	....	૪૨
તેથી તને શું ?	....	....	૪૪
તે વેળા તું શું કરીશ ?	....	....	૪૭
એ પણ પુણ્યનો પ્રભાવ	....	....	૪૯

વિષય	પૈજ
તો....કર્મસત્તા છોડશે ખરી ?	૫૩
માટે જ હજી પરત્ર છે	૫૬
એમ કેમ કહેવાય ?	૫૭
સુંદર સલાહ	૬૦
સાચી વ્યાખ્યા	૬૨
તેજ સાચું જ્ઞાન	૬૬
સદાચાર-દુરાચારનો ભેદ	૬૯
કડક પણ સાચું	૭૧
આટલું તો જરૂર કરો	૭૩
એનો કદી વિચાર કર્યો ?	૭૩
સાચું સુખ અને તેનાં સાધનો....	૭૬
ખનતું નથી એમ ન બોલો પણ કરવું નથી એમ કહો	૭૮
વચન પુષ્પાંજલિ	૮૧
પુનર્જન્મનો કિસ્સો	૮૫
જૈનેતર શાસ્ત્રોમાં પુનર્જન્મનો નિયમ	૮૬
મૃત્યુનો મર્મ	૮૮
ભાવદર્દ-ઔષધ-આરોગ્ય	૮૯
તપંથી નાશે વિકાર	૯૧
સર્વથા ત્યાજ્ય અલક્ષ્ય અનંતકાર્યો	૧૦૧
નિગોદના જીવો અને કાળની સમજ	૧૦૫
નારકોની વેદના	૧૧૭
પરમાધામીઓની આયુષ્કૃતિ થયા બાદ વેદના	૧૨૩

વિભાગ ૨ બે [દર્શાવે]

૧૪	ચરીરની સાચકતા	....	૧૨૬
૧૫	સામાયિક-પ્રતિક્રમણ (પુણીયો આવક)	....	૧૨૬
૧૭	રે છુમ ! તારા પાપે	....	૧૩૧
૧૮	સમ અંતે આગ !	....	૧૩૪
૧૯	અનંતા તથા પલ્લ આપણે કેમ રહી ગયા.	....	૧૩૬
૨૦	શુભ કરણીનું ફળ નજગા વિદ્યેપોથી હારી જવાય	....	૧૪૦
૨૧	માનવજન્મ ફલેન શા માટે ? ૧૦ દર્શાવે	....	૧૪૨
૨૨	શું અરેખર જમાનો ભલેવાયો છે ?	....	૧૪૪
૨૩	પચ્ચપ્પાણ નિયમોની સમજ	....	૧૪૬
૨૪	પચ્ચપ્પાણ નિયમોનું ફળ	....	૧૪૭
૨૫	સાચી ત્રિકુળા દર્શાવ	....	૧૪૮

વિભાગ ૩ બે. (સ્તવનાદિ)

૨૬	૫. શુભસામરસરીશ્વરજી કૃત—	....	૧૬૬
૨૭	સિદ્ધાચલ આદિજિન સ્તવન	....	૧૬૭
૨૮	શાંતિજિન સ્તવન	....	૧૬૮
૨૯	મેઘિજિન સ્તવન	....	૧૬૯
૩૦	પાશ્વજિન સ્તવન	....	૧૭૦
૩૧	વીરજિન સ્તવન	....	૧૭૧
૩૨	ભાર ભાવના ગણિત નમિજિન સ્તવન	....	૧૭૨
૩૩	સીમંધર જિન સ્તવન	....	૧૭૩

વિષય	પૈઞ
આત્મનિદાગમિત વીરજિન સ્તવન	૧૭૪
સિદ્ધચક્ર સ્તવન	૧૭૫
વીર જિન વિનતિ લઘુ પુષ્પ પ્રકાશન સ્તવન	
રચયિતા પૂ. આ. ગુણસાગરસૂરિ મ.	૧૭૬
ચાર શરણાં	૧૮૦
સિદ્ધ ભગવંત સજ્જાય	૧૮૧
કર્મની મનનીય સજ્જાય	૧૮૪
આત્મસ્વભાવની સજ્જાય	૧૮૫
હીતોપદેશની સજ્જાય	૧૮૬
શિયળની સજ્જાય	૧૮૭
ક્રોધની સજ્જાય	૧૮૮
માનની સજ્જાય	૧૮૮
માયાની સજ્જાય	૧૮૯
લોભની સજ્જાય	૧૯૦
નવકાર મંત્ર છંદ પૂ. આ. ગુણસાગરસૂરિ કૃત....	૧૯૧
નવાંગી પૂજનાં હુહા	૧૯૨
નવાંગી પૂજનાં સંક્ષિપ્ત હુહા	૧૯૩
અષ્ટ પ્રકારી પૂજનાં હુહા	૧૯૩
પુસ્તકો માટે મળેલ અભિપ્રાયો વિ.	૧૯૫
સિદ્ધાચળજીની ધૂન	૨૦૦
કુચ પચ્ચક્ષણ સમયચંત્ર	૨૦૧
મુ'અઈ પચ્ચક્ષણ સમયચંત્ર	૨૦૩

પ્રથમ સં. ૧૯૨૬ માં લગભગ કુટુંબના ઘણા ખર્ચા સભ્યો સાથે આસરે ત્રણ માસના પ્રવાસની મોટીયાત્રા વ્યારે રેલ્વેની સ્પેશીયલો ઉઘાટ્યા છે તેવી ન હતી ત્યારે કરેલ છે.

તેઓ કુટુંબના તથા તેમના પરિચયમાં આવતા દરેક વ્યક્તિઓને તથા બાળકોને ધર્મ-નવકાર અંગે અવારનવાર ઉપદેશ આપે છે.

સં. ૨૦૨૭ ના વૈશાખ વદમાં તપસ્વિની પૂ. સા. શ્રી વસંત-પ્રભાશ્રીજીના ૫૦૦ આયંબીલના પારણા તેમજ શ્રી મેઘબાઈ માની વર્ધમાન તપની ૭૭ મી બોળીના પારણા પ્રસંગે એમના પુત્રો સુપૌત્રો તરફથી અઢાઈ મહોત્સવ કચ્છ-દુર્ગાપુરમાં ઉજવાયેલ. ત્યારે કુટુંબના દરેક સભ્ય નાના-મોટાએ હાજરી આપેલ.

આ પ્રસંગે અચલગરજાધિપતિ પૂ. આ. દેવશ્રી ગુણસાગર-સૂરીશ્વરજી મ. સા સપરિવાર પધારેલ.

આઠે દિવસ બન્ને ટાઇમ સાધર્મિકવાત્સલ્ય જમણુ એમના તરફથી થયેલ. વૈશાખ વદ ૧૧ ના પારણા થયેલ. તે દિવસે બોર્ડીંગમાં શ્રી ઋષિમંડલ મહાપૂજન લાણાયેલ.

૯૯ વર્ષની ઉંમરે પહોંચેલા શ્રી મેઘબાઈ મા એવી જ ઉદાત્ત ધર્મલાવનાથી જીવન શાંતિથી વ્યતીત કરે છે.

સ્વ. શા. ઘેલાલાઈ પુનશી પણુ એવા જ ધર્મનિષ્ઠ શ્રાવક હતા. એમના સુપુત્રો-સુપૌત્રો પણુ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં અવારનવાર લાગ લે છે. માનવતાની પ્રવૃત્તિઓમાં તેમજ ધર્મમાર્ગે દાન આપી પોતાની ચંચળ લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરે છે.

આ પ્રકાશનમાં એમના સુપુત્ર શા. પ્રેમજી ઘેલાલાઈ તરફથી સ્વ. શ્રીમતી સાકરબેન પ્રેમજીની સ્મૃતિમાં શ. ૩૨૨૫) ની સહા-યતા મળેલ છે.

લિ. પ્રકાશક.

પરભવનું ભાતું

વિભાગ ૧ ભો.

[વિવિધ લેખો]

સંપાદક :

અચલગઢાધિપતિ પૂ. આચાર્ય ભ. શ્રી
ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબના શિષ્ય
શુનિ શ્રી હલામ્ભસાગરજી મ.

શ્રી નવકાર મહામંત્ર

નમો અરિહંતાણું, નમો સિદ્ધાણું, નમો
આયરિયાણું, નમો ઉવજ્જાયાણું, નમો
લોએ સંવસાહૂણું, એસો પંચનમુ-
ક્કારો, સંવયાવપ્પણાસણો, મંગલાણું
અ સંવેસિં, પઠમં હોધ મંગલં.

***

મંગલ ભાવના

વંદે મહાવીરં, વંદે મહાવીરમ્.
અકલં સકલં લલિતમહાખલં,
નિત્ય નિર્મલં શ્રી જિનં....વંદે૦
વિશ્વસ્વામિનં નિરુપમનામિનં,
અપુનર્ભવં મંદિરવાસિનં;
વિભાસિનં સ્વગુણવિભાસિનં,
સુખદં શિવદં શ્રીજિનં....વંદે૦
પૂ૦ માણિક્યસિંહસૂરિ

॥ ૐ હ્રી શ્રી નમો અરિહંતાય ॥

મંગલ-મૃત્યુ [સમાધિ મરણ]

જીવન એક કળા છે તો મૃત્યુ પણ એક
મહાન કળા છે.

જન્મના એટલે આપણે જાણ્યે મરવાના જરૂર....એ
નિઃશંક સત્ય છે. ઇચ્છા હોય કે ન હોય પણ કાળરાજથી
કોઈ પણ છુટવાના નથી. જન્મના એજ આપણે મોટામાં
મોટો શુનો છે. કાળના અપાટમાંથી-મૃત્યુમાંથી જે હંમેશાં
માટે છુટી જાય તેજ ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે. કિન્તુ તે
અવસ્થા મુક્તિ-પંચમગતિ સિવાય બીજા સ્થાને નથી.

જીવ જન્મ્યો એટલે તત્સર્વથી જ એને મૃત્યુ લાગુ પડે
છે. સહે સહે મૃત્યુ સામે જામી રહ્યું છે, પણ એને દૂર
કરવાની શક્તિ કોઈની નથી. ચરમ તીર્થંકર-ત્રણે લોકના
નાય સર્વજ્ઞ શ્રી મહાવીર પ્રભુ એક સમય પુરતું પણ મૃત્યુ
અટકાવી શક્યા નથી. “અસ્મરાશિચ્છદ પ્રભુ મહાવીરની હાજરીમાં
જેસી જાય તો પ્રભુએ સ્થાપેલ ચતુર્વિધ સંધને એ મહાની
ખરાબ દષ્ટિ કંટકરૂપ ન બને” એ માટે ઈન્દ્રે આસન્નમુક્તિ-
ગાત્રી પ્રભુ વીરને કહ્યું કે ભગવંત ! આપ એક સમય થોડું
વધારે રહી જાઓ ત્યારબાદ અર્થોત્ અસ્મરાશિચ્છદ આપની
હાજરીમાં જેસી ગયા બાદ આપ બલે મુક્તિમાં જાઓ. ત્યારે
પ્રભુએ ઉપદેશ્યું કે, આયુઃકર્મ પૂર્ણ થયે મારી-તીર્થંકરની

પણ શક્તિ નથી કે, હું એક સમયે જોડલો અદ્ય કાળ પણ આયુષ્ય વધારી શકું. જુઓ! પ્રભુ વીર પણ સ્વ-સ્થાપિત તીર્થને નિષ્કંટક બનાવવા માટે પણ મૃત્યુને એક સમય માટે પણ હર ન કરી શક્યા. તો આપણે મૃત્યુથી બચવાના નથી એ ચોક્કસ છે, શાસ્ત્રકાર ભગવંતો ફરમાવે છે કે:-

મૃત્યોર્વિમેષિ કિં વાલ ! સ ચ જાતં ન મુચ્ચતિ ।

અજાતં નૈવ ગૃહ્ણતિ કુરુ યત્નમજન્મનિ ॥ ૧ ॥

અર્થાત્ હે બાળક ! તું મૃત્યુથી શા માટે ડરે છે ? ‘મરી જઈશ મરી જઈશ’ એવી અશુભ ભાવના જ તને કાયર બનાવે છે. હે માનવ ! જો તું મૃત્યુથી ધ્રુવ્યો તો તારામાં અને અણુસમજુ બાળકમાં શું અંતર છે ? એટલે તો પૂર્વ મહર્ષિ ભગવંતોએ માનવને બાળક કહ્યો છે, જગત્નો સનાતન નિયમ છે કે “મૃત્યુ જન્મ પામેલાને મુકવાનું નથી જ. અને નહિ જન્મેલાને અહણ કરવાની એનામાં તાકાત નથીજ.” માટે હે મહાનુભાવ ! ફરીવાર જન્મવું ન પડે તેના માટે યત્ન કર ! આ જગતમાં જન્મ ન જ લેવો પડે એમાં જ આત્માનું ડહાપણ છે. પણ મૃત્યુથી ડરવું કે શોક કરવો, એ મહામૂર્ખતા છે. પણ પોતે જન્મ્યો શા માટે ? એવો પુનઃ પુનઃ પશ્ચાત્તાપ કરવો એ ડહાપણ કહેવાય.

એક અંગ્રેજી કવિએ કહ્યું છે કે-એક નાનો બાળક અંધારા ઓરડામાં જતાં જેમ ગભરાય છે, અને ભૂત પ્રેત ચોરાદિની કાલ્પનિક કથાઓથી તેનો ભય વધતો જાય છે. તે જ રીતે માણસો મૃત્યુથી ડરે છે. મૃત્યુ માટે જાત-જાતની

કલ્પનાઓ કરે છે. અને આવા જીકણ મનુષ્યો મૃત્યુ પહેલા જ કાયર બની મૃત્યુના બચથી જ ભરી જાય છે 'Towards die times before death'

મૃત્યુથી ગભરાય કોણ ?

તેની આખી જીવનગી ધર્મ-પુણ્યજન વિના નિષ્ફળ ગઈ હોય, પાપોના ભારા બાંધ્યા હોય તેજ મૃત્યુથી ડરે છે. પણ આખા જીવનભર ધર્મની અપૂર્વ સાધના કરનાર પુણ્ય-શાળી આત્મા શા માટે ડરે ?

સામાન્ય રીતે કહેવત છે કે, “મૃત્યુ એ કાયદો છે, સજા નથી... કે આપત્તિ નથી.” અને એ તર્કન સહજ છે કે, પ્રકૃતિના આ સનાતન નિયમમાંથી સૌ કોઈને પસાર થવું જ રહ્યું.”

જન્મ અને મરણનું ભયંકર ચક્ર અનાદિ કાળથી ચાલ્યા જ કરે છે. પણ કર્મસંયં કરી મૃત્યુ પરના વિજયથી આ ચક્રને જરૂર બેદી શકાય છે,

“મરના મરના કયા કરે, મરી ન જાણે કોય;

મરના એસા ફીજએ, ફીર મરના ના હોય.”

એક દષ્ટાંત

એક મહાત્માને તેના એક જિજ્ઞાસુ શિષ્યે આશ્ચર્યપૂર્વક પૂછ્યું કે “ગુરુદેવ! મૃત્યુ એટલે શું ?” કૃપા કરી આપ મૃત્યુ વિષે થોડું-ઘણું મને સમજાવો.”

ત્યારે મહાત્માએ પણ ગંભીર વચનો દ્વારા આશ્ચર્ય

પૂર્વક સામું પૂછ્યું કે અરે ! તને ખબર છે કે જીવન એટલે શું ? શિષ્ય મૌન રહ્યો ત્યારે મહાત્માએ પુનઃ કહ્યું કે જ્યારે તને જીવનનું પણ પુરતું જ્ઞાન નથી તો ‘મૃત્યુ એટલે શું ?’ એ શા માટે પૂછે છે ? હું તને આજે મૃત્યુ વિષે નહિ પણ જીવન વિષે સમજાવીશ. કારણ કે જે જીવનને સમજે છે તે જ મૃત્યુને સત્ય રીતે સમજી શકે છે. જીવન એ અદ્ભુત કળા છે તો મૃત્યુ એ અતિ અદ્ભુત મહાકળા છે. જે સત્ય રીતે જગતમાં રહી જીવી જાણે છે તેજ ચતુર્થ રીતે મરી જાણે છે.

મહાત્મા પોતાનું વક્તવ્ય લંબાવી રહ્યા હતા. સૂર્યદેવ તો ક્યારની વિદાય લઈ અસ્તાચલ પાછળ છુપાઈ ગયા હતા. ચારે બાજુ ભય ઉપજાવે તેવો ઘોર અંધકાર જામી ગયો હતો. જીવનની કળા ગુરુદેવ સમજાવી રહ્યા છે એ જાણી બધા શિષ્યો પંક્તિબદ્ધ બેસી ગયા.

ચર્ચામાં આગળ વધતાં મહાત્માએ બાજુમાં ઝગમગતા દીવા (કોડિયા) ના ધ્યાનમાં જીવનની કળા સમજાવવાની શરૂઆત કરી કે જુઓ બેટા ! આ દીવો માટીથી બનેલો છે. એમાં માટી-પાણી આદિના મીલનથી જે આકાર બન્યો છે તેનું નામ છે કોડિયું (દીવો) ! આપણું શરીર પણ કોડિયાની જેમ માટીનું પુતળું જ છે. પણ કોડિયું એમ ને એમ પડ્યું રહેવાથી એની સાર્થકતા નથી. કોડિયાનું ખરું કાર્ય છે અંધારાને ઉલેચીને પ્રકાશ પાથરવાનું, તેમ આ શરીરની સાર્થકતા અન્યને પ્રકાશ આપી પોતાના જીવનને ધન્ય બનાવવામાં છે.

જેમ આ કોડિયું પલ્લું કપાસ...ધી, તેલથી પુરાય છે. તેને બંગલી દીવાસળીનો કે અગ્નિનો સંયોગ કરાવીને પ્રકાશ મંચ બનાવાય છે, ત્યારે માટીનું બનેલું કોડિયું-દીપક (પ્રકાશ આપનાર) છે. દીવો બનીને અન્યને પોતાના જીવનનો પ્રકાશ આપવો એમાં જ એની ખરી મહાનતા છે. તેમ માનવ-દેહરૂપ કોડિયામાં ઈર્મવશાત્ પ્રાણ-દીવેટ મુકાય છે. તેમજ શુદ્ધાત્મપ્રેમરૂપ ધી કે તેલ પુરાય છે. આ બધું મલવા છતાં દીવ તેનું જીવન સાચુંક નથી. સકલ્પકુ ભગવંત દ્વારા જ્ઞાનની ચિનત્રાસીનો સંયોગ થયા બાદ એનો પ્રકાશ અન્યને અપાય ત્યારે જ માનવદેહરૂપ કોડિયાની ખરી સાચુંકતા ગણાય.

એ આંવા સંયોગો ન મળે, દીવેટ-ધી-દીવાસળી-અગ્નિ-રૂપી જ્યોતિનો સંયોગ ન થાય તો એવા કેટલાય કોડિયા બને છે. દેખીએ હીએ કે યોડું જીવી જાય છે ને પાછા તૂટી માટીમાં મળી જાય છે. માનવજીવનરૂપ કોડિયાની પણ આવી જ સ્થિતિ છે. અહિનભાવ અને જ્ઞાનની-શુદ્ધેવની જ્યોતિ વિના જન્મનાર અને જીવનાર માનવજીવનરૂપ કોડિયાં પણ કેંક આવે છે, અને મૃત્યુ પાત્રી ચોરાસી લાખ જીવ્યોનિમાં ફળી, ભટકીને ફૂટાય છે. એના જન્મથી એ માનવજનુનો વધારો થયો, ને એના મરણથી દોઈને તેની ખોટ ન દેખાઈ. એ તો આવ્યો ને ગયો. ગયો નહિ પણ પાછો થયો. કોઈ ખરી જાય તો કેટલાક કહે છે ને કે “પાછો થયો.”

સાચુરૂના સંયોગ દ્વારા જ્ઞાન ને અહિનની પ્રાપ્તિ થયા

ખાદ પણ જીવને સતત જાગૃતિ રાખવાની ખાસ જરૂર છે. માનવજીવનના અંતરાત્મામાં જ્વલિત એ જ્ઞાનની ચિત્તગારી અળાંક જલતી રાખવામાં અવિવેક, અવિનય, મદ કે કયાશ આવી જાય તો જીવન નિષ્ફળ થઈ જાય.

અર્ચા આગળ ચાલી રહી હતી. ગુરુદેવ પ્રસન્નવદને આટલી વાર સુધી સતત બોલી રહ્યા હતા. જેથી સ્કેન્ડ થાકી પણ ગયા હતા. જરાક થોભ્યા. ત્યાં તો બહારથી એક પવનનો આપટો આવ્યો. પવનનો આપટો આવતાં વેંતજ મહાત્મા ચીસ પાડી ઉઠ્યા. તેટલી વારમાં તો નજીકમાં રહેલો અગમગાટ કરતો દીપક ખુઝાઈ ગયો. સર્વત્ર ઘોર અંધકાર છવાઈ ગયું. અને આશ્ચર્ય તો એ થયું કે જેવો દીપક ખુઝાયો કે તરતજ મહાત્મા ડૂસકે ડૂસકે ભેરથી કર્ણ આકંઠ (રુદન) કરવા લાગ્યા. શિષ્યોએ જાણી લીધું હતું કે ગુરુદેવ ડૂસકા ભરી રહી રહ્યા છે. આટલા દિવસોમાં ગુરુદેવના પ્રસન્ન મુખ પર ક્યારે પણ ગ્લાનિ, રુદન કે અશ્રુનું જલખિન્દુ પણ જોયું નથી. અને હમણાં રડયા શા માટે ? બધાયે શિષ્યો મહાત્માના બન્ને ચરણોમાં પડી વારંવાર પૂછવા લાગ્યા કે ગુરુદેવ ! આપે પ્રથમ ચીસ પાડી અને ત્યારબાદ શા માટે રડો છો ?

બધાયે શિષ્યોને એમજ લાગ્યું કે ગુરુદેવને દીપક જોલવાઈ ગયો તેનું જ દુઃખ છે. નહિં તો જીવનકળા સમજવતા ગુરુદેવ આટલી વારમાં રડે શા માટે ?

ત્યાં બધાયે બોલી ઉઠ્યા કે ગુરુદેવ ! આ નાનકડો દીપ

કેઇએ બુઝવ્યો નથી પણ પવનના આપટાથી બુઝાઈ ગયો છે. આપ શાંત થાઓ. હમણાં જ એને ફરીવાર પ્રગટાવી દઈએ છીએ, પણ આપ એકવાર શાંત થાઓ.

ચરણોમાં પડેલા શિખોના મસ્તકે ગુરુદેવની અધુધારાથી ભીંભાઈ ગયા હતા. મસ્તકેને ઊંચા કરી, અશ્રુ લુંછી પુનઃ પ્રસન્નવદને ગુરુજી બોલ્યા કે વત્સો ! આ દીપક બુઝાઈ ગયો કે પવનનો આપટો આવ્યો એના માટે હું રડતો નથી પણ...

બધાય આશ્ચર્યમાં ડૂબી ગયા કે હવે ગુરુદેવ કહે છે કે “હું દીપક બુઝાઈ ગયો એટલા માટે રડતો નથી પણ” આગળ શું કહે છે તે સાંભળવા બધા આતુર થઈ ગયા.

પણ હું માનવજીવન રૂપ દીપકની દશા માટે રડું છું. પવનનો આપટો આવ્યો તેટલા માટે મેં ચીસ નહોતી પાડી. પણ આજે માનવને મૃત્યુનો પવનરૂપ આપટો આવે છે ને ઘૂલ જાય છે. દાવર બની જાય છે. એટલા માટે ચીસ પાડી. જેમ આ દીપક પવનના એકજ આપટાથી બુઝાઈ ગયો તેમ અવિનય, અભિમાન અને પ્રમાદ રૂપ પ્રબલ વાયુમાં માનવની પણ આવી જ દશા થાય તો શું થાય ? હું એટલા માટે જ રડી રહ્યો છું.

બધાયની આંખોમાંથી અધુધારા વહી હતી. અશ્રુ લુંછતાં બધાંય એક સાથે બોલી ઉઠ્યા કે ગુરુદેવ ! આપણું કહેવું નિઃશંક સત્ય જ છે. આપે બદોબર દૃષ્ટાંત આપી અમોને સમજાવ્યું છે.

“ભુઓ વત્સો ! આ માટીના કોડિયાએ પ્રબલ પવનના

આપટા દ્વારા ખૂઝાઈ જઈને જાદેખર આપણી ચચામાં ઘણો સાથ આપ્યો. હવે આપણે અધુરી રહેલી ચચાને પૂર્ણ કરીએ. શરીર અને આત્માનો સંયોગ એ કોડીયું અને દીવેટ છે. દીવેટ પુરી થઈ જતાં, છતે તેલે-ઘૂતે અને છતી જ્યોતિએ કોડિયું ખુઝાઈ જાય છે. તેમ માનવજીવનમાં આયુઃ પૂર્ણ થયે, છતાં ધર્મ અને શુદ્ધસંયોગે પણ મૃત્યુ તો થાય જ છે, એટલે મૃત્યુ તો બધાનું થવાનું જ છે. પુનઃ દીપકમાં દીવેટ પૂરીએ તો પ્રકાશમય થાય છે તેમ....અનાદિકાળથી રખડતા આત્માને પુનઃ પુનઃ સદ્ગુરુ કે જ્ઞાનજ્યોત પ્રકાશમય બનાવે છે.

આ દૃષ્ટાંત ઘણું સમજાવી જાય છે. જો માનવ જીવનમાં જ્ઞાનરૂપ ચિત્તગારીને અખંડ રાખે તો, મરણ ગમે ત્યારે આવે પણ એની તો પુરેપુરી તૈયારી હોય છે. એ મૃત્યુથી ડરતો નથી, પણ હસે છે.

જન્મ એ સંસારનું બીજ અને જન્મ થવાનું

કારણ કર્મ—

પૂ.૦ વાચકપ્રવર ઉમાસ્વાતિ મહારાજ તત્ત્વાર્થ કારિકામાં કહે છે કે જન્મનિ કર્મક્લેશૈરનુવદ્ધે૦ જન્મને જ કલેશ ચાવત સંસારના કારમા બીજરૂપ બતાવ્યો છે. જન્મ થવાનું મુખ્ય કારણ તો કર્મ જ છે. કર્મ નાશ પામતાં જન્મ પણ પોતાની મેળે જ નષ્ટ થઈ જાય છે.

“દગ્ધે વીજે યથાત્યન્તં, ન રોહતિ યથાહ્નુકુરઃ ।

કર્મવીજે તથા દગ્ધે, ન રોહતિ મવાહ્નુકુરઃ ॥”

અર્થાત્ એકવાર બીજ નાશ પામ્યા પછી તેમાંથી અંકુશ દુટ્ટી શક્તા નથી તેમજ માનવજીવનમાં પણ ક્રમબીજ સર્વથા ક્ષય થતાં જન્મ અને સંસાર પણ પુનઃ ઉત્પન્ના નથી. અર્થાત્ જીવ મુક્ત બની જાય છે.

માટીના સમૃદ્ધપ દેહપિંજરનો નાશ થતાં કય ન થવો જોઈએ. કારણ કે આત્મા તો જ્ઞાનરૂપ છે, દેહ એ આત્મા નથી; અને આત્મા એ દેહ નથી. જન્મે એક-બીજથી ભિન્ન છે. મૃત્યુ તો શરીરત્વં થાય છે. આત્માત્વં કદી મૃત્યુ થયું નથી અને થાશે નહિ. ક્રમસંયોગે જ શરીર અને આત્માનો સંબંધ છે, શરીરના નાશમાં ડરવાતું હોય શું? ઉદ્ધત્ જજ્જિત સરેલ દુર્ગંધમય દેહપિંજરના ત્યાગમાં આત્મિક આવવો જોઈએ.

મૃત્યુ એ આદ્ય કેમ ?

જ્ઞાનરૂપી આત્મા મૃત્યુ માટે માયકાંગલો બની જાય તો સમજે એ મૃત્યુને આદ્યરૂપ બનાવી દે છે. એની બધીયે સાધના “ હળી હળીને ઢાંકણીમાં ” જોવી બની રહેશે. આ જન્મની સાધનાનો, તાર નવા જન્મની સાધના સાથે અખંડપણે સંકળાઈ નહિ રહે. એ તાર તુટી, જશે. પુનઃ તે સાધનાના તાર સાંધતા ઘણો સમય લાગી જશે. મૃત્યુ સમયે અશુભ વિચારોમાં એ કયાં જશે એ ઠાને ખબર ? માનવભવ એનાથી કેટલો દૂર રહી જશે એ પણ ઠાને ખબર ? આ જન્મની સાધનાને વિસ્મૃતિના પડકા અટકાવ-

રૂપ બનશે. તે પડદાઓને ઉઠેચી પુનઃ જાગૃત કરવા એકડે એકથી પુનઃ પાઠ શીખવો પડશે.

હા પુન્યનું રૂળ મૃત્યુ બાદ મળે છે.

પણ જો મૃત્યુને મહોત્સવ સ્વરૂપ માનવામાં આવે અને આત્માને શુદ્ધ લાનમાં રાખવામાં આવે તો તે આત્માનો બેડોપાર સમજવો. જુના મકાનને તજીને નવા મકાનમાં જવાને વખતે લોકો ઉત્સવ કરે છે. તે મુજબ આ દેહને ત્યજી જવામાં ઉત્સવ માનવો જોઈએ. આત્મસ્વભાવમાં સ્થિર રહીને કુટુંબીજનોને પારકા માનીને જે મૃત્યુ પામે છે તેને તેનું સુંદર રૂળ સદ્ગતિ મળશે. આપણે જિંદગીમાં ઘણાંય સંતકાર્યો કરી પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું હોય પણ એ પુણ્યનું રૂળ તો મૃત્યુ પછી જ મળે છે. આત્માનો ખરો આનંદ જો કાયમ ટકાવવો હોય તો મૃત્યુ સમયે સાબદા બની જવું જોઈએ. રાગદ્વેષ, ક્રોધ-ક્રોધને તજી દઈ છ કાયના જીવોને ક્ષમાપના આપી ચાર શરણા સ્વીકારી લેવા જોઈએ. અને આવા સુંદર વિચારે આનંદ જ પ્રગટવો જોઈએ. આવા વિચારોમાં આત્માને ભય-કંથાર્યાં હોઈ શકે ? બસ....આવાં મરણનું બીજું નામ છે પંડિત (સંમાધિ) મરણ. અજ્ઞાનીના મૃત્યુને બાલમરણ કહેવાય છે. જયવીરરાય પ્રાર્થના સૂત્રમાં પણ પ્રાર્થના છે:

સંમાધિ મરણ

“સંમાધિમરણં ચ બોહિલાલો અ, સંપન્નઉ મહ એઅં તુહ નાહ ! પશુમંકરણેણ.” (પ્રાર્થના સૂત્ર)

નિનેશ્વર ભગવંતોની આગળ પણ સમાધિમરણની પ્રાર્થના કરવાની કહી છે કે— હે પ્રભુ ! આપને પ્રણામ કરવાના ફળ તરીકે મને સમાધિમૃત્યુ મળે. અને તરત જ હજુ' કે એની સાથે જોધિબીજનો પણ લાભ મળે. આ કેટલી હિચ્છા માંગણી છે ? બંસ જીવનની અંત ઘડીઓ સુધરી ગઈ તો તેનો આત્માનંદ કાયમ ટકવાનો, અને શુભગતિમાં અવશ્ય જવાનો, કમિ કરી મૃત્યુ પર પણ જરૂર વિજય મેળવવા શક્તિશાળી બનવાનો. આપણે પણ દરરોજ પ્રભુ વીતરાગ પાસે પણ આવા સમાધિમૃત્યુની માંગણી કરવાની છે !

ગમે તેમ થાય પણ આત્માને કાયમી 'આનંદ'માં રાખવા માટે ગમે ત્યારે મૃત્યુ પર વિજય મેળવવો રહ્યો. મૃત્યુ વિનાના જીવનની કલ્પના કરીશું તો જીવન એક યોગ રૂપ લાગશે; મૃત્યુ છે તો જ જીવવનું મૂલ્ય સમજાય, અધિકારના અસ્તિત્વમાં જ પ્રકાશનું મૂલ્ય જણાય. આપણે દિવસભર કામ કરી યાદી ગયા બાદ ઉંઘ-નિકા દ્વારા જેમ સ્ફુર્તિ-શાંતિ પ્રાપ્ત કરીએ છીએ તેમ મરણ દ્વારા જીવનનો યાક ઉતારે છે. અને પરભવમાં બીજા જીવનનો આનંદ મળે છે.

જો મૃત્યુ હસતે મોઢે ગ્રહણ કરે. શુભ ધ્યાનમાં મૃત્યુ પામે તો જ એની સાધના કાયમી રહે તે આપણે આગળ કહી ગયા છીએ. હવે મૃત્યુ સમયે આત્માને શુભ ધ્યાનમાં રાખવા માટે નિમ્નોક્ત પાંચ વિચારો કેળવવા જરૂરી છે.

(૧) દશ છાંતે અતિદુર્લભ આ માનવભવ મને મળ્યો છે. હું તો કેટલો ભાગ્યશાળી છું ? જેને દેવતાઓ પણ

પળે પળે ધરૂં છે છે તે માનવભવ હું પામ્યો છું.

(૨) સર્વજ્ઞ શ્રી વીતરાગ ભગવંત મારા દેવ છે; અને પંચમહાવ્રતધારી સંયમી સાધુ ભગવંત મારા ગુરુ છે અને જિનેશ્વર ભગવંતોએ ભાષિત જૈનધર્મ એજ મારો ધર્મ છે.

(૩) મેં આખી જિંદગી મોજશોખમાં ગુમાવી. હવે પરલોકમાં મારું શું થશે ?

(૪) ખરેખર કુટુંબ-વૈભવ આદિના સંબંધો ચાર દિવસની ચાંદની જેવા છે.

(૫) હવે મારે ચાર શરણાં સ્વીકારી લેવા જરૂરીજ છે. ચોરાસી લાખ જીવચોનિમાં રહેલા બધાચ આત્માઓને મારે ખમાવી લેવા જોઈએ; દુષ્કૃતગર્હાં કરવી જોઈએ. સુકૃતોની અનુમોદના કરવી જોઈએ. ભાવવાહી સ્તવનાદિનો સ્વાધ્યાય કરવો જોઈએ.

બસ 'આ રીતે જીવ જો સતત જગૃતિ રાખે તો એનું મૃત્યુ....'મંગલ-સ્વરૂપ' બની જાય છે.

“શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ”

પાંચ પ્રશ્નો

[પ્રભુના સેવકે સવારમાં ઊઠતાં નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરીને પોતાના આત્માને પાંચ પ્રશ્નો પૂછવા.]

પ્રશ્ન ૧. હું કોણ છું ?

ઉત્તર: હું શરીર નથી, શરીરધારી આત્મા છું. શરીરથી જુદો, અનંત જ્ઞાનનો ભંડાર, અનંત સુખથી ભરેલ અવિનાશી આત્મા હું છું.

પ્રશ્ન ૨. ક્યાંથી આવ્યો ?

ઉત્તર: ચાર ગતિમાં ભટકતાં ક્યાંકથી આવ્યો છું.

પ્રશ્ન ૩. ક્યાં જઈશ ?

ઉત્તર: આ જીવનમાં કરેલાં સારાં જોડાં કર્મોના ફલને ભોગવવા કોઈ ગતિમાં આયુષ્ય પૂરું કરીને આવ્યો જઈશ.

પ્રશ્ન ૪. હું શું કરું છું ?

ઉત્તર: આત્માને ભૂલીને શરીરને પોષવા, પાંચે ઇન્દ્રિયોના મનગમતા વિષયો ભોગવવા અને ધન કમાવા માટે દિવસ-રાત્રિ ઉદ્યમ કરી રહ્યો છું.

પ્રશ્ન ૫. મારે શું કરવા લાયક છે ?

ઉત્તર: અદારે પાપરથાનકને છોડીને શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ ઉત્તમ પ્રકારનાં ધર્મનાં કાર્યો મારે હંમેશાં કરવા લાયક છે. મનુષ્ય જીવનમાંથી આત્મા પરમાત્મા બની શકે તેમ છે. પરમાત્માના માર્ગે ચાલવા માટે ઉત્તમ ધર્મ-

ક્રિયા અને તત્ત્વજ્ઞાનનો અળંગ અભ્યાસ મારા જીવનમાં હંમેશાં કરવા લાયક છે.

***

તારું શું થશે ?

હે આત્મનુ ! ભવાંતરથી લાવેલ પુણ્ય ખાઈ જાય છે, નવું પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાના રીતસરના ઉદ્યમ કરતો નથી,

પરભવમાં તારું શું થશે ?

માયામાં મૂંઝાયો, મમતામાં મરાયો, તૃષ્ણામાં તણાયો, આશામાં અટવાયો, જીવન વહી જાય છે,

વિચાર કર, તારું શું થશે ?

વિષયોના અપવિત્ર ખાડામાં ખૂંચ્યો, વિષયોની કારમી જાળમાં જકડાયો, ધર્મને હેડે ધર્યો નહિ,

ધર્મ વિના તારું શું થશે ?

પાપકાર્યોમાં હોંશિયારી, ધર્મના કાર્યમાં ઉત્સાહ વિમાનો, પ્રમાદનો પાર નહિ, આત્મકલ્યાણમાં આજસ,

તારું શું થશે ?

દેવશુરુને ખરાખર જોળખવા નહિ, એમની ઉત્તમ સેવાથી વંચિત રહેવું, ધર્મની જરૂરીઆત ઉપર ધ્યાન આપતો નથી, આગળ પાછળનો વિચાર કર, સમજ, નહિ તો,

તારું શું થશે ?

કંચન ને કામિની, જે જ જીવનના આદર્શ સાન્યા, એની પાછળ જીવનની સર્વ શક્તિઓ હોમે છે, પરમાત્માના

જગતઘેઘ તરવને ઝોળખવા, હવનમાં ઉતારવા જરા પજુ વિચાર કે પ્રયત્ન હતો નથી.

તો એવન ! તારું શું થશે ?

પાંચ ઇન્દ્રિયોની પરવશતામાં પડી, મોજ્યોખમાં લીન બની અનેક કામોમાં ભણ્યે અભણ્યે સપડાઈ ભય છે. ૨) ઇન્દ્રિયોના શુદ્ધામ ! વિષયવૃક્ષના છીડા ! તારું શું થશે ?

બસનો વઢાલાં લાગે છે, આરંભાદિકમાં આગળ વધવામાં જ પ્રગતિ માને છે, વિષયોસમાં આચકતા પામર હવ ! તારું શું થશે ?

[દરેક આત્માર્થીએ એકાંતમાં પોતાના આત્માને આ પ્રશ્નો પૂછવા, એનો જવાબ લેવો, શુભ માર્ગમાં નિશ્ચળ બનવું. સદે' પરમ કલ્યાણ પામે !]

***

ત્યારે તું શું કરીશ ?

હે ભુદ્ધિમાન માનવ !

જ્યારે સરીર શામેલી ઘેરાઈ જશે, વઢાલાંએના અનેક પ્રકારના ઉપાયો અફળ થશે, વેદ-દાહ્યો પોતાના ઉદ્ધવા ઉપાયો અજમાવી હાથ ખંજરશે, સૌ કનેહીએ ગમગીન બનશે, હેવટની ધડીએ ગણાવી હશે,

ત્યારે તું શું કરીશ ?

આસ ધૂંટાતો હશે; નાટોના ધનકારા ભુલ હશે, કાઈ

અનેરા લણકારા વાગતા હશે, દશે દિશામાં નાખી નજર
 નહિ પહોંચે, રક્ષણ કરનાર કોઈ દેખાશે નહિ,
 ત્યારે તું શું કરીશ ?

પાપના પોટલા ખાંધી પેદા કરેલા ધનના ભંડાર, મોટા
 ખંગલા, મોટર, ખગીયા, કારખાનાંઓથી એક ક્ષણમાં સદાને
 માટે જુદા પડવાનો અણુધાત્રી અવસર આવી લાગશે,
 ત્યારે તું શું કરીશ ?

પ્રાણુથી વહાલી માનેલી પત્ની, કુમળાં બાળકો અને
 સ્નેહી સર્ગાવહાલાંના મીઠા સહવાસમાંથી હંમેશના માટે છૂટા
 પડવાનો કારમો સમય આવી પહોંચશે,
 ત્યારે તું શું કરીશ ?

અથવા તો :—

માથે ટાલ પડશે, કાનથી ઝોછું સંભળાશે, આંખે
 બરાબર સૂઝશે નહિ, પાણી ટપકયા કરશે, નાકમાંથી લીંટ
 ચુસા કરશે, મોઢામાંથી લાળ જતી હશે, ઉધરસ અને કમંથી
 છાતી ભરાઈ ગઈ હશે, હાથ-પગની શક્તિ નરમ પડી હશે,
 કમર વળી ગઈ હશે, લાકડીના ટેકા વિના ચાલવું ભારે
 થઈ પડ્યું હશે, સહુ હાડ હાડ કરશે, સર્વથા પરવશ બની
 જવાશે, જીવન અકારું લાગશે, સ્વભાવ ચીડિયો બની જશે,
 એક પણ ધારણા સફળ નહિ કરી શકાય, દુઃખમાંથી છૂટવા
 મોતની ઈચ્છા રાખવાના પ્રસંગો આવશે,

તે વિચારકે માળી !

આવું બધું જનતું દુનિયામાં રાજ નજરે જોવાય છે. બલબલની પક્ષ આવી રિયલિ જનની તારા જોવામાં આવે છે. જુરાનીના જોશમાં અને ધનવાનપણાની મહાધત્તામાં મહાલ-નારતા આ જન્મમાં પણ જુરાહાલ થતા નજરે જોયા છે. તારી આ દશા નહિ જ આવે જોવા જોતા બરોસે રજે બેસી રહેતો !

વિષમ અવસ્થા વખતે દીનતા ન આવે, પોકાર ન કરવા પડે અને અશાંતિમાં પણ શાંતિ અનુભવાય જો માટે અત્યાચારી ઠંઠક વિચાર કરી લે. પાણી પહેલાં પાણ બાંધનાર સમજદાર ગણાય, પાણ બાંધી નહિ અને પાણી બરાડું, તળાવ ફાટયું; અને પોષ વ્યારે બાલુ વહેવા માંડ્યા તે વખતે પાણ નહિ બંધાય-ધાયું મનમા રહી જયો, મનોરથો માટીમાં મળી જયો, આશા નિરાશામાં ફેરવાઈ જયો, તે વખતે પસ્તાવાનો પાર નહિ રહે, સારી અવસ્થામાં મળેલી શક્તિઓનો સદુપયોગ કરી લેવા માટે વિચાર કર, સર્વ અવસ્થામાં કામ આવે અને સર્વ સ્થળે નિશ્ચિત બનાવે જોવું ભાતું ભરી લે; પ્રમાદનિદ્રામાંથી જાગરણમાં આવી જા, પછી ઠોઠ પણ અવસ્થા તને સત્તાવશે નહિ, સદા સુખ અને શાંતિ તને છોડશે નહિ, પૂરેપૂરા આનંદને અનુભવનારો જની જઈશ.

આત્મતારક ધર્મક્રિયાઓ અને તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ આ બંને સાચા આનંદ આપનારા હિંચામાં હિંચા સાધનો છે. જોનો આશરો અહોનિશ લઈ કલ્યાણ સાધ.

શાંતિ સદાય તને વરશે.

હવે ચેતવું છે ?

પુણ્યવાન પ્રાણી ! આત્માની ઝોળખાણ વિના તેં ઘણો કાળ એળે ગુમાવ્યો—
હવે ચેતવું છે !

ગર્ભોવાસમાં નવ મહિના ઉપે માથે લટક્યો, બાળપણું ધૂળ અને વિદ્યા ચૂંથવામાં, યુવાની ઉન્માદમાં, વૃદ્ધાવસ્થા ચિંતામાં પસાર કર્યો—
હવે ચેતવું છે !

રોગો આક્રમણ કરે છે, મનની પીડા વધતી જાય છે, જરા-રાક્ષસી ભરણી લેવા મુળ પહોળું કરી રહી છે, ચમ-રાજની કારમી તલવાર માથે ઝગમગી રહી છે—
હવે ચેતવું છે ?

ધન માટે ઘણું ધાયો, ઇદ્રિયોની ગુલામી ઘણી કરી, પ્રેમદાતા (નારીના) પ્રેમપાશમાં ફસાયો, કુટુંબનાં સ્વાર્થી દનેહમાં મૂંઝાયો, આત્માની સંભાળ લેવા ક્ષણ માત્ર વિચાર કર્યો નહિ—
હવે ચેતવું છે ?

મમતામાં મૂંઝાયો, રાગથી રંગાયો, દ્વેષમાં ફૂંચ્યો, ક્રોધમાં ફૂટાયો, માનથી મરાયો, મોયાજાળમાં જકડાયો, લોભમાં લપટાયો—
હવે ચેતવું છે ?

પ્રભુને ભૂલ્યો, સંતસેવા કરી નહિ, સત્સંગ સાધ્યો નહિ, ઇદ્રિયોને અંકુશમાં રાખી નહિ, આયુષ્ય થોડું, ઉપાધિ ઘણી, ચેતન !
હવે ચેતવું છે ?

હજુ હાથમાં બાણ છે. આત્મા પ્રત્યે દષ્ટિ ફેરવવા પ્રભુના માર્ગનો વિચાર કર. ત્યાગ, તપ, વૈરાગ્ય, સત્ય

સંયમ, શાંતિ, સમા, દયા, આદિ શુભરત્નોને મેળવવા માટે આજથી જ તૈયાર થઈ જા. મુંદર ધર્મક્રિયાઓ અને ઉત્તમ વસ્તુજ્ઞાન આજને સાધનોથી તરી જવાશે. એને મેળવવા સાચો ઉદ્યમ કર, આજરે વિજય આત્માનો છે.

તે વખતે તારું કાણ ?

ભાગ્યવાન માનવ ! અનુભવ શરીરબળ, અધિકારબળ, પરિવારબળ આદિ અનેક બળ મળવાથી મહામરત થઈ ને ફરે છે, કોઈની શિખામણ સાંભળવા તૈયાર નથી, પરમાત્માનું નામ ગમતું નથી, સંત પુરુષોની સંગતિ કરતો નથી, છવનને હંધા મારે અડાવી રહ્યો હોવા છતાં પોતાને હોશિયાર માને છે. પરલોકને ભૂલીને આ લોકમાં જ મહાલવા માટે સર્વ ઉદ્યમ આચરી રહ્યો છે, આત્માના વિચારને લેશ માત્ર હેયામાં લાવતો નથી, ધર્મની વાતોને નકામી માનીને, ધર્મની આરાધના કરનારને પેલા ગણીને તે તરફ સહેજ માત્ર અંતરંગ પ્રેમ દાખવવો નથી. માનવછવનની સફળતા માટે સંત પુરુષો જે માર્ગ બતાવે તેનાથી હલટા રાહે ચાલવા છતાં પોતાનો જ માર્ગ હઠાપણ જરૂરો માને છે.

પણ હું તને પૂછું છું કે—

નાશવંત શરીરમાં અનેક દોષો આક્રમણ થશે, કનેદી-ઝોના સર્વ ઉપચારો સફળ નહિ બને, બલબંધ યોગીધર દોષોના નિર્મોહ ઉપાયો કરવા છતાં નિષ્ફળ

નિકટનાં સગાં ઉઠાસીન ચહેરે તારા સામે નેઇને આંસુ સારશે-
તે વખતે તારું કોણુ ?

અંતર મૂંઝાતું હશે, શ્વાસોશ્વાસની ગતિ અટકી હશે,
કોઈ અકથનીય દશા અનુભવાતી હશે, ચારે દિશામાંથી નિરા-
શાનાજ સૂર સંભળાતા હશે, ધારણા ધૂળમાં મળતી જતી
હશે; મનના મનોરથ મનમાંજ મરી જતા હશે—

તે વખતે તારું કોણુ ?

પાપની પરવા રાખ્યા વિના અનેક ખોટાં કામો કરીને
મેળવેલા પૈસા, મકાન, ખગીચા, મોટર, માળા, મિલ, છત,
પ્રેસ આદિ મનગમતી વસ્તુઓ કાયમના માટે મૂકી દેવાનો
અવસર અચાનક આવી લાગશે—તે વખતે તારું કોણુ ?

માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, પત્ની, પુત્ર, પુત્રી આદિના
આનંદદાયક સહવાસ તમારે છોડવાની ફરજ પડશે—

તે વખતે તારું કોણુ ?

માન કે ન માન. પણ ત્રણ દુશ્મનો તારી પાછળ છબ્બ
નેતા ફરે છે. રોગ, જરા અને મરણ—આ ત્રણમાંથી એકના
ઝપાટામાં આવી ગયો, એટલે અભિમાનના ચૂરા થઈ જવાના,
અહીંની સઘળી મહેનત ફોગટ થઈ જશે. માટે અંતરથી
વિચાર—

તે વખતે તારું કોણુ ?

બુદ્ધિના ભંડાર ! આ બધાનો જવાબ તને મોઠની
મૂંઝવણના કારણે ન સૂઝે, તો હું કહું છું ! તે વખતે તારો
સાથી એક ધર્મ છે. અન્ય કોઈ સાચું શરણુ આપી શકે
તેમ નથી. જીવન ઉજળું બનાવે, રોગ વખતે આત્મધ્યાન

જુતાવે, ઘડપણમાં દાદદાડ થવાનો અવસર ન આવે, અને સમાધિ સહિત મરી શકાય, આ બધી શક્તિ ધર્મમાં છે.

આત્મારથી “ભગ્યા ત્યાગથી સવાર માનીને ઉત્તમ પ્રકારના ધર્મની આચરણ કરવી એ અતિ હિતકર છે.

ધર્મ સર્વત્ર રક્ષણ કરનાર છે, એમ બરાબર કુચી ભથ્થે તેના પ્રત્યે અનુચિત જેલકારી ન રખાય.

આત્માના વિશ્વાસ માટે ધર્મની આરાધના જીવનની દરેક ક્ષણે જરૂરી છે. જન્મતનાં સર્વ સાધનો કરતાં ધર્મનાં સાધનો હિંમતી છે. પૂર્વે કહેલી ધર્મ-આરાધનાના પ્રતાપે અહીં આનંદ છે. અહીં આરાધના વિના જીવન પસાર કરીશ, તે સંસારની અભળી મુસાફરી મુરકેલીભરી થઇ જશે.

ચિત્તથી ધૈનીને પોતાની ઉત્તમ કુલમધોદા સાચવી મુંદર ધર્મની આચરણ કરવા તૈયાર થા, પછી કરી ચિતા નથી.

સંસારના સર્વ જીવો પરમ શાંતિ અનુભવો !!

નિરંતર વિચારવા લાયક મુંદર ભાવના.

૧. શરીર, પેસાટકા, વિલાસનાં સાધનો અને કુટુંબ-પરિવાર આ બધું નાશવંત હોવાથી સમજી આત્માએ એના પ્રત્યે પ્રેમ રાખવા જેવો નથી, જેમ બને તેમ મોહ ઘટાડવા ઉદ્યમી થવું.

૨. સંસારભરનો કોઈ પણ પદાર્થ આ જીવને રોગ, જરા, મરણ વગેરે આફતના અવસરે સાચું શરણ આપી

૮. સંસારના સર્વ જીવોને હું જમાવું છું. તે સહુ મને ક્ષમા આપો. મને કોઈના પ્રત્યે દોષ નથી. દુઃકી જીવોમાં કોઈની સાથે મારે વેર રાખવું નથી. અનેક ગતિઓમાં રહેલા બધા જીવો મારા મિત્રો છે, સર્વે સાચા સુખના સાધનારા થાઓ !

૯. ગયા ભવોમાં કે આ ભવમાં જે કાંઈ પાપ મનથી વિચાર્યું હોય, વચનથી બોલાયું હોય, કાયાથી કરાયું હોય તેનો હું પશ્ચાત્તાપ કરું છું.

૧૦. જ્યાં સુધી જન્મ લેવો પડે ત્યાં સુધી, સર્વ દોષ-રહિત દેવ, આત્મલક્ષ્ય પ્રત્યે દોરનાર સંદેશુરુ, સુંદર શાસ્ત્રનો અભ્યાસ, અને આત્મવિશુદ્ધિના લક્ષ્યપૂર્વક ધર્મોત્તુષ્ઠાન, મને નિરંતર પ્રાપ્ત થાઓ !

૧૧. દુનિયાનાં સર્વ પ્રાણીઓ અધર્મથી બચો ! સન્માર્ગમાં પ્રવૃત્ત થાઓ ! સદ્બુદ્ધિ પામો ! સંસારના ભયાનક દુઃખોથી બચીને પરમ શાંતિ પામો ! પરમાત્મશાસન પ્રત્યે અખંડ પ્રેમવાળા બની પરમ કલ્યાણ સાધો !

卐

ભાવ ઔષધ.

[રોગાદિ-પીડાથી શરીર ઘેરાયેલું હોય ત્યારે શાંતિ પામવા માટે વિચારવું.]

હું ચેતન ! તું શાશ્વત છે, અનાદિ છે, અનંતકાળથી તું આ દુઃખમય સંસારમાં ફર્યા કરે છે, જન્મવું, મોટા

ઘડું, પિંડ પોષણ, નાનમાનમાં લીન ઘડું, ત્રિષ્ણોમાં ચક્ર-
ચક્ર બનવું. માંદા ઘડું. દુષ્ણી ઘડું, ધરણ ઘડું, ઉચરે
મરી ઘડું, આયુ' તું બંધાબધ કરનો આન્યો છે.

હાર તો ૧૧ ! જાંબાસમા નવ નવ મદિમા અધારી
જાંબાની કોટડીમાં દ્રવ્યો માથે ને' કાઢ્યા. નીચે બઠરાગ્નિનો
જલ'દર અગ્નિ, જો જલ'દર બટ્ટીમાં તું અગ્નિ દુઃખદાથી રીતે
ઘેરાયો, સાદા ત્રણ કોડ મોથ નપાત્રીને લાલધાણ કરી જો
ખાણસના શરીરમાં જોડ માથે ધોંસી દેવામાં આવે, તેનો
જોટલી પીટા થાય જોના કરના આઠ ગળી પીટા તે જાં-
બાસમાં મદન કરી, આર પાટી જન્મ વખતની પીડાનો પાર
નહિ અને મરણની દારૂની પીડા. આ અત્યુ જ્યાં મુખી
સંસારમાં રજાયે છે ત્યાં મુખી તારી પાછળ પડેલ જ છે.

તું ઈશ્વરીય કે નહિ ઈશ્વરે, પણ સંસારમાં જન્મ્યા પછી
મરણ છે જ, અને અંતિમ મરણ ન આવે ત્યાં મુખી મરણ
પછી જન્મ પણ છે જ. રેંટમાગની ધડીઓ બરાબ અને
ઠઠવાય તેમ તું આયુષ્ય-જળ. લઇને જોડ જલમાં આન્યો,
આયુષ્ય પડું ઠડું, નવા જલવું આયુષ્ય જાંબુ' અને ચાલ્યો.

સમયે સમયે જીવ સાત કર્મ જાંબિ, આવતા જલવું
આયુષ્ય જાંબતી વખતે આઠ જાંબિ, અજાણા પૂરી કરે,
આયુષ્ય જાંબ્યા પ્રમાણે અન્ય ગતિમાં ચાલ્યો જાય. આ
સંસારનો સનાતન કર્મ, જોમાં દેરફાર કરવાની શક્તિ કોઈ-
નામાં નથી. આત્માનો નાશ કરી નથી. જે સરીરને 'તું' માડું
માઈ' કહે છે અને માને છે તે તારું નથી. " પોષ્ટ ૧/પિન્નર

નહિ તારું, અંતે ઊડી જવું પરખારું.” એ શરીરને આ જન્મમાં આવ્યો ત્યારે તું લાવ્યો ન હતો, જવાનો ત્યારે લઈ જઈ શકવાનો નથી. આ જન્મમાં આહારાદિ વડે તેં એને પોષ્યું છે. સાચવવા, વધારવા, ફૂલાવવા, પંપાળવા માટે એની પાછળ તેં ઓછી મહેનત નથી કરી.

વિચાર તો કર ! કેટલું ખાધું ? કેટલું પીધું ? કેટલું પહેયું ? કેટલું ઓઢયું ? કેટલું ભોગવ્યું ? પોતે આ ભવમાં જ જેટલું ખાધું પીધું છે તે બધાંનો ઢગલો તારી સામે કરવામાં આવે તો એમ જ થાય કે આપણે રાક્ષસ કરતાં પણ ભયંકર છીએ. આટલું કરવા છતાં શરીર તો દુર્જન મિત્ર જેવું જ છે. “ખાવામાં હુશિયાર અને કામ કરવામાં નાદાર” એ એની હંમેશની કુટેવ છે.

શરીર કોઈ દિવસ આપણું થયું નથી અને થવાનું નથી. એને જેટલી કુટેવો પાડવામાં આવશે, એટલી આત્માને ભારે થઈ પડવાની છે. શરીરના મોહમાં મૂંઝાઈ ભક્ષ્યા-ભક્ષ્યનું લાભ ન રાખવું એ આત્માની અધોગતિનો રસ્તો છે. શરીર સાથે નહિ આવે. અહીં જ પડયું રહેશે. ખાળવાને લાયક જ રહેવાનું. ગમે તેવી સંભાળ છતાં અશુભના ઉદયે એમાં વિક્રયા થયા જ કરવાની. આ વિષયમાં અનેક દૃષ્ટાંતો વિચારવાં જેવાં છે.

છ. ખંડના માલિક સનતકુમાર ચક્રવર્તી અતિશય રૂપવાળા હતા. ઇંદ્રિયભામાં એમનાં રૂપમાં વખાણ થાય છે. દેવતાઓ પરીક્ષા કરવા આવે છે. પ્રાક્ષણનું રૂપ લઈ રૂપ જોવા બંધ

દેવો કોને પ્રશંસે ? ‘ દેવા વિ તં નમંસંતિ ’ જસ ધમ્મે સયા મણો ’ જેનું ધર્મને વિષે હંમેશાં ચિત્ત રંગાયેલું હોય તેને દેવતા નમસ્કાર કરે છે. પોતાનામાં સત્ત્વ વિના દેવતા પણ સહાય કરે નહિ. સનત્કુમાર મુનિની પ્રશંસા સાંભળીને બે દેવતા પરીક્ષા કરવા માટે વૈદ્યનું રૂપ લઇને આવે છે. મુનિરાજને કહે છે ‘ અમે વૈદ્ય છીએ. આપની ચિકિત્સા સારામાં સારી રીતિએ કરી શકીશું. અમારી દવાથી આપના રોગ નિર્મૂળ થશે. કંથન જેવી કાયા બની જશે. ’ આવી અનેક લાલચો આપે છે.

આ સ્થાને આપણા જેવા આત્માની શી દશા હોય ? કોઈ વૈદ્ય જેવું નામ ધરીને જ આવ્યો હોય તેનેય ‘ ખૂડતો માણસ તરણાને વળગે ’ એની માફક બોલાવવા માટે મન બંધુનીચું થાય, બોલવીને ઉપચાર કયે જ છૂટકો, મટે કે ન મટે એ તો કર્મોધીન, પણ વિહ્વળતાનો પાર નહિ. આ સ્થિતિમાં આત્મકલ્યાણ આવવું કઠિન જ હોય.

આ મહાપુરુષ સનત્કુમાર ઋષિ તો પેલા બંને દેવોને કહે છે, ‘ રોગ બે પ્રકારના હોય છે : શારીરિક અને માનસિક અથવા દ્રવ્ય રોગ અને ભાવ રોગ. માનસિક અથવા ભાવ રોગ ક્રોધ, માન, માયા, મમતા, લોભ, રાગ, ક્ષેપ, આત્મશ્રદ્ધા, પરનિંદા, સુખશીલતા, બુદ્ધિ, દીનતા, લાલચ, ક્ષુદ્રતા, આહારાદિસંજ્ઞા વગેરે એકઠા મળીને અનંતા કાળથી આત્માને સતાવે છે. એ રોગ મટાડવાની શક્તિ જેનામાં હોય તેજ સાચા વૈદ્ય કહી શકાય. ’

વૈરાગ્ય આળ્યા સિવાય રહે નહિ, મૂંઝવણ ઊભી ન જ રહે, અતુકૂળતાની ઈચ્છા ઊડી જાય, પ્રતિકૂળતાને સહવા માટે ખડા પગે હોશિયાર રહેવાય.

મરજી મુજબ ખાવું પીવું કેને ન ગમે ? પણ એ મળી જવાથી શું ? જે સુખ આવે છે, તે પૂર્વના પુણ્યનો ફલ કરવા આવે છે અને દુઃખ કે પીડા પૂર્વના પાપનો નાશ કરવા આવે છે. માટે રાજી ક્યારે થવું ? સુખ આવે ત્યારે કે દુઃખ આવે ત્યારે ? પરમાત્માતું શાસન જેના હિંચામાં વસ્યું હોય તેને સુખમાં ગલરામણ હોય અને દુઃખમાં જગૃતિ હોય ! જ્યારે પુણ્યલાનંદી પામર જીવડાને સુખમાં ઘેન અને દુઃખમાં ખેચેની હોય. આતું નામ લાવરોગની ભયંકરતા અને આત્માની પરવશતા.

ગજસુકુમાર સંભારો. દેવકીજીના એ આઠમા પુત્ર. માતાની હોંશ પૂરી કરવા કૃષ્ણ મહારાજે દેવને આરાધીને ભાઈ મેળવેલો. શરીર અતિ સુકુમાળ. પ્રભુશ્રી નેમિનાથ સ્વામીના ઉપદેશથી વૈરાગ્યનો રંગ લાગ્યો. સંયમ લીધું. કાઉસ્સગ ધ્યાને રહ્યા. સોમિલ સસરો આળ્યો. દ્રેષ થયો. મુનિના માથે માટીની પાખ ખાંધી. એમાં ઘગઘગતા ખેરના અંગારા ભર્યા. વિચાર તો કર ! આ પીડા ઓછી છે ? એકાદ નાનકડો અંગારો ભૂલથી પગે ચપાઈ જતાં શું થાય છે ? વધારે ગરમ થયેલું પાણી પણ શરીરને અડી જાય તો ત્રાસ થાય. અરે; કેઈને દાઝી ગયેલાં જોઈએ તો પણ ત્રાસ થાય, તો આ દશામાં ઉભા કઈ રીતિએ રહેવાય ? કહો કે એક જ

પરમાત્માના શાસનના અનુપમ ભજ વહેજ.

શરીરં એ હું નહિ. હું જુદો અને શરીર જુદું. શરીરનું તે માત્રું નહિ અને માત્રું તે શરીરનું નહિ. એ ભાવના જેતામાં રોમેરોએ પ્રગટી ગઈ હોય એ જ વીર આત્મા આવા પ્રસંગે સ્થિરતા અને ધીરતા સાખી શકે છે. આવા પ્રસંગે રોષ આવવાને બદલે સમતા આવે છે. વગર વાંકે માથા ઉપર અંગારા બરનાર ઉપર કેવા વિચારો આવે? કોપને આવવા માટેનો આ તો સારામાં સારો પ્રસંગ છે. કાંઈ ન બને તો પણ મનમાં ને મનમાં ઢાઝ ચરચા વિના રહેજ નહિ. એવા જ સમયમાં સસરાને ઉપકારી માનવા અને અન્ય સસરા તો કેવળ તુચ્છ અશાશ્વતી પાછરી બંધાયે પણ આ સસરાએ તો મુશ્કિલી પાછરી બંધાવી એમ વિચારી એને ઉપકારી માનવા જેટલી દશા આવવી એ જેવીતેવી ધીરતાનું કામ નથી. જ્ઞાનની, ઠહાપણની, તપની, ક્રિયાની કે કોઈપણ ઉત્તમ વસ્તુની સફળતા આમાં જ છે. આવા પ્રસંગે સંસારમાં અનેક વાર આવે છે, પણ જે પ્રસંગે આત્મા પોતાના જ્ઞાનમાં હોય છે, તે પ્રસંગને જ આવકાર-દાયક માનવો જોઈએ. પરિણામે આઠે કર્મ બપો ગયાં. શરીરના ભજવાની સાથે કર્મ બગી ગયાં, અને સઘળા સવ-રોગ ટળી ગયા. અંતકૃત્ત કેવળી ઘષ્ટને સિદ્ધિધામમાં બિરા-જ્યા. એવા મુનિવરની ધીરતાનો અંશ પણ આપણા હૃવ-નમાં આવે તો જિંદગી સફળ થઈ જાય.

બંધકમુનિના પાંચસો શિષ્યોનો પ્રસંગ વિચારો. પાંચસો

શિષ્યના ગુરુ ખંધક આચાર્ય ભગવાનની પાસે આજ્ઞા માગે છે. ભગવાન મરણાંત ઉપસર્ગ આવશે એમ કહે છે. એનાથી ગભરાયા વિના પૂછે છે કે આરાધક યર્થશું કે નહિ? ભગવાન કહે છે કે એક તમારા વિના ખીજ બધા થશે. કાંઈ હરકત નહિ. બધાનું સુધરશે ને, મારું ગમે તે થાય. આ વિચારે દંડક દેશ તરફ વિહાર કરે છે. પાલક પ્રધાને રાજાને ખોટી રીતે ઉશ્કેર્યો. મુનિઓને મારવા લીધા. પાપી પાલકે ઘાણીમાં પીલવાનો આરંભ કર્યો. આ સમયે ગુરુ જે આરાધના કરાવે છે અને શિષ્યો જે આરાધના કરે છે તે વિચારતાં આત્માર્થી જીવની છાતી ગજ ગજ ઉછળે એમાં આશ્ચર્ય નથી. આવા પ્રસંગને એ મહાતુલાવોએ સોનાનો સમય માન્યો, કાયરપણું માત્ર ટાળી નાખ્યું.

આવું સુંદર મરણ મહાભાગ્ય વિના આવે કે? ભવો-દધિથી તારનાર ગુરુમહારાજ પાસે હોય, નિર્ધોમણા કરાવતા હોય, આત્મા જાગૃત દશામાં હોય, સ્વ અને પરની યથાર્થ વહેંચણી કરીને આત્મચિંતનમાં લીન રહેવાતું હોય એવા વખતે મરણ આવે એના જેવું મહાભાગ્ય ખીલું કયું હોય? અપરાધી પર છતી શક્તિએ ક્ષમા, એટલું જ નહિ પણ અપકારીને પણ મહાન ઉપકારી માનવા જેટલી ઉચ્ચ મનોદશા; આ વસ્તુ આવે ત્યારે જ પામ્યાનેશું પામ્યા કહેવાઈએ.

પાલક ઘાણીમાં પીલે છે. મુનિઓ પિલાય છે. શરીર ભીચડાય છે, હાડકાના ચૂરા થાય છે, લોહીની સેરો ઊડે છે,

કુમત માતંગના યૂથ યત્રી,
તો પ્રભો ! મુજ કશી બીડ રે;
સ્વામી સીમંધર ! નું જયો.'

કુમારપાલ રાજા પ્રભુની સ્તુતિમાં એજ કહે છે કે મહાપુણ્યથી પરમાત્મા જેવા દેવ મળ્યા અને મોક્ષમાર્ગનો સાચો રાહ બતાવનાર શ્રી હેમચંદ્ર મહારાજ જેવા શુરે મળ્યા; મારે હવે શું બાકી છે ? મેળવવા જેણું સમજું પામી ચૂક્યો છું, મારે હું બીજી કશી માગણી કરતો નથી. પરંતુ હે પ્રભો ! તમારા વચન ઉપર મને આ સંસારમાં રહું ત્યાં સુધી નિરંતર પ્રેમ હજે. આનું જ નામ ઉત્તમ માંગણી છે. હે ભગવાન મારું દુઃખ ટાળી નાખો, મને સુખ આપો, હું બહુ દુઃખી થઈ ગયો, હવે એન પડતું નથી, લખતું આકેરૂં લાગે છે, મારો ઝટ છૂટકારો કરો—આવી માગણીઓ તો દીન માંગણી કહેવાય. પરમાત્માનો સેવક પૌદ્ગલિક સુખદુઃખને તુચ્છ માને. એ તો આજ્ઞાપાલનમાં સર્વસ્વ આપ્યું સમજે. એક આજ્ઞા બરાબર માથે આવી ગઈ પછી કુર્બુદિતું જોર ચાલતું નથી. કહે છે કે:—

“ આણા તાહરી રે જો મેં શિર ધરી,

તો શું કુમતિનું જોર;

તિહાં નવિ પસરે રે બલ વિપધરતણું,

કિંગારે જિહાં મોર. ”

એ અરિહંત આણાના પાલનથી પૂર્વે અનંતા તર્યા છે, વર્તમાનમાં અનેક તરવાની કરણી કરી રહ્યા છે, લવિબ્યમાં અનંત લબ્યાત્માઓ તરશે.

માતા અને પત્નીઓ અતિ દુઃખ થવાથી વિલાપ કરે છે, અનેક મોહજનક વચનો બોલી તેનું હૃદય ભેદવા અને વૈરાગ્ય ટાળવા પ્રયત્ન કરે છે.

વૈરાગ્ય અને મોહની આ લડાઈમાં વિવેક ધત્તાની તરફ હોવાથી વૈરાગ્ય જીતે છે, મોહને હારવું પડે છે. ધત્તાજીની પૂરી મદ્દમતા બાળી માતા અને સ્ત્રીઓ “ આ તો મહા વૈરાગી છે-પરાણે પ્રીતિ ન હોય ” એમ વિચારી રત્ન આપે છે.

નગરનો રાત્રી પણ ઉત્સાહપૂર્વક દીક્ષાનો આચ્છવ કરે છે. અતિ આડંબરથી વરઘોડે ચઢીને ધત્તો દીક્ષા લેવા બંધ છે. પ્રભુ પાસે આવી સંયમ ગ્રહણ કરે છે.

સ્વમુખે શ્રી વીર જિનવર ધત્તાજીને પાંચ મહાવ્રત ઉચ્ચારાવે છે. પાંચ મહાવ્રત ઉચ્ચારીને ધત્તા મુનિવર પ્રભુજી પાસે પચ્ચક્ષણ કરે છે કે બવજીવ લગે મારે છૂંતો તપ અને પારણે આયંબિલ કરવું, એનાં કરતાં ઓછો તપ કરવો તહિ.

આવા પ્રકારનો અભિગ્રહ ક્યારે થાય ? દેહ પરનું મમત્વ ઓછું થાય ત્યારે. અનુકૂળતાની ઇચ્છા ટળ્યા વિના આ સ્થિતિ આવવી બહુ ભારે છે. વાતવાતમાં ખાવા-પીવા, સુવા-બેસવા, હરવા-ફરવા દરેક બાબતમાં અનુકૂળતાનો જ શોધનાર અને નહિ જેવી પ્રતિકૂળતાથી લડકનાર કદી જ સંયમને સુંદર રીતિએ આરાધી શકતો નથી. પરમાર્થ સાધુપણું મોજ કરવા કે માનાદિ લેવા માટે નથી.

કહે છે કે ચારિત્રના પ્રાણરૂપ સમતા ચાલી ગઈ, વૈરાગ્ય બેડી ગયો, પછી હજારો લકતો હોય, સેંકડો શિષ્યો હોય

દે દુનિયામાં ઘણી નામના હોય, પણ એ જાણી મડદાની થોભા છે. અનુકૂળતાનો ઇચ્છુક એક, પણ ધર્મ સીધી રીતે સાધી શકતો નથી; એમાંય શ્રી જિનશાસનનો તપધર્મ સાધવો એ તો મહા કઠિન કામ છે.

જેન સાધુઓનાં જીવનને અતિશય નિયમિત બનાવનાર અને હોયે ચડાવનાર શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રમાં આઠમા અધ્યયનમાં સાધુઓને માટે 'દેહદુઃખ' મહાદુઃખ' કહ્યું છે. અનુકૂળતાનો ઇચ્છુક હોવાની બને છે, માયાવાળો થાય છે, માન એને જ વળગે છે, ક્રોધ એને જ સતાવે છે, લય પણ એને જ ભડકાવે છે, દીનતા એને જ વળગે છે. દુઃકમાં એક અનુકૂળતા ઉપરનો પ્રેમ વંધી લેવાથી આત્મા ઘણી નીચી દયામાં આવી જાય છે.

ધર્મા મુનિશાળે ઘોર તપશ્ચર્યા કરી, શરીર સૂકવી નાખ્યું, ચોઈ હંબર મુનિમાં તપશુષ્કે કરી અધિક ચડતા પરિણામે શ્રીવીર પરમાત્માએ ઐશ્વિક રાજાની આગળ વખાણ્યા. ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરી નવ મહિના સુદર ચારિત્ર પોળ્યું. છટ્ટા પારણે આયજિલ, તે પણ તદ્દન નીરસ, જેના પર માખી પણ ન બેસે એવું કસ વગરનું લાવી દેહને આધાર આપ્યો.

ઊવટે એક મહિનાનું અનશન કરીને સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનમાં તેત્રીય સાગરોપમના આયુધ્યથી દેવપણે ઉપન્યા, ત્યાંથી ચવી મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થઈ, મુક્તિમાં જશે. એવા મુનીશ્વરોનાં શુભગાન કરતાં જીવન સફળ થાય, આત્મા પવિત્ર થાય.

હે આત્મનૂ ! આવાં દ્રષ્ટાંતો વિચારી, આર્તધ્યાનને આધુ' કાઢ. નિર્મળ ધર્મધ્યાનની ધારામાં તલ્લીન બનીજ. એમાં જ તું સાચું કલ્યાણ સાધી શકીશ. જગતની સઘળી વસ્તુ કરતાં શ્રીજિનેશ્વર દેવનો કિંમતી ધર્મ મલ્યો છે, હવે તારે શી ચિંતા છે ? ભવોભવ એ પ્રભુના ચરણકમળની સેવાની માગણીનું ધ્યેય રાખજે તો તું સર્વત્ર શાંતિને જ પામીશ.

શ્રી જિનશાસન સદાકાળ જયવંતુ છે.

***

માનવજન્મ એટલે ?

૧. માનવજન્મ એટલે—મુક્તિપુરીમાં દાખલ થવા માટેનો મુખ્ય દરવાજો.

૨. માનવજન્મ એટલે—જન્મ અને મરણનું સહી-સલામત રીતે આપરેશન કરનારી એક ડિસ્પેન્સરી.

૩. માનવજન્મ એટલે—ધર્મનો ધમધોકાર વ્યાપાર કરવા માટેનું એક ભવ્ય બંદર.

૪. માનવજન્મ એટલે—જીવ-અજીવ આદિ નવ-તરવનું સુંદર શિક્ષણ આપનાર એક સર્વશ્રેષ્ઠ કોલેજ.

૫. માનવજન્મ એટલે—મોહરાગએ કબજે કરેલી આત્માની અઢળક સંપત્તિ સામે કાયદેસર લડી, તે સંપત્તિને પાછી અપાવનાર એક બાહોશ બેરિસ્ટર.

૬. માનવજન્મ એટલે—દિવ્ય વૈભવોના લોકતા

દેવ-દાનવોથી પણ પળેપળે ઈચ્છાની, એક અપૂર્વ વસ્તુ.

૭. માનવજન્મ એટલે—અપાર સંસારસમુદ્ર તરવા માટેની એક મહાન મજબૂત સ્ટીમર.

૮. માનવજન્મ એટલે—શાશ્વત (Permanent) શાંતિ અર્પણ કરનાર એક શાંતિ નિદેશન.

૯. માનવજન્મ એટલે—આત્મામાં રહેલ સાચા વિજ્ઞાનના અપૂર્વ જ્ઞાનના પ્રગટ કરી આપનાર સાચો સાયંટીસ્ટ.

૧૦. માનવજન્મ એટલે—માત્ર એક જ સમયમાં અસંખ્ય યોજન દૂર રહેલી શિવપુરીમાં મૂડી દેનાર એક દિવ્ય એરોપ્લેન.

૧૧. માનવજન્મ એટલે—અજ્ઞાનરૂપ ઘેર અધકારમાં માનનો સુંદર પ્રકાશ ફેંકનાર સૌથી જાણીતા પાવરનો ગ્લોબ.

૧૨. માનવજન્મ એટલે—આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ-રૂપ ત્રિવિધ તાપમાં તપી રહેલા આત્માઓને-શીતળ જનાવનાર એક જળજર પાણીનો ધોધ.

૧૩. માનવજન્મ એટલે—જર મેદાનમાં મોઢમણને પછાડનાર એક મહાન થોડો.

૧૪. માનવજન્મ એટલે—કપીરસમ બની ગયેલા આત્માને કુંડનસમ જનાવનાર એક મોટો હિમિયાગર.

૧૫. માનવજન્મ એટલે—નાના કે મોટા જગતના સમસ્ત પ્રાણીવર્ગને રક્ષા કરવા માટેનું, ખીકું અડપવાની હિંમત કરવા માટેનું એક અપૂર્વ ધામ.

૧૬. માનવજન્મ એટલે—દર્શન, (સમ્યક્ત્વ) જ્ઞાન અને આસ્તિત્વ રત્નોને ભરવા માટેનો મુંદર થાળ.

૧૭. માનવજન્મ એટલે—જિનપૂલ, ગુરુસેવા, જીવોની દયા, શુભ પાત્રમાં દાન, શુભાનુરાગ અને આગમશાસ્ત્રોનું શ્રવણ, આ જુદી જુદી જાતનાં છ ક્ષણને ઉત્પન્ન કરનારું એક વિલક્ષણ પ્રકારનું વૃક્ષ.

૧૮. માનવજન્મ એટલે—સઘળાં મનવાંછિતને પૂરનાર એક અપૂર્વ ચિતામણિ.

૧૯. માનવજન્મ એટલે—આત્માના મોક્ષપ્રાપ્તિરૂપ જન્મસિદ્ધ હક્કને પ્રાપ્ત કરનાર અમૂલ્ય તક.

=X=

તેથી તને શું?

૧. હે ચેતન ! સારીયે દુનિયા તને લાખો સલામો ભરતી હોય તેથી શું? તારી જીવનનૌકાની સલામતીનો આધાર સલામ ઉપર નહિ પણ તારા સહચાર ઉપર નિર્ભર છે.

૨. હે ચેતન ! કરોડો રૂપિયાનો ઢેર તારે ત્યાં હોય તેથી તને શું? તારા હાથે જેટલા દ્રવ્યનો સફળ થયો હશે તેટલો જ તારી સાથે આવશે.

૩. હે ચેતન ! ટેબલ ઉપર હાથ ઠોકી અને રહેટફોર્મ ઉપર પંગ અફાળી લિન્ન લિન્ન અલિનયદ્વારા ગમે તેવા નાસ્તિકોના શિર ડોલાવનારો તું પ્રજ્ઞસ્વકતા હોય તેથી

તને શું ? તારું કલ્યાણ તો પીતરામ બગવાનની આજ્ઞાને અમલ કરીશ ત્યારે જ થવાનું છે.

૪. હે ચેતન ! તું ગમે તેવો પ્રાપ્ત સત્તાપીય હોય તેથી તને શું ? તારા શિરે જન્મની કમંડલુના નાશ તો પર્મસત્તાના શરણે જ્યારે જઈશ ત્યારે જ થશે.

૫. હે ચેતન ! તારા મરણ બાદ તારા મનમાં ગમે તેટલાં બબડાં બંધ રહે તેથી તને શું ? તારા જીવનમાં ચાલી રહેલો અધર્મનો બબડાં બંધ ન થાય ત્યાં સુધી તારા કર્મોત્તર દ્વારા બંધ થવાં મુશ્કેલ છે.

૬. હે ચેતન ! દેખાવદાર તાકના ત્રીજા ભાગ જેટલા, ડાયા અને કડાવર એવા તારા શરીરથી બહાર તું ધરણી મુખવતો હોય તેથી તને શું ? તારી સાચી બહાદુરી તો અવ્યંતર યજુને જ મૂળવવામાં છે.

૭. હે ચેતન ! તારે ત્યાં અપ્સરાઓનાં રૂપને પણ મહાત કરે એવી સેંકડો મુંદરીના સમુદાય હોય તેથી તને શું ? માત્ર એકજ શિવમુંદરીને પરવડ્યા સિવાય તને સાચી શાંતિ કદી પ્રાપ્ત થવાની નથી.

૮. હે ચેતન ! કુનિયાની બાપા અને માઓ ઉપર તારો કાળુ હોય તેથી તને શું ? તારું કલ્યાણ તો પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયો ઉપર કાળુ પ્રાપ્ત કરવાથી જ થશે.

૯. હે ચેતન ! તારા અનુયાયીઓ કરોડોની સંખ્યામાં હોય તેથી શું ? તું જ્યારે પર્મનો અનુયાયી થઈશ ત્યારે જ તારો નિસ્તાર થશે.

૧૦. હે એતન ! સારીયે દુનિયા તને ઝોળખતી હોય તેથી તને શું ? તારું કલ્યાણ તો સુદેવ, મુશુદુ અને મુધર્મ એ ત્રણને ઝોળખવાથી જ થશે.

૧૧. હે એતન ! તને ગમે તેવા દુનિયાના મોટા મોટા પુરુષો સાથે પિછાણ હોય તેથી તને શું ? તારી સર્વ ઋદ્ધિઓ અને સિદ્ધિઓ તો તું જ્યારે તારા આત્માને પિછાણીશ ત્યારે જ તારા હસ્તગત થશે.

૧૨. હે એતન ! તને ગમે તેટલી ઉપાધિઓ (ડીઝીઓ) પ્રાપ્ત થઈ હોય તેથી તને શું ? તારી સઘળી ઉપાધિઓનો અંત તો તને સત્યધર્મની પ્રાપ્તિ થશે ત્યારે જ થશે.

૧૩. હે એતન ! તારી સ્મશાનયાત્રામાં ભલેને લાખો માણસો જોડાય તેથી તને શું ? પરલોકમાં તો તારે એક લાખે જ જવાનું છે અને સુખદુઃખો તારે એકલાખે જ ભોગવવાનાં છે.

૧૪. હે એતન ! તારા મૃતદેહને તારા ભક્તો સુખઠથી ખાળે કે ખાવળના લાકડાથી ખાળે તેથી તને શું ? જો તું ધર્મ વિના ખાલી હાથે ગયો તો દુઃખદાવાનલમાં તારે બળવાનું તો કાયમ જ છે.

૧૫. હે એતન ! તું જોતેર કળાનો જાણકાર હોય તેથી તને શું ? ધર્મકળાને જાણ્યા સિવાય તારી દુર્ગતિની ખલા કદીયે હઠનાર નથી.

૧૬. હે એતન ! તારા ફોટાની અનાવડ લેને

મોટા મોટા પુરુષોના દાયે ધાય તેથી તને શું ? તારા આત્મા ઉપર લાયેલું આઠ કમીનું આવજીતી ન્યાં શુધી દર ન થાય ત્યાં શુધી જન્મમરણના મોટા તારે ખાધા વિના છૂટકો જ નથી.

જુદ

તે વેળા તું શું કરીશ ?

હે ચેતન ! હમણાં તો તું પરલોકની ચિંતાને ભૂલી જઈ પ્રાજ્ઞમત્રા લૂંટી રહ્યો છે, તે તારા પાછલા ભવની પુણ્યકમાળીનો પ્રભાવ છે, પરંતુ આ ભવમાં તું કંઈ પુણ્ય નહિ કરીશ તો પરભવમાં દુઃખી થવાનો ન્યારે વખત આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૨. હે ચેતન ! હમણાં તો તું તપ કરવાની વાત આવે ત્યારે ભૂખે કેમ રહેવાશે એની ચિંતા કરે છે; પરંતુ તીવ્ર પાપોદય ભગતાં ભૂખે મરવાનો પ્રસંગ આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૩. હે ચેતન ! હમણાં તો તને સમયસર અને તે પણ વરમાનરમ રસોઈ નહિ મળતાં તારા મિભાજ ભાવ છે, પરંતુ દરિદ્ર અવસ્થા આવતાં કંઈ રસોઈનાં પણ ફાંફાં પડશે; તે વેળા તું શું કરીશ ?

૪. હે ચેતન ! ઉનાળાની ઋતુમાં ગરમ પાણી ન ભાવતાં તું આઈસ (ગરક) નાંખી ઠંડું જતાવે છે, પરંતુ પશુપક્ષીના ભવમાં દવાડાતું દુર્ગંધી, કચરાવાળું અને એંડું

પાણી પીવાનો વખત આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૫. હે ચેતન ! હમણાં તો તું ધનના ઢગલાથી ગર્વિષ્ઠ બની અકબલ થઈ દોષની સામે પણ બાળતો નથી. પરંતુ ધનનો નાશ થતાં તુચ્છ માનવોનાં યુખડાં જોવાનો અને રોવાનો દુઃખદ પ્રસંગ આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૬. હે ચેતન ! હમણાં તો તું મળેલી સત્તાના મદથી સૌને સતાવવામાં જ મગ્ન માને છે, પરંતુ સત્તાનો દોર તૂટી જતાં ઘેર સળ સહન કરવાનો વખત આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૭. હે ચેતન ! હમણાં તો તને ત્રણ મણુ રૂની ગાદી સિવાય નિશ્ચય આવતી નથી, પરંતુ ધર્મવિહીન જીવનના પ્રભાવે કુટપાથ ઉપર આજોટવાનો વખત આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૮. હે ચેતન ! હમણાં તો તું ટાઢ-તડકા, જૂઝું અને તૃષાના સામાન્ય કોટિના દુઃખોથી પણ અકળાઈ જઈ શક્ય પણ ધર્મકરણી કરતો નથી, પરંતુ ધર્મવિહીન બનેલા તને તિર્યંચ અને નરકની બેસિતમ અને અસહ્ય વેદના સહન કરવાનો પ્રસંગ આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૯. હે ચેતન ! હમણાં તો તને પરમાર્થ એક કાણી પાઈ પણ વાપરતાં ટાઢિયો તાવ ચડે છે, પરંતુ લૂંટારાઓનાં પંજમાં ફસાતાં તને ખાખી ખાવો બનાવી દેશે. તે વેળા તું શું કરીશ ?

૧૦. હે ચેતન ! હમણાં તો તું જીભના ક્ષણિક સ્વાદમાં

લઠુ બની કંદમૂળ આદિ અમલ્ય પદાર્થોને ખાતાં હવદયાને જરા પંજુ વિચાર કરતો નથી, પરંતુ પશુની ગતિમાં ઘાસ ખાવાનો દુઃખદ પ્રસંગ આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૧૧. હે ચેતન ! હમણાં તો તને ઠાઈની સેવા અગર વૈભાવચ્ચ કરતાં કંદાળો આવે છે, પરંતુ ભર્યના પાડા મધને માલથી ભરેલાં ગાડાં જેવવા પડશે અગર તો પખાલથી પાણી વહન કરવું પડશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૧૨. હે ચેતન ! હમણાં તો તું અભિમાનમાં અછકડ મઈ છાવી કાઢીને ચાલે છે અને છોને તુચ્છ ગણે છે, પરંતુ કંગાળ બન્યા પછી તુચ્છ માનવીઓને પણ સલામ બરવા વખત આવશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૧૩. હે ચેતન ! જ્યારે તું નીરાગી છે, ત્યારે તું ભોજનમાં મસ્ત બની શક્ય ધર્મકરણી પણ કરતો નથી; પરંતુ ચારેકોરથી રાગ તને ઘેરી લેશે અને બિઝકુલ અશંકા બની જશે, તે વેળા તું શું કરીશ ?

૦૦૦

એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧. આજે અનેકોને એક ટંક પૂરતું પણ ખાવાનું મળતું નથી. જ્યારે તને ત્રણ ટંક પેટ ભરીને ખાવાનું મળી રહે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૨. કેટલાકોને પોતાની લાજ લંકવા પૂરતો કાંપડનો

દુકાનો પણ મળવા મુશ્કેલ છે, જ્યારે તું દરેક કાતુને અકે-
કળ પોશાકમાં મદાતે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ
પ્રભાવ છે.

૩. જગતમાં અનેક માનવીઓને પગે મુસાફરી કરવી
પડે છે, જ્યારે તારે સગયસર આંગણમાં મોટર આદિ વાહનો
જેસવા માટે તૈયાર જ હોય છે. હે ચેતન ! એ પણ
પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૪. કેટલાકોને માગ્યું પાણી પણ મળતું નથી, જ્યારે
તને વણમાગ્યે હૃદય મળે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ
પ્રભાવ છે.

૫. જગતમાં સંખ્યાબંધ માનવીઓને પાપી પેટ ભરવા
માટે અનેકોને સલામ ભરવી પડે છે, જ્યારે અનેકો તને
સલામ ભરી રહ્યા છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ
પ્રભાવ છે.

૬. દુનિયામાં અનેક માનવીઓ ડગલે અને પગલે સૌ
કોઈની ઠોકરો ખાઈ રહ્યા છે, જ્યારે તું સૌથી ખમા ખમા
થઈ રહ્યો છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૭. ઘણા મનુષ્યોને સુખસાહ્યળીની એક પણ સામગ્રી
હોતી નથી, જ્યારે તારી પાસે અમન-અમન ઉડાવવા માટે
અનેકવિધ સામગ્રીઓ મોજૂદ છે. હે ચેતન ! એ પણ
પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૮. જગતમાં અનેક પ્રાણીઓ અનેકવિધ રોગોથી પીડાઈ

એ પણ પુણ્યનો પ્રભાવ છે

[૫૧]

રહ્યા છે, જ્યારે તારું આજ સુધી માથું પણ ડુઝવા આબું નથી. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૯. જગતમાં કેટલાક મનુષ્યો આંધળાં, બહેરાં, મૂંગાં, પાંગળાં માલુમ પડે છે, જ્યારે તને પાંચે ઇન્દ્રિયો સંપૂર્ણ પ્રાપ્ત થઈ છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૦. સંખ્યાબંધ માનવીઓ અનાથ દેશમાં જન્મ્યા છે, જ્યારે તારો જન્મ ત્યાગપ્રધાન આથ દેશમાં થયો છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૧. અનેક આત્માઓને નીચ કુળમાં ઉત્પન્ન થવું પડ્યું છે, જ્યારે તું ઉચ્ચ કુળમાં ઉત્પન્ન થયો છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૨. કેટલાક આત્માઓ ગર્ભમાં જ, તો કેટલાક આત્માઓ જન્મ્યા કે તરત જ અને કેટલાક બચ્ચાવનમાં પણ મરી જાય છે, જ્યારે તને દીર્ઘ આયુષ્ય પ્રાપ્ત થયું છે, હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૩. અનેકોને અનેક પાસે યાચના કરવી પડે છે, જ્યારે તારે કોઈની પાસે હાથ ધરવો પડતો નથી. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૪. કેટલાકો પોતાનું પેટ ભરવા અસમર્થ હોય છે, જ્યારે તું અનેક આદિનોનું પોષણ કરી રહ્યો છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૫. કેટલાકોને પાંચ રૂપિયા કમાવવા હોય તો નેરે

નીચા પાણી ઊતરે છે, જ્યારે તને વાતવાતમાં રોજના પાંચસો મળી રહે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૬. કેટલાકોને રહેવા માટે નાનીશી ઝુંપડી પણ હોતી નથી, જ્યારે તારે રહેવા માટે મોટો મહેલ છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૭. કેટલાકોને સુવા માટે સાઢડી (ચટાઈ) પણ મળવી મુશ્કેલ છે, જ્યારે તું પાંચ મણુ રૂની તળાઈમાં રોજ પોટે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૮. ઘણા આત્માઓનું શરીર અને રૂપ-રંગ ઢંગધડા વિનાનાં હોય છે, જ્યારે તારું શરીર સુંદર બાંધવાળું, દેખાવદાર અને રૂપાળું છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૧૯. અનેક લોકો આજે સત્તા અને સંપત્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે અનેકવિધ ઉથલપાથલ કરી રહ્યા છે. જ્યારે તને એ વસ્તુ સહજ સ્વભાવે પ્રાપ્ત થઈ છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૨૦. જગતમાં ઘણા માનવીઓ તદ્દન માચકાંગલાં માલૂમ પડે છે, જ્યારે તું રૂપુષ્ઠ દેહવાળો છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

૨૧. કેટલાક જમીન ઉપર ચાલતાં ચાલતાં પોતે ધૂજે છે, જ્યારે તું ચાલે છે ત્યારે ધરતી ધૂજે છે. હે ચેતન ! એ પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે.

તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ? [૫૩]

દંકમાં હે ચેતન ! તું આજે લાઘવીજો યદિને મહાલે છે, અને અનેક પ્રકારની ગ્રાજમલ લુંટી રહ્યો છે, જો પણ પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે, જોમ ચોક્કસ માનજે. અનેક પ્રકારની સગવડોને સમર્પણ કરનાર જોવા પુણ્યકાર્યોને જો તું ભૂલ્યો તો સમજી લેજે કે તારું જીવન કૃતારાં કરતાં વધુ તિરસ્કરણીય મન્યો.

ચોક્કસ મહેરબાનીથી ધનાઢ્ય બનેલો નોકર જો ચોક્કસ સામે પણ ન જીએ તો તે નોકર કૃતજ્ઞી ગણાય છે, તેમ ધર્મના પ્રભાવથી સુખી થયેલા માનવીઓ જો ધર્મને સાદ જ કરે નહિ, તો તેઓને પણ કૃતજ્ઞી જ સમજવા.

★

તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧. પ્રથમ તીર્થંકર આદીશ્વર ભગવાનને જે કર્મસત્તાએ બાર મહિના સુધી આહારમાં અંતરાય નાંખ્યો, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?
૨. જે કર્મસત્તાએ પ્રજા મહાવીરને સાઠ બાર વર્ષ સુધી ઘેર દુઃખ આપ્યાં તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?
૩. જોકે જ દિવસે સાઠ દબાર પુત્રોના મરણથી સગર ચક્રવર્તીને ચોક્કસ-સંતાપની ગદરી ખાઈમાં જે સત્તાએ પટકવા, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૪. બપોલ ભવતર મુદ્ગટખદ રાજ્યો જેની સેવા દેડાવે છે, જેવા સનત્કમાર ગદ્ગદીને જે કર્મસત્તાએ એટી સાથે સોળ સોળથી ઘેરી લીધા, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૫. રાવણ જેવા સમર્થ રાજવીની જે કર્મસત્તાએ ત્રણ ખાંડની વિશાળ રાજ્યસત્તા ઘડીબરમાં ઝુંટવી લીધી, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૬. ન્યાયનિષ્ઠ અને ધર્મપ્રિય શ્રી રામચંદ્રજીને જે સત્તાએ ચૌદ વરસ સુધી વનવાસમાં રહેવાની અસહ્ય શિક્ષા દીધી, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૭. સતીશિરોમણી સીતા માતાને માટે જે કર્મસત્તાએ રામચંદ્રજીના મનમાં તંદન ખોટી શંકા ઉત્પન્ન કરી વનવાસના ઘોર દુઃખોમાં પટકયાં, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૮. છપ્પન કેટિ બદલેના સ્વામી શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને જે સત્તાએ પાણી પાણી કરતાં પ્રાણ છોડાવ્યા, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૯. મહા બળવાન પાંચ પાંડવોને, જે કર્મસત્તાએ બાર વરસ સુધી જંગલની અંદર લિખારીની માફક લમાવ્યા, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૦. સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર મહારાજને જે સત્તાએ તારા-લોચની રાણીનો વિયોગ કરાવી, નીચ ઘેર પાંખી લરાવ્યાં,

તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ? [૫૫]

તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૧. દધિવાહન રાજાની પુત્રી ચંદનખાજાને જે સત્તાના જીવમથી પશુની પેઠે ચોટામાં વેચાવું પડ્યું, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૨. સાધિક સમકિતના ધણી અને મહાવીર પ્રભુના અનન્ય ભક્ત મહારાજા દેવિકને જે કર્મસત્તાએ મહેલની સહેલ છોડાવી, જેલમાં પટ્ટી, રાજ પોતાના પુત્ર દેવિક પાસે પચાસ રૂટકાનો માર મરાવ્યો, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૩. જે સત્તાએ નળ રાજાને જુગારના વ્યસનમાં ફસાવી રાજધ્વજ કરી અસદ્ય દુઃખો દીધાં, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૪. જે સત્તાએ શુંજ રાજા પાસે બીખ મંગાવી, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

૧૫. જે કર્મસત્તાએ કલાવલી જેવી સવીનાં કાંઠાં (દાઘ) કપાવ્યાં, તે કર્મસત્તા શું તારા-મારા જેવાને છોડશે ખરી ?

માટે જ—

રાજા-મહારાજા, શેઠ-શાહુકાર, તલગર કે રંક, રાની કે અતાની સૌ દેાઈએ તે સત્તાના અસદ્ય અને બેસિતમ જીવમમાંથી શુંજ ઘણું હોય તેા કર્મસત્તાને યરજે જલ્દી આવી જવાની જરૂર છે.

માટે જ હજી પરતંત્ર છો !

૧. મરવું ગમતું નથી છતાં મરવું પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૨. ઘડપણ આવે એ ગમતું નથી, છતાં તે અવસ્થાને આધીન થવું પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૩. સ્નેહીજનોનો વિયોગ પસંદ નથી છતાં તેમનો વિયોગ તો થાય છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૪. અનિષ્ટ વસ્તુનો સંયોગ થાય એ ઈષ્ટ નથી, છતાં અચાનક તેના સંયોગોમાં સપડાવું પડે છે. માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૫. માલ-મિથાન ખાવાની ઇચ્છા છતાં રોટલા પણ મળવા મુશ્કેલ પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૬. નીરોગી રહેવું પસંદ પડે છે, છતાં એકાએક ભયંકર રોગોથી ઘેરાઈ જવું પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૭. ધનાઢ્યતા ગમે છે, છતાં કંગાલિયતનો અનુભવ કરવો પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૮. સલામો ભરાવવી પસંદ છે, છતાં સલામો ભરવી પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૯. સત્તાધીશ થવાના કોડ તો ઘણા છે, છતાં બીબની સત્તા હેઠળ રહેવું પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૧૦. દાનેશ્વરી ખતવાની લાવના હોવા છતાં ચાચક ખતવું પડે છે, માટે જ હજી પરતંત્ર છો.

૧૧. યોગી પ્રિય દેવા ત્યાં વાળવું પડે છે, માટે જ
સજી પશતંત્ર છો.

ફકતમાં—

તમાને જે જોઈએ છે તે મળે નહિ; અને નથી જોઈતું
તે આપીને દ્યોતે છે, ત્યાં સુધી તમા કોઈ સત્તાને પર-
તંત્ર જ છો.

તે સત્તાનું નામ છે કર્મમત્તા.

તે સત્તાને ક્યારે જમીનદોસ્ત કર્યો ત્યારે જ તમારે
યા સાધુ સ્વરાજ્ય આવશે.

—

એમ કેમ કહેવાય ?

૧. પોતાની સ્ત્રીની સગવડ ખાતર, નવ મહિના ગર્ભમાં
રાખી અસહ્ય વેદનાને સહન કરનાર માતાને અગવડમાં
મૂકનારો સજીવ છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૨. દુન્યવી સુખોની પ્રાપ્તિમાં અને તેના જ ભોગવટામાં
મોનવલવને વેદફી નાંખનારો તે ભવની દુર્લભતાને સમજ્યો
છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૩. એક પિસા માટે ધર્મના સોગત ખાનારા ધર્મની
કિમત સમજ્યા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૪. સમસ્ત શાસ્ત્રના પારંગામી ગણાવા છતાં જેઓ
પાપથી પાછા હટવાનો જરા પણ પ્રયત્ન નથી કરતા, તેઓ
પરિત છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૫. જેઓ કદી ચત્ત્ય જોડવાનું શીખ્યા ન નથી, તેઓ નેતા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૬. મરતાં પ્રાણીઓને કદી શક્તિએ બચાવી લેવામાં આંખમિચામણાં કરનારા દયાળુ છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૭. વાતના તડાકામાં અને કંડા પહોરના ગપાટા હાંકવામાં દિવસોના દિવસો પસાર કરનારા, સમયની કિંમત સમજ્યા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૮. યુદ્ધભૂમિમાં તીરકામઠા અને ખાણોના ઘાને કિંમત પૂર્વક ઝીલનારા, પરંતુ સ્ત્રીઓના કટાક્ષ આગળ કાયર બની જનારા બહાદુર છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૯. રાત અને દિવસ પરિનિદા સાંભળવામાં અને પરિનિદા કરવામાં મશગુલ રહેનાર કાનનો અને જિહ્વાનો સદુપયોગ કરી રહ્યા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૦. જે મનુષ્યો ગુણીઓના ગુણગાન કરવાનું શીખ્યા નથી તેઓના હૃદયમાં ગુણાનુરાગ બેઠો છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૧. વૈભવવિલાસોની ગેરહાજરીમાં વૈભવોને નહિ ભોગવનારા સાચા ત્યાગી છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૨. તાવની ખીમારીમાં માત્ર મગના પાંછી ઉપર રહેનારા માલ-મિષ્ટાન્નના ત્યાગી છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૩. પુણ્યોદયથી પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીનો જેઓ સદુપયોગ કરી શકતા નથી, તેઓ પોતે લક્ષ્મીના માલિક છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૪. જે વરીલો પોતાની સંતતિનું પરલોકમાં શું થશે ? તેની જરા પણ ચિંતા કરતા નથી, તેઓ તેમના હિતસ્વીઓ છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૫. જ્ઞ અને પરના હિત માટે છત્રી શક્તિએ તદ્દન બેદરકાર રહેનારા સુસાધુઓ છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૬. હર્દીના હર્દને દુઃખાવવાને બદલે તેની પાસેથી અલગ કંઈ ધન પડાવી દરદીને જ દુઃખાવી નાંખનાર ડોક્ટર-વંદો ન્યાયનીતિના સિદ્ધાન્તને સમજ્યા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૭. આત્માથી તદ્દન બેદરકાર રહી, માત્ર શરીર માટે જ નિઃદગીપથે તનતોડ પ્રયત્ન કરનારા આત્માની અમરતા અને શરીરની અનિત્યતાને સમજ્યા છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૮. અન્યને ડાહી શિખામણો પાઠવનારા અને તે શિખામણોને પોતે જરા પણ અમલ નહિ કરનારા સાચા ઉપદેશકો છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૧૯. આત્માની સાથે રહેલી જ્ઞાન, દર્શન અને આરિત્રની શાસ્ત્રવત્ત રિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાને બદલે ચંચળ હૃદયની પાછળ યેલા યદને કરનારા જુદિયાળી છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૨૦. દેરાચ્ચ સાથે વેર રાખનારા, દેવ, શુરુ અને ધર્મને હુલ્લમ કહેનારા, દેરાસર અને કૃપામયની આવશ્યકતાને નહિ સ્વીકારનારા, પ્રભુ મહાવીરના શાસનમાં છે, એમ કેમ કહેવાય ?

૩૧. પ્રેમ જોડે તો મુદેવ, મુગુદુ અને સુધર્મ સાથે જ જોડજોડે.

૩૨. શત્રુ તરીકે માનવા હોય તો રાગ અને દેવ એ જોને જ શત્રુ માનજો.

૩૩. સ્નાન કરે તો રાતગંગામાં જ કરજો.

૩૪. મસ્ત બનો તો પ્રભુલક્ષિમાં જ બનજો.

૩૫. કાપવાની ઇચ્છા થાય તો ચાર ગતિના ફેરાને જ કાપજો.

૩૬. ધુવો તો આત્માનો જ મેલ ધોજો.

૩૭. નમવાનું મન થાય તો ધર્મી અને શુણીજનોને જ નમજો.

—x—

સાચી વ્યાખ્યાઓ.

૧. પાંચે ઇદ્રિયોના વિષયોને જીતે તે જ સાચો શૂરવીર.

૨. ધર્મનું આચરણ કરે એ જ સાચો પંડિત.

૩. સદા સત્ય વહે એ જ સાચો વક્તા.

૪. જગતના તમામ જીવોને અલયદાન આપે એ જ સાચો દાતાર.

૫. તત્ત્વોની વિચારણા કરવી એ જ બુદ્ધિ પામ્યાનું સાચું ફેલ.

૬. વ્રત-પચ્ચક્ષુઓને ધારણ કરવા એ જ દેહથી પ્રાપ્ત કરવા લાયક સાચો સાર.

૭. અન્યને જ્ઞાન આપવું એ જ વિદ્યા ભણવાની સાચી સાધકતા.

૮. નિર્જંગોત્રું રક્ષણ કરવું એ જ શક્તિ પામવાની સાચી સફળતા.

૯. ધર્મવિહીનપણું એ જ સાચી દરિદ્રતા.

૧૦. મુદેવ, મુચુકે અને મુધમંમાં અખંડ વિશ્વાસ એ જ સાચી ધનાદયતા.

૧૧. અસંતોષ એ જ સાચું દુઃખ.

૧૨. છવનમાં ઘર કરી બેઠેલા થોરી અને બારી નામના દુર્થો એ જ સાચી નામોશી.

૧૩. અંતરના મલિન વિચારો એ જ સાચી કાળાશ.

૧૪. સમ્યક્જ્ઞાનનું અર્પણ કરવું એ જ સાચું દાન.

૧૫. મમે તેવા સંજોગોમાં પણ ન્યાયના માર્ગથી ચલિત થાય એ જ સાચો ધીર.

૧૬. રાગ અને દ્વેષ એ જ આત્માના સાચા શત્રુઓ.

૧૭. શુક્રનો ભેગ સ્વાધીન હોવા છતાં જે ધર્મનાં વચનોને નથી સંભળતો એ જ સાચો ધીક.

૧૮. અપકારીના ઉપર પણ ઉપકાર કરવો એ જ સાચી સત્યજનતા.

૧૯. રાત અને દિવસ વિષયોમાં રક્ત રહેનાર એ જ સાચો અધ.

૨૦. પારકાની નિંદા કરનાર એ જ સાચો ધીખી.

૨૧. પરના શુભોને ગ્રહણ કરનારો અને પોતાના અવ-
શુભોને ભેનારો એ જ સાચો દ્રષ્ટા.

૨૨. વિનય અને વિવેક વિનાનો મનુષ્ય એ જ સાચો
પશુ.

૨૩. ચંચળ લક્ષ્મીનો છૂટે હાથે સદુપયોગ કરવો એ જ
લક્ષ્મી પામ્યાની સાચી સફળતા.

૨૪. દર્દીઓના દર્દને દફનાવવા માટે બેઠરકાર રહેનારા
અને પૈસાથી ખીસાં ભરનારા વેદ-ડોક્ટરો એ જ સાચા
યમરાજો.

૨૫. પોતાની વસ્તુને પારકી અને પારકી વસ્તુને પોતાની
માનવી એ જ સાચી અજ્ઞાનતા.

૨૬. આત્મામાં રહેલું ઘોર અજ્ઞાન એ જ અમાવાસ્યાનો
સાચો અધિકાર.

૨૭. વિષયોની તૃષ્ણાને છીપાવનાર વીતરાગદેવની વાણી
એ જ સાચું પાણી.

૨૮. પોતાની ઇચ્છા મુજબ પોતાના ધનને સન્માજો
વાપરનાર એ જ ધનનો સાચો માલિક.

૨૯. પારકી નિંદા કરનારા, ખોટા આક્ષેપો મૂકનારા
અને પારકા મર્મને પ્રગટ કરનારા એ જ સાચો ચંડાળ.

૩૦. સત્ય બોલવું, તપ કરવો, ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો
અને સર્વ જીવોની દયા પાળવી એ જ સાચી શૌચ ક્રિયા.

૪૩. દુર્ગતિમાં પડતા પ્રાણીઓને બચાવી લે એ જ સાચો ધર્મ.

૪૪. જે સુખ આવ્યા પછી દરી પછ પાછું જાય નહિ. એ જ સાચું સુખ.

૪૫. આત્મામાં રહેલા અનંત ગુણોના બળનાને પ્રગટ કરી આપે એ જ સાચું વિજ્ઞાન.

૪૬. દિનપ્રતિદિન આત્માને ધર્મમાર્ગ ઉપર આગળ ને આગળ ધપાવવા માટે કરાતો પ્રયત્ન એ જ સાચી પ્રગતિ.

૪૭. કર્મના કઠિન પાસને તોડવા માટે ક્ષમા એ જ સાચું શાસ્ત્ર.

૪૮. લોકરૂઢીના પ્રવાહમાં નહિ તથાતાં પ્રતિશ્રોત ધર્મ-પ્રવાહમાં તરનારો એ જ સાચો તારો.

૪૯. સંસારરૂપ સમુદ્રમાં એલાં ખાતી જીવનનૌકાને મુક્તિકિનારો દેખાડે એ જ સાચો બલાસી.

૫૦. જગતનાં પ્રાણીઓને હેરાન કરનાર વૃષ્ણા અને લોભદશા એ જ સાચી હાકણા.

૫૧. હિતશિક્ષાને નહિ સાંભળનાર એ જ સાચો બધિર (બહેરો).

તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧. મનુષ્યોને વિનયી, વિવેકી, નમ્ર અને દયાળુ બનાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨. ઉદ્ધતાર્ધ, અક્રુદાર્ધ, સ્વચ્છંદતા અને નિહંયતાને દૂર હટાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૩. શરીર અને આત્માની બિન્નતાનું જ્ઞાન કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૪. શરીર નાશવાન છે, અને આત્મા અવિનાશી છે, એવું જ્ઞાન પેદા કરે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૫. આત્મા પોતે જ શુભ-અશુભ કર્મોનો કર્તા અને બોક્ષા છે, એ સિદ્ધાન્તને જે સમજાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૬. ઈશ્વર બનાવનાર નથી પરંતુ ઈશ્વર બતાવનાર છે, એ માન્યતાને ધારણ કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૭. પૌંદ્રગતિક ઉન્નતિ તરફ દૃષ્ટ કરતી જનતાને આત્મા-મિતિનો સત્ય શરૂ બતાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૮. માનવજાતની મહત્તા બોલતો નહિ પણ ત્યાગને જ આજ્ઞાતી છે : આ નક્કર સત્યનું જ્ઞાન કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૯. ઈશ્વરો-અગ્નિમાં રાત અને દિવસ બળી રહેલા અને વિષયવિકારોની બદ્ધીમાં બૂંબાઈ રહેલા માનવીઓને શાન્તિ અર્પણ કરે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૦. બાહ્ય શત્રુઓની અવગણના કરી સમગ્રેવ આદિ આંતરિક શત્રુઓનો સામનો કરવાનું બળ સમર્પે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૧. જન્મ અને મરણ નામના બે કારમા રોગથી માનવીઓને મુક્ત બતાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૨. તન અને ધનના ભોગે પણ ધર્મની રક્ષા કરવાની તમામ જગાએ તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૩. પુણ્ય, પાપ, પરતોડ અને આત્મા આદિ પદાર્થોના અસ્તિત્વમાં શ્રદ્ધાને દૃઢ બનાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૪. સુદેવ, સુશુરુ અને સુધર્મતું સન્માન પેદા કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૫. ભક્ત્ય, અભક્ત્ય, પેય અને અપેય પદાર્થોની પિછાણ કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૬. અહમ્ અને મમની માયામાં અંધ બનેલી દુનિયાને હું કોઈ ચીજ નથી અને જગતમાં મારું કોઈ નથી, આ ભાવનારૂપ અંજનથી દેખાતી કરે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૭. અન્યના અવશુષ્ઠ જોવાને બદલે પોતાના અવશુષ્ઠો જોતાં શીખવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૮. પુણ્યને પુણ્ય જ અને પાપને પાપ જ માનવાની માન્યતા ઉત્પન્ન કરી આપે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૧૯. જગતભરના તમામ પૌદ્ગલિક પદાર્થો મળવા સુલભ છે, પરંતુ વીતરાગકથિત ધર્મ મળવો અતિ દુર્લભ છે, આ સિદ્ધાન્તમાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ પેદા કરી આપે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૦ સત્તા અને સંપત્તિનો સદુપયોગ કરતાં શીખવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૧. પત્નીની ખાતર જન્મદાતા માતા-પિતાને જુદા

રાખવાની નીચ (હલકટ) કાચવાની ન કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૨. દુરાચારની દુષ્ટતા અને સદાચારની શ્રેષ્ઠતાને સમજાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૩. આ લોકમાં જ માત્ર ઉપયોગી યર્થ સકે તે બધું જ્ઞાન મિથ્યાજ્ઞાન છે, એવી માન્યતા યેદા કરે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૪. સંસારનાં સમસ્ત બંધનોમાંથી હું મુક્ત થઈશ એવા મનોરથો ઉત્પન્ન કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૫. ઘોડા સાથે ગધેડાની, કસૂરી સાથે કાઠવની અને દીરા સાથે પથ્થરની સરખામણી કરવાની મૂર્ખાઈ ન કરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

૨૬. ત્યાગધર્મ સિવાય કોઈની પણ મુક્તિ થઈ નથી, અને થશે પણ નહિ, આ સિદ્ધાન્તમાં સંપૂર્ણ થકા ધરાવે તે જ સાચું જ્ઞાન.

સદાચાર અને દુરાચારનો ભેદ.

૧. સદાચાર એ સોનું છે, જ્યારે દુરાચાર એ કધીર છે.

૨. સદાચાર એ સ્વર્ગની વાવી છે અને દુરાચાર એ નરકનું દ્વાર છે.

૩. સદાચાર એ મુખનો ખજાનો છે, અને દુરાચાર એ દુઃખનો દુઝર છે.

૪. સદાચાર એ દેવી જીવન છે, અને દુરાચાર એ પશુ જીવન છે.

૫. સદાચાર એ અગમગતી લયોત છે, અને દુરાચાર એ અભાવાસ્થાનો ઘોર અંધકાર છે.

૬. સદાચાર એ સાચી શ્રીમંતાઈ છે, અને દુરાચાર એ નરી દરિદ્રતા છે.

૭. સદાચાર એ સાચું ભૂપણ છે, અને દુરાચાર એ મોઢું દ્વપણ છે.

૮. સદાચાર એ સન્માનની વૃદ્ધિ છે અને દુરાચાર એ અપમાનની યદિ છે.

૯. સદાચાર એ સાચી વિદ્વત્તા છે અને દુરાચાર એ નરી અજ્ઞાનતા છે.

૧૦. સદાચાર એ જીવનનો સાચો શણગાર છે અને દુરાચાર એ જીવનને ભસ્મીભૂત કરનાર અંગાર છે.

૧૧. સદાચાર એ છિદ્ર વિનાની સ્ટીમર છે અને દુરાચાર એ કાણી હોડી છે.

૧૨. સદાચાર એ સાચો વળાવો છે અને દુરાચાર એ પાકો બુંટારો છે.

૧૩. સદાચાર એ શાહુકારી છે અને દુરાચાર એ નાગાઈ છે.

૧૪. સદાચાર એ સફળતિની સુંદર સડક છે અને દુરાચાર એ દુર્ગતિનો ખાડો છે.

૧૫. સદાચાર એ સુંદર મિત્ર છે અને દુરાચાર એ ભયંકર દુરમન છે.

૧૬. સદાચાર એ સાચો માણસાઈ છે અને દુરાચાર એ માણસાઈનું લીલામ છે.

卐

કડક પણ સાચું.

૧. પાપી કરતાં પાપનો પ્રચારક વધુ ભયંકર છે. પાપી પોતાના આત્માને દુખાડે છે, જ્યારે પાપનો પ્રચારક અનેક આત્માઓને દુર્ગતિના કૂપમાં પટકે છે.

૨. મૂર્તિને તોડનારા કરતાં મૂર્તિ પ્રત્યેની ભાવનાને તોડનારા વધુ શુનેગાર છે.

૩. પાપનાં સ્થાનોમાં કોઈને વેશગ્ન થતો હોય તો તેમાં તથાપ્રકારની ભવિતબ્યતા, પૂર્વના સંસ્કારો અને સમ્યગ્જ્ઞાન જ કારણ છે, પરંતુ પાપનાં સ્થાનો તો એકતિ ત્યાજ્ય જ છે.

૪. નાથવાળો ભગદ કહેવાય છે અને નાથ વિનાનો સાંદ કહેવાય છે. નાથક વિનાતું જગર અંકુશ વિનાતું ટોશું સાંદ જેવું છે.

૫. 'કોઈ પણ મગ્ધ, પણ જે વાદનો અમીને મીઠું નથી, બંધન નથી,' એમ ભોલનારાઓ પણ એક ભવતા વાદમાં જ પુરાયેલા છે, અને એક ભવતા પક્ષમાં જ છે.

૬. 'ધર્મ' દુનિયાને તુકશાન પહોંચાડનારી સીલ છે,

એમ પોતાનારા અને લાખનારા દેવગ મિત્ર્યાત્વરૂપ સતિ-
પાતમાં પેરાયેતા બચકર કોટિના દર્દીઓ છે.

૭. જે જમાનામાં સ્વચ્છંદતા અને શિથિલતાને પ્રચાર-
નારાં સાધનો વધુ હોય તે જમાનામાં ધર્મના નિયમોને
ખૂળ જ મજબૂત બતાવવાની જરૂર છે. તે બંધનોને શિથિલ
કરનારા સ્વચ્છંદતાને પોષનારા છે.

૮. જૂના જૂના ઇતિહાસોની શોધખોળ કરનારાઓએ
હું કયાં હતો, કયાંથી આવ્યો, કયાં જઈશ, મારું પરિવ્રમણ
કયા કારણે છે, એમ પોતાના ઇતિહાસની પણ શોધખોળ
કરવા પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

૯. કોઈ ચીજની અછતનો અને ગરબળ ધરાકની ગર-
જનો લાલ ઉઠાવી તે વસ્તુના મોંમાગ્યા દામ લેવા એ
પણ એક જાતની અનીતિ છે.

૧૦. નટલવન, અરીસાલવન અને હસ્તિસ્કંધઆરોહણ
એ કાંઈ મોક્ષમાર્ગનાં સાધનો નથી, પણ તેનાં શાશ્વત અને
સાચાં સાધનો સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર જ છે.

૧૧. મુનિના નામનો અને વેપનો મોહ રાખનારાઓને
તેને અતુકૂળ ચારિત્રપાલનનો અને શક્ય આજ્ઞાના પાલનનો
પણ મોહ રાખવો જરૂરી છે.

૧૨. પર પંચાતની પટલાઈ કરવામાં આજ સુધી ઘણું
ગુમાવ્યું, હવે તો પોતાના આત્માની પંચાત કરવામાં
મળેલી સુંદર તકનો ઉપયોગ કરવો એ જ ડહાપણ ભરેલું છે.

૫. વિચારદિગ્ધી રૂપરંગને નીલાખવામાં જ સતદિન રંગ રહેનારી ચક્રુની પ્રાપ્તિ કરતાં અંધાપો વધુ હિતકર છે એમ માનજો.

૬. જાણી વાતે સંતોગી બનજો, પરંતુ ધર્મક્રિયા કરવામાં સદા અસંતોગી રહેજો.

૭. ઢોધનું બહુ ન થાય તો તેનો બહુ વાંધો નહિ પણ યુરુ તો ઢોધનું કરશે જ નહિ.

૮. ધર્મ થાય એટલો કરજો પરંતુ તે કરનારાઓના માર્ગમાં અંતરાય રૂપ બની ઢાંટા તો કદી નાંખશે નહિ.

૯. કોઈના શુભાનુવાદ કરવાનું ન બને તો ભલે, પરંતુ કોઈના અવર્ણવાદ (નિંદા) તો કદી કરશે નહિ.

૧૦. દેવ, શુરુ અને ધર્મની ભક્તિ થાય એટલી કરજો પરંતુ તેમની કમ્ભક્તિ કરવાની મૂર્ખાઈ કદી કરશે નહિ.

—*—

એનો કદી વિચાર કર્યો છે ?

(૧) માનવભવ મળ્યો તો ખરો, પણ ફળ્યો કેટલો ? એનો કદી વિચાર કર્યો ?

(૨) આ વસ્તુ સારી અને આ વસ્તુ ખરાબ એ ભેદને સમજ્યા, પરંતુ સુદેવ કોણ અને કુદેવ કોણ એનો કદીયે વિચાર કર્યો ?

(૩) ધર્મના મર્મને સમજ્યા વિના શા માટે એમાં દોઢડોપણ કરવું જોઈએ, એનો કદી વિચાર કર્યો ?

(૪) ધર્મ કરવાથી કેટલા ફાયદા થાય છે અને અધર્મથી કેવું અધર્મકર તુકસાન થાય છે, એનો કદી વિચાર કયો ?

(૫) આજના વિલાસી વાતાવરણમાં પણ વૈભવવિલાસના માલિકો પણ અવસરે અવસરે ધર્મકરણીને જૂલતા નથી, તો મારા જેવા પામરને કરવામાં શો વાંધો આવે એમ છે ? એનો કદી વિચાર કયો ?

(૬) મારી નિંદા કોઈ કરે તો હું લાલપીળો ઘઈ જાઉં છું. તો મારે કોઈની પણ નિંદા કરવાની શી જરૂર છે ? એનો કદી વિચાર કયો ?

(૭) મરવાતું નક્કી જ છે તો પછી સંસારસમુદ્રને તરવા માટે અને શિવસુંદરીને વરવા માટે આજ સુધી મેં શું કર્યું ? એનો કદી વિચાર કયો ?

(૮) તારી જે આંજો મીઠાયા પછી બધું જ અહીં રહી જવાતું છે, તો પછી મારું મારું કરી શા માટે તું મૂંઝાઈ રહ્યો છે, એનો કદી વિચાર કયો ?

(૯) ધઉ અને ઠાંકરા બન્ને એકા હોય છે તેમાંથી ઘઉંને રાખી ઠાંકરાને ફેંકી દઉં છું, પણ અનેક શુભોમાંથી અવશુષ્ક શા માટે એક જ છું ? એનો કદી વિચાર કયો ?

(૧૦) માનવબળની મહત્તા ત્યાગથી જ છે, તો પછી તેને સોજોમાં શા માટે વેડફી નાંખવો એકજે, એનો કદી વિચાર કયો ?

(૧૧) તપ, જપ, ક્રિયાકાંડ તો ઘણા જ કયો, પણ

મનનો મેલ લકાવવા કેટલો પ્રયત્ન કર્યો, એનો કદી વિચાર કર્યો ?

(૧૨) દુનિયાનાં સમસ્ત કાર્યોમાં મનને મદદમ બતાવાય છે, પણ ધર્મકાર્યોમાં તેને દેમ નિર્જાળ બતાવી દેવાય છે. એનો કદી વિચાર કર્યો ?

(૧૩) જે આંખનો અંધાપો લેટલું તુકસાન નથી કરતો તેના દરતાં દંછક ગણું તુકસાન અજ્ઞાનતાનો અંધાપો કરી રહ્યો છે, એનો કદી વિચાર કર્યો ?

(૧૪) વિપથોના ભોગવટામાં હમણું તો લહેર માલમ પડે છે. પણ પાછળ તેનો ફેર ફેટલો છે, એનો કદી વિચાર કર્યો ?

સાચું સુખ અને તેનાં સાધનો.

ધર્મથી સુખ અને પાપથી દુઃખ થાય છે. એ સિદ્ધાંત સર્વ ધર્મવાળાઓએ સ્વીકાર્યો છે, માટે પાપ નહિ કરતાં ધર્મનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ.

જે લોકો એમ માને છે, કે સુખ અને દુઃખને આપનાર ઇશ્વર છે, એ તેમની માન્યતા ખિલકુલ કપોલકલિપત હોઈ મિથ્યા ઠરે છે : કારણ કે નિરંજન નિરાકાર, પરમ-કૃપાળુ, રાગદ્વેષ વિનાના પરમાત્માને રાગ અને દ્વેષની પ્રવૃત્તિથી ભારોભાર ભરેલી દુનિયાને ઉત્પન્ન કરી તેને સુખ અને દુઃખ આપવાનું કોઈપણ પ્રયોજન જણાતું નથી.

હે ભગવાન ! પ્રશાન્ત રસમાં નિમગ્ન થયેલ એ ચક્ષુ-

જોશી પ્રમથ નાદું શુભકમલ છે, તારો જોશી સ્ત્રીના શ્રત્ર વિનાનો છે. તારા અને દારો શાશ વિનાના છે, અને તેથી જ જગનમાં તું સીતલાત્ર દેવ કદેવાય છે.

મંભારૂષી જુલને મૂળથી દબેટી નાખનાર કોઈ મદોન્ધન દારો દોય તો તે માત્ર જ્યેષ્ઠ (સપ્તમ) જ્ઞાન જ છે.

જલનારૂષી અંધશરનો નાશ કરનાર કોઈ સારો સૂય દોય તો તે માત્ર જ્ઞાન જ છે.

ત્રણ જગનમાં રહેલા સર્વ પદાર્થોને દેખાડનાર કોઈ અપૂર્વ નેત્ર દોય તો તે માત્ર જ્ઞાન જ છે.

દ્વિધોરૂષી દરજ્જાને મુરકેટાટ અંધનાર જો કોઈ જગર-જસ્ત જળ દોય તો તે માત્ર જ્ઞાન જ છે.

The great aim of education is not knowledge but action.

શિક્ષણ લેવાનો મુખ્ય હેતુ જ્ઞાન નથી પણ આચરણ છે. નિમૂજ જવાના અથથી જે દરતા નથી તેને પોતાના કાર્યમાં જરૂર ફેરફાર મળે છે.

ચંદનના (મુખર) કારને વદન કરનારો મદંબ, ચંદનનો ભાગી નથી, પરંતુ કારનો જ ભાગી થાય છે. તે જ મુજબ આરિત્ર વિનાનો જ્ઞાની માત્ર જ્ઞાનનો જ ભાગી થાય છે, પરંતુ સફળતિનો ભાગી થતો નથી.

કોઈ માણસ તમારે ત્યાં વ્યાજ પગેરેની વાતચીત ક્યો વિના રૂપિયા મૂકી અથ તો તેને વ્યાજ, મળતું નથી, તેમ

જગતના શક્ય અગર તો અશક્ય પદાર્થોને નહિ જાવાની પ્રતિજ્ઞા ધારણ નહિ કરે ત્યાં સુધી તેવું પાપ આવ્યા ન કરે છે, અને પુણ્ય મળતું નથી.

—*—

બનતું નથી એમ ન બોલો.

પણ કરતું નથી એમ બોલો.

તપ, જપ, વ્રત, પરચખાણ, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ કે પીપધ આદિ ધર્મક્રિયાઓનો અમલ કરવા માટે જ્યારે જ્યારે મહારાજશ્રી તરફથી તેમના સમાગમમાં આવનારાઓને કહેવામાં આવે છે, ત્યારે ત્યારે મોટે ભાગે તેમના તરફથી એક જવાબ મળે છે અને તે એ કે અમારાથી બનતું નથી. આ તેમનો તદ્દન યોગ્ય અને લૂલો બચાવ છે. કારણ કે તેવું બોલનારાઓ ઉપયુક્ત ધર્મક્રિયાઓ કરતાં સંસારની અનેકવિધ કષ્ટવાળી ક્રિયાઓ કર્યાં નથી કરતા ?

શું દાઇદેહ તાવવાળા દિવસોના દિવસો સુધી મગના પાણી ઉપર નથી રહેતા ? તો પછી તપ-જપ કરવામાં શો વાંધો આવે એમ છે ?

અમુક બીમારીના પ્રસંગે વૈદ્ય કહે તો તે પદાર્થો જાવાના છોડી દે છે કે નહિ ? તો પછી ધર્મશુરુઓના કહેવાથી કંદમૂળ આદિ અશક્ય પદાર્થોને તિલાંજલિ આપવામાં શી હરકત આવે એમ છે ?

પૈસાના લોભને ખાતર ગમે તેવાઓની સેવા તનમનથી

કરો છો તો પછી આત્માની મુક્તિને ખાતર વીતરાગ દેવની સેવા તો દૂર રહી, શું દર્શન પણ ન થાય ?

નિદા, કુથલી અને ગપ્પાંસપ્પાં મારવાનો સમય મળે છે, તો શું ૪૮ મિનિટનું એક સામાયિક કરવાનો સમય નથી મળતો ?

પાંચ-પચીસનો પગાર આપનાર ચોઠની આજ્ઞા અડધી રાતે ઉઠાવવા તૈયાર થાઓ છો, તો શું દેવ અને ગુરુઓની આજ્ઞાઓનું શક્ય પાલન ન થાય ?

સુપરટેક્સ, ઇન્કમેટેક્સ અને વોટરટેક્સ આદિ અનેક ટેક્સોના પૈસા ખુશીથી બરાચ છે, તો પછી ધર્મોદા ખાતાના લાગાઓ આપવામાં કેમ આનાકાની થાય છે ?

આર્થી જો સિદ્ધ થાય છે કે સંસારની અનેકવિધ ક્રિયાઓ થાય છે તેમ ધર્મની ક્રિયાઓ પણ કરવી હોય તો થઈ શકે છે. માટે જ કહેવું પડે છે કે બનતું નથી એમ નહિ બોલો, પણ કરવું નથી એમ બોલો.

★

જો અને તો.

૧. ફ્રન્ટિયર મેલની ઝડપે હાથમાં ફરતી મીટા મીટા મણકાની માળાનો ઉપયોગ જો બોળી જનતાને ફસાવવા માટે જ હોય, પરંતુ તેની પાછળ આત્મકલ્યાણનો હેતુ જો હોય તો તે નિર્ધનક છે.

૨. કપાળ ઉપર કરવામાં આવતો લાંબો કે ઓળ ચાંદો

અજ્ઞાન જનતાને જો છેતરવામાં જ કામ લાગતો હોય, અને વીતરાગ પ્રભુની શક્ય આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરવાનો તેનો હેતુ જો ન હોય, તો તે ખાર પણ લીંપણ બરાબર છે.

૩. સુંદર કપર, સુંદર કાગળ, સુંદર મુદ્રણ અને મોટાં બીબાંવાળા સંસ્થાઓના રિપોર્ટમાં માત્ર લાંબી લાંબી, ડાહી ડાહી, સેવાની અને ધર્મકાર્યોની વાચડી વાતોના જ તડાકા મારવામાં આવ્યા હોય, પરંતુ તેમાં દર્શાવેલ વસ્તુનો તે સંસ્થામાં જો અમલ ન થતો હોય તો તે ઝાંઝવાનાં નીર બરાબર છે.

૪. સાધુવેષ માત્ર ભોળી જનતાને આકર્ષવા માટે જ હોય, પરંતુ તે વેષની સંપૂર્ણ વફાદારી તેમ તેને અનુકૂળ સુંદર આચરણનું જ જો દેવાળું જ હોય તો એવા વેષની કોઈ કિંમત નથી.

૫. હાથવણાટના સૂતરનો, બગલાની પાંખ જેવો સફેદ ગલ્લો, જો દેશભક્ત તરીકે ગણાવવા પૂરતો જ હોય, પરંતુ તેની પાછળ જો દેશની અને લોકસેવાની સાચી તમન્ના અને શક્ય ક્રિયા ન હોય, તો વરસાદ વિનાના વાદળ બરાબર છે.

૬. સાકર અને શેરડીની મધુરતાને પણ મહાત કરે એવી, અને ટેબલ ઉપર હાથ અક્ષાળી વિવિધ અભિનયવાળી વ્યાખ્યાનવાણી માત્ર લોકરંજન માટે તેમ જ પ્રચરવક્તા કહેવડાવવા માટે જ હોય, પરંતુ વાણી પ્રમાણે જરા પણ વર્તતા જો ન હોય, તો એ વ્યર્થ બકવાસ બરાબર છે.

૭. One rate (એક જ ભાવે) અને સુંદર અને સ્વાદિષ્ટ

લોજન મળે છે. ચોખ્ખા, બેળસેળ વિનાના ઘીની એક જ ભાવની દુકાન આદિનાં લગાવેલાં પાટિયાં માત્ર હેયાંના કૂટા અને અક્લવના ખૂણા ઘરાકોને ફાલતાવવા પૂરતાં જ લટકતાં હોય, પણ અંદર લખેલા માલથી નિલકુલ જુદો જ માલ હોય તો તે વેપાર નથી, પણ ચોરી જ છે.

૨૨

વચનપુષ્પાંજલિ

બીજાં કેવાં છે એ જોવામાં માલ રાખજો કે તમારે ધણું જોવાનું છે; બ્યારે દુનું કેવો છું એ જોવામાં પાપને જોવાનું છે.

પોતાના જીવનમાં સુંદર સગવડો ઊભી કરવા માટે તનતોડ પ્રયત્ન કરનારાઓને અન્યની સગવડોને સુંદરી લેવાનો ક્યો જ હક નથી.

ગુણને મદલ કરનારાઓ હંસની ઉપમાને પામે છે, અને અવગુણને મદલ કરનારાઓ કાગડાની ઉપમા પામે છે. જમાંથી જે ઉપમા પસંદ પડે તેવું કાઢ કરજો.

પૂર્વના પુરયોદયથી તમોને કોઈ સત્તા મળી હોય તો સૌનું બહુ કરવામાં તેનો સદુપયોગ કરજો. એ સત્તાના મદમાં અંધ બની દુનિયાને રંભડવાનો ધંધો કર્યો તો કર્મસત્તા તમારો દુષ્કો કાઢી નાંખશે.

એ તમે જુદિયાળી હો તો કોઈને ખાણમાં ઉતાર-

વાનો પ્રયત્ન ન કરતા, કોઇને સાચી સલાહ અને સુંદર શબ્દ બતાવવામાં તેનો સદુપયોગ કરજો.

દે નમને શરીરસંપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તો તેને માત્ર મોત-શોખમાં નહિ જોડતાં, તપ-જપમાં જોડવાનો પણ પ્રયત્ન કરશો.

જેમ રૂથી દળાવેલી આગ પ્રગટ થયા વિના રહેતી નથી, તેમ જીપું કરેલું પાપ પણ મોડું-વહેલું પ્રગટ થયા વિના રહેતું નથી; માટે પાપ નહીં કરવું એ જ શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે.

સત્તા અને સંપત્તિ મેળવવા પ્રયત્ન કરો છો તેટલો પ્રયત્ન ધર્મપ્રાપ્તિ પાછળ કરો તો સત્તા અને સંપત્તિ, વિના નોતરે તમારે ત્યાં આવી જશે.

તમારી જાતને શાન્તિમાં રાખવા ઇચ્છતા હો તો કોઇની પણ શાન્તિને ઝુંટવી લેવાનો અધમ પ્રયત્ન કરશો નહિ.

ધનની પાછળ જાંડા-ઘેલા બનેલા અને તેને જ સર્વસ્વ માનનારા માનવીઓ પાસે ધર્મની અને નીતિની આશા રાખવી બ્યથા છે.

શુભી પુરુષોના શુભગાન ગાવામાં અને સાંભળવામાં જેની જિહ્વા અને કર્ણ સજ્જ રહે છે, તથા અન્યને શુભી દેખી જેના હૃદયમાં ઈર્ષા-અગ્નિની આગ લબ્ધકતી નથી તેવા જ આત્માઓ માનવજીવનની સફળતા કરી રહ્યા છે.

દુઃખીઓના દુઃખને દૂર કરવામાં જ તન, મન અને ધનનો ઉપયોગ કરનારા તથા અધર્મીને પણ ધર્મી બનાવ-

વાની ધગશવાળા પરોપકારસિદ્ધિ આત્માઓ સાચા દયાળુ હોઈ જગતને આશીર્વાદરૂપ બની શકે છે.

બીજાના અવગુણોને જોવાની કુટેવ બંધ કરવી હોય તો પોતાના અવગુણોને જોવાની શરૂઆત કરો.

ત્યાગી ન બનાય તો ખેર, પરંતુ ત્યાગીના અને ત્યાગના પક્ષપાતી બનવાનું કદી છોડશો નહિ.

પોતાની ઓને ત્રીતાણ બનાવવાની ભાવનાવાળાએ પોતે શમચંદ્રણ બન્યા વિના છૂટકો નથી.

ઠોઠ પક્ષ અધિકાર (Deft) ને પામીને જે મનુષ્ય પોતાના અધિકારને ચોક્કે જોવી કાર્યવાહી નથી કરતો તેના અધિકારમાંથી આદિનો ' અ ' કાર નીકળી જવાથી અધિકારને પાત્ર બને છે.

પોતાના ઉપકારીઓ પ્રત્યે જેવકા યનાર મનુષ્યો કુતરા કરતાં પણ નીચી હદના ગણાય છે.

દુઃખોથી કંટાળેલા આત્માઓને આપઘાત કરવાને બદલે તે દુઃખોથી મુક્ત થવા માટે કર્મનો ધાત કરનાર ધર્મ સ્વીકારવાની જરૂર છે.

સંસારરૂપી બીજના અંકુરોને ઉત્પન્ન કરવાના કારણે જૂત રાગ અને ક્રોધ જેમનાં મૂળથી ક્ષય પામ્યાં છે, તેને જ વીતરાગ પરમાત્મા કહેવાય છે.

દુનિયાના મનુષ્યો ધર્મના કૃણરૂપ સુખની ત્યાહના કરે છે, પરંતુ ધર્મથી હઠારો ઠોસ દૂર ભાગે છે; અને પાપનું

ફળ જે દુઃખ તેમજ હરે છે: છતાં પાપકર્મો આદરપૂર્વક હરે છે. આ વિપરીત દશા દળે નહિ ત્યાં સુધી કદાપિ સુખ મળે નહિ.

ધર્મ વિનાનો ધનવાન એ જ સાચો ક'ંગાળ છે, અને દરીદ્રી હોવા છતાં, સાચો ધર્મી શ્રીમાન છે.

પાપ કરતાં યાગડનારા બહુ મળશે, પણ એ પાપનો વિપાક લોગવવાના અવસરે સાચું જોનારા અને બચાવનારા કોઈ નહિ મળે.

હિતશિક્ષાને સાંભળતાં જેનો આત્મા કોધાતુર થાય તેો સમજવું કે તેની ભાગ્યદશા પરવારી ગઈ છે.

હે મૂર્ખ! સુખે જોસે છે, સુખે સૂએ છે, સુખે ખાય છે, સુખે પીએ છે; પણ પરલોકમાં પુણ્ય વિના તારા શા હાલ થશે તેનો જરા શાંત ચિત્તે વિચાર કર.

ઉદાર બનો પણ ઉઠાઉ બનશે નહિ. કરકસરિયા બનજો પણ કંજૂસ બનશે નહિ. સ્વતંત્ર બનજો પણ સ્વચ્છંદી બનશે નહિ.

જે વળતે જે વસ્તુ મળી રહે તેમાં જ સંતોષ માની તેનાથી ચલાવી લેવાની ટેવ પાડજો કે જેથી ભવિષ્યમાં દુઃખી થવાનો પ્રસંગ ન આવે.

સાચું અને જોડું એ બેના મિશ્રણમાં જોડાને કાંઈ શુભાવવાનું હોતું નથી. શુભાવવાનું તેો સાચાને જ છે.

તેનો જ જન્મ સફળ ગણાય છે, તેનાથી જ આ પૃથ્વી

વિશ્વવિન છે કે જે અપકારીનું પણ પ્રસંગે ભડું કરવાનું ચૂકતો નથી.

તમારા માર્ગમાં દોષ દુર્જન દાંડા નાંખે તો તેના બદલામાં તું દુલ્લ જિજ્ઞાસી સજ્જનતાની ઠોઠિમાં તારું નામ નોંધાવવાનું ભૂલતો નહિ.

અદિસા, સંઘમ અને તપ એ જન્મમરણના રાગને દૂર કરનારા શ્રેષ્ઠ ઔષધ છે.

['પ્રભાનનાં પુષ્પો'માંથી સાભાર]

***

પુનર્જન્મનો એક નૂતન દિરંગો

“ભડોત (જિ. મેરઠ) ઉત્તર પ્રદેશમાં પરમ પૂજ્ય ૧૦૮ મુનિશ્રી વૃષભસાગરજી બિરાજે છે. મહારાજશ્રીના દર્શને આવનારાઓમાં એક છ વર્ષની બાલિકા એની માતા સાથે આવી હતી. એનું નામ અનુરાધા છે. અને એના પિતાનું નામ શ્રી અજિતપ્રસાદજી જેન છે. તેઓ ભડોતના છે. આ બાલિકા પોતાના પુનર્જન્મની બધી વાતો કરે છે. એ કહે છે-“હું મારા આગલા જન્મમાં ‘દુઃકમચ’ની પુત્રી હતી. અને વૈષ્ણવપુજમાં જન્મી હતી. મારું નામ કાંતિ હતું. અમે આઠ-બહેનો હતી. મારા લગ્ન ૧૫ વર્ષની ઉંમરે થયાં હતા. મારા પતિનું નામ મહેશ હતું. તેઓ મેરઠ જિલ્લામાં લોનીમાં રહેતા હતા. મારે બે પુત્રીઓ હતી. એમનાં નામ સુનીતા અને બેબી હતાં. બેબી શુજરી ગઈ છે. મારું અવસાન ફીલ્ડીની મછલીવાલી ઇસ્પતાલમાં થયું હતું.

તપાસ કરતાં બધી વાત સાચી લાગી છે. બાલિકા પોતાના પૂનર્જન્મનાં મા-બાપને તથા સાસરીઆને તેમજ પુત્રીને ઓળખી જતાવે છે. અત્યારે બાલિકા જૈનકુળમાં જન્મી હોવા છતાં જૈનધર્મનાં બદલે વૈષ્ણવધર્મને જ માને છે. અત્યારે પણ એ પોતાના પૂર્વ જન્મના ઘરે જવાની બિંદુ કરે છે. અને અત્યારનાં મા-બાપ પાસે રહેવા નથી ઇચ્છતી!

આવા કિસ્સાઓ કુતૂહલના પોપક થાય એ સ્વાભાવિક છે. પણ આથી માત્ર કુતૂહલભર્યો આનંદ અનુભવીએ એટલું પુરતું નથી. આવી ઘટનાઓ ઉપરથી ‘જેવું કરે તેવું પામે’ એવો જીવંત બોધપાઠ લઈને મનને શુષ્કિયલ અને દોષ-મુક્ત બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવો એજ આવા બનાવો જણવાનો સાર છે.

(જૈન સં. ૨૦૨૮ પચુષણુ વિશેષાંકમાંથી સાભાર.)

***

જૈનેતર શાસ્ત્રોમાં પુનર્જન્મનો નિયમ

‘આ આત્મા કહી જન્મતો કે મરતો નથી અથવા પૂર્વે નહિ હતો ને ફરી નહિ હશે એમ પણ નથી આ અજન્મા, નિત્ય, શાશ્વત, પુરાતન છે. તેથી શરીર હણાવા છતાં હણાતો નથી.’

[ભગવદ્ ગીતા અ. ૨-૨૦]

‘જેમ મનુષ્ય જૂનાં વસ્ત્રો ત્યજીને નવાં વસ્ત્રોને ધારણ કરે છે, તેમ આ દેહધારી (આત્મા) જુનાં શરીરોને ત્યજી નીત્ય નવાં શરીરોને પામે છે....’ [ભ. ગીતા. અ. ૨-૨૨]

‘કેમકે જન્મેલાતું’ મૃત્યુ નક્કી છે અને મરેલાનો જન્મ નક્કી છે. માટે એ અનિવાર્ય વિષયમાં તું ચોક્ક કરવાને યોગ્ય નથી.’

[ભ. ગી. અ. ૨-૨૭]

‘હે અર્જુન ! મારા અને તારા પુષ્કળ જન્મો પીતી ગયા છે. તે બધાને હું બણું છું, પણ હે પરંતપ ! તું નથી બણતો....’

[ભ. ગી. અ. ૪-૫]

‘હે પાથ ! આ લોકમાં કે પરલોકમાં તેનો વિનાશ નથી. કેમકે હે તાવ ! શુભ કર્મ કરનાર કોઈ (મનુષ્ય) દુર્જાતિને પામતો નથી.’

[ભ. ગી. અ. ૬-૪૦]

‘અને શ્રોત્ર-ચક્ષુ-ત્વચા-જિહ્વા, પ્રાણેન્દ્રિય તથા મનનો આશ્રય લઈને આ જીવાત્મા વિષયોને સેવે છે.’

[ભ. ગીતા અ. ૧૫-૯]

‘યોગબ્રહ્મ (મનુષ્ય) પુણ્ય કરનારાઓના લોકોને પામી ઘણાં વયો સુધી (ત્યાં) રહીને પવિત્ર ક્ષીમંતોના ઘરે જન્મે છે. અથવા બુદ્ધિમાન યોગીઓના પુણમાં જન્મે છે. ખરેખર લોકોમાં આવો જે આ જન્મ તે અતિ દુર્લભ છે.’

[ભ. ગીતા અ. ૬/૪૧-૪૨]

ભાદ્ર રામો ન મે જામ્હા માયેયુ જ ન મે મયઃ ।

શાન્તિમાન્વાનુમિચ્છામિ સ્વામ્યેવ જિતો વયઃ ॥ ૧ ॥

‘હું’ શમ નથી. મને વાંછા નથી, પદાર્થોમાં મારું મન નથી. જેવી રીતે જિન પોતાના આત્મામાં શાંતભાવે રહ્યા છે તેવી રીતે શાન્તભાવે રહેવાને હું ઇચ્છું છું.’

[યોગવાદિષ્ઠે]

મૃત્યુનો મર્મ

ભાત દાસેમાંથી નીકળીને હવ ક્ષ્મ ગતિમાં જાય તે.

“પ્રાણદારે ન મોક્ષત્યં, ચક્ષુર્ભ્યાં દેવયોનયે ।

નાભાધ્યાં મૃત્યુયોનિઃ સ્યાત્, કર્ણાભ્યામસુરો ભવેત્ ॥ ૧ ॥

પદ્મેણ ચક્ષુરાક્ષસ્ય, લિંગદારેણ ક્રીટકઃ ॥

શુદ્ધાદારેણ નરકઃ ચ, મરણં સત્તથિધં સ્મૃતમ્ ॥ ૨ ॥”

અર્થ:- પ્રાણદારમાંથી હવ નીકળે તો મોક્ષે જાય, આંખોમાંથી નીકળે તો કૌમ્બપણ દેવજાતિમાં જાય, નાકમાંથી મૃત્યુયોનિમાં, કાનમાંથી અસુર જાતિમાં વક્ષઃસ્થલ (છાતી) માંથી ચક્ષુ-રાક્ષસાદિમાં લિંગદારમાંથી ક્રીડામાં અને શુદ્ધાદારમાંથી નીકળે તો નરકમાં, એમ મૃત્યુ બાદ સાત પ્રકારની ગતિ કહી છે.

આયુઃ પ્રમાણ

“લક્ષ્મ્ લક્ષણલક્ષિતેન પયસા માનુષમામણ્ડલં,
ક્ષીણઃ દક્ષિણપશ્ચિમોત્તરપુરઃ षટ્-ત્રિ-દ્વિમાસૈકકમ્ ।

મધ્યં છિદ્રગતં ભવેદ્દશદિનં ધૂમ્રાકૂલે તદ્દિનં,

સર્વજ્ઞઃ પરિભાષિતં સ્ફુટતરં આયુઃપ્રમાણં હ્રુષમ્ ॥”

અર્થ:- સૂરજનું પ્રભા-તેજમંડળ લક્ષણથી લક્ષિત એવા પાણી વડે ચુકત હોય તો લાખ વર્ષનું અર્થાત્ પૂર્ણ આયુષ્ય, જો તે મંડળ દક્ષિણ દિશામાં ક્ષીણ હોય તો છ માસ, પશ્ચિમમાં ત્રણમાસ, ઉત્તરમાં બે માસ, અને પૂર્વમાં એક માસ, જો મધ્યમાં છિદ્ર હોય તો દશ દિવસ, અને

ધૂમસથી વ્યાપ્ત હોય તો તે જ દિવસનું, એમ સર્વરોએ
સ્પષ્ટ આયુઃપ્રમાણ કહ્યું છે.

મૃત્યુ ભણવાની રીત

“દીપનિર્વાણમથગ્ન સુદદ્રાણ્યમરુન્ધરીમ્ ।
ન તિષ્ઠન્તિ ન શૂળશ્વન્તિ, ન પર્યન્તિ ગતાઽઽયુષઃ ॥”
જે જોલવાયેલા દીપકની ગંધ સુંઘતો નથી, જે મિત્રના
વાક્યને સાંભળતો નથી, જે અરુન્ધરીનો તારો દેખતો
નથી, તેનું મરણ નજીક ભણવું.

卐

ભાવદર્દ-ઓપધ-આરોગ્ય

(દીવાદાંડીના અજવાળામાંથી)

અનંત ઉપકારી શ્રી વીર્ય કર પરનાત્માઓએ ભાવરોગથી
હઃખી છવેને સંપૂર્ણ આરોગ્ય આપવા નીચેની દવાઓ તે
તે રોગો ઉપર નક્કી કરી છે.

રોગોના પ્રકાર

- (૧) સ્વાર્થલોહુપતાનો સજિપાત. (૨) કઠામહનો વિષમ
જ્વર. (૩) જ્ઞાનનું અછૂણું (અપચો). (૪) જિનામમ-અજ
ઉપર અડુચિ. (૫) પક્ષમાહ-આત્મગૌરવરૂપ ઢબલ ન્યુમો-
નિયા. (૬) વિષયવાસના (ઇદ્રિયલોહુપતા) રૂપ ટી. બી T B
(૭) પરનિદારૂપ કેન્સર. (C) આત્મપ્રસંસારૂપ વમન.

દવાઓના પ્રકાર

- (૧) સમ્યક્ત્વરૂપ પાવટર. (૨) ધર્મશમનો અક. (૨)

ત્યાજ્ય વસ્તુના ત્યાગનું મોટા. (૪) વાસનાનિબદ્ધ સોડા
બાય કાળો. (૫) ઉદારતાનું ઓઇલ (Oil). (૬) વિદેક
શક્તિનો બેસ્ટ એકસ્ટ્રેક્ટ. (૭) પરોપકારવૃત્તિરૂપ મિશ્રિત.
(૮) પરદોષની ઉપેક્ષાનું સત્ત્વ (૯) આરાધકભાવનું (વોટર)
પાણી.

તા. ૪:—ઉપરની બધી દવાઓ ગુણાનુરાગદિપ્તિની બોટ
લમાં ભરી ધર્મશ્રિયાના સેવનરૂપે ઉંચે-નીચે હલાવી રાત્ર
પ્રભાતસર લેવી. તે ઉપરના દરેક રોગો પર જાદુઈ અસર
કરે છે. ઉપરાંત નીચેના કેસ-સફળરૂપ ડોક્ટરોની દેખ-
રેખ નીચે શક્તિ પ્રમાણે લેવો.

(૧) શ્રી જિનાજી પીલસ (ગોળી) (૨) આરાધના ટેબ્-
લેટસ (ટીકડી). (૩) ધર્મોપદેશ જેલી (મુરબ્બો) (૪) પ્રાય-
શ્ચિત લેનીમેન્ટ (મલમ) (૫) હૃદય-પાપગર્હી ડોક્ટરશન
(ઉકાળો) (૬) પ્રતિકેમણ લોશન (પ્રવાહી મલમ) (૭) સફ-
ગુરુસેવા (અવલેહ) ચાટણ. (૮) દોષશુદ્ધિ ટીકચર. (૯)
આત્મનિરીક્ષણના ઇન્જેક્શનો. (૧૦) નિરીહ તપસ્યારૂપ
N. A. B. નં. ૬૦૬ નાં ઇન્જેક્શનો. (૧૧) વર્તનશુદ્ધિના
કેલેશીયમ ઇન્જેક્શનો. (૧૨) સફળપ્રશંસાના ગોલ્ડન
ઇન્જેક્શનો.

આ પ્રીટિક્શન લગભગ દરેક ભાવ દર્દીઓને માટે એક
સરખી રીતે ઉપયોગી થાય છે. છતાં રાગ-દ્રેષ અને મોહ-
રૂપી વાત, પિત્ત અને કર્મની વિષમતાવાળા તે તે દર્દીઓએ
નીચેના સ્થળે અવિહત શ્રદ્ધાની ફી આપી, તપાસ, નિદાન.

ચિકિત્સા, સારવારનો લાભ લઇ પોતાના રોગ દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

રોગ નિવારણ રથજાનું નામ—

હી યુનિવર્સલ રિપરિયુઆલિઝમ હોસ્પીટલ,
રેસિડેન્ટ મેડિકલ ઓફિસર, સુપ્રિમ સર્જન એન્ડ ફિઝિશિયન.

ખી લીધું કર પરમાત્મા વીતરાગદેવની મેડીકલ ધિયેરીના
પ્રેક્ટીશનર ડૉ. લીક્ષાઈ ડોક્ટરે.

શ્રી જિનાશાધારી નિર્માન્ના સાધુઓ.

૭૦ તત્ત્વચિંતન હાઉસ,

જ્ઞાનપરિણિતિ સ્ટ્રીટ નં. ૩

ગ્રા. શાસ્ત્રનગર (વાયા) ડિફીઝ ઓફ ધ મોહ

સેન્ટ્રલ ઓર્ડર (જિનાશા)

❧

તપથી નાશે વિકાર !

બાહ્ય તપના ૬ બેદો

૧ અનશન, ૨ હનોદરી, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસત્યાગ,
૫ કામદ્વેષ અને ૬ સંલીનતા.

અભ્યંતર તપના ૬ બેદો

૧ પ્રાપચિત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ સ્વાધ્યાય,
૫ કામોત્સર્ગ અને ૬ શુભધ્યાન.

અનશન:-આવું નહીં તેવું નામ અનશન છે. તેના

પણ વળી જો પ્રકાર છે. એક ઇત્તર એટલે અમુક વખત માટે, બીજું માવજીવ એટલે જીવનપર્યંતનું.

જાતના કાલમાં ઉપવાસ વિગેરે તથા કરવામાં આવે છે, તે બધા ઇત્તર અનશનના પ્રકાર કહેવાય. શ્રી મહાવીર-પ્રભુના શાસનમાં વતંમાનકાળે વધુમાં વધુ છ માસના ઉપવાસ થઈ શકે છે. છ માસના ઉપવાસનો દાખલો છેલ્લામાં છેલ્લે અકબર બાદશાહના વખતમાં ચંપા નામની શ્રાવિકાએ કર્યાનો છે. રાા મહિના કે ૮૧ દિવસ સુધીના કરનારા અત્યારે પણ જોવા મળે છે.

જિંદગી હોય ત્યાં સુધી આહાર ન લેવો એવું પચ્ચ-ખાણુ ચાવતકથીક અથવા ચાવજીવિક અનશન કહેવાય છે. અત્યારે શરીરબળ-મનોબળ કે જ્ઞાનબળના અભાવે જિંદગી સુધીના પચ્ચખાણુ કરવાનો નિષેધ છે. શરીર બહુ બિમાર હોય અને જિંદગીનો ભરોસો ન લાગતો હોય તો પણ અમુક સમય માટે સાગારિ અનશન કરી શકાય છે. એનાથી પણ ઘણો લાભ થાય છે.

ઉનોદરી:- ઉદર એટલે પેટને ઉણું રાખવું. -લગાર ભુખ્યા ઉઠવું એને ઉનોદરી કહેવાય છે, અનાદિકાળથી ઇન્દ્રિયોનો લાલચુ બનેલો જીવડો જ્યારે કોઈ પસંદગીવાળી વસ્તુ આવી જાય, ત્યારે શરીરનું ભાન ભૂલીને તે ખાવા લલચાય છે. કેટલીક વખત તપશ્ચર્યાને ખરાબ કહેનારને ઉનોદરિતાનો અભાવજ હોય છે. રોગ તપથી કદી થતા નથી. આ આગળ-પાછળ વધારી દીધેલી આહારની લાલસાથી

પાય છે. તપ કરનાર પોતાના શરીરના પદ્ધતિનો વિચાર કરે તો શરીર બગડે નહિ અને તપનો સાચો આનંદ આવે. “બુધ્યુ” એને કાંઈ ન દુષ્યુ” જેમ બને તેમ ઝોછા આહારથી ચઢાવી લેવાની ટેવ પાડવી. ઉપવાસ કરતાં પણ ઉનોદરીને લાભ વિશેષ કહ્યો છે. આને સુરોપમાં બચકર રાગો પણ ઉપવાસો (પાણી શિષાય કાંઈપણ નહો) કરાવીને મટાડવાના અનેક કાખલા છે. તે પેપરોમાં ઘણી વખત ખબર આવે છે, તપસ્વાથી દ્રવ્યથી અને ભાવથી ક્ષાયદો જ થાય છે.

વૃત્તિસંહોષ:- આ અનિત્ય શરીર માટે ખાવા-પીવા પહેરવા વિગેરે સ્થવનની જરૂરીઆતમાં જેમ બને તેમ ઝોછા સાધનોથી ચઢાવી લેવું, તેનું નામ વૃત્તિસંહોષ છે. જેમ જરૂરીઆત વધારે તેટલું દુઃખ વધારે અને વિશેષ પાપમાં પડવાનું મન થાય. “મારે અમુક તો એકએ અમુક વિના ન જ ચાલે” આવા પ્રકારનાં વચનો વધારી મૂકેલ જરૂરીઆતને લઈને જોવાય છે. મળતી વસ્તુમાં પણ તપની વિચારણાપૂર્વક ઝોછાથી ચઢાવી લેવાની ટેવ રાખવાથી કેઈપણ પ્રસંગે મુજવણ થતી નથી. ઘરમાં પચીસ ચીજો હોય પણ મારે તો પાંચ કે સાત અને તે પણ પ્રમાણમાં જ ઉપયોગ કરવો છે. એવી વિચારણા લાવીને જેમ બને તેમ જરૂરીઆતમાં સહેલ રાખવે. જે જાવનાનાં અભાવે આને શહેરના સ્થવનમાં શાક-અમાણા ભટણી-શર્ધતા આદિ અનેક સમને લોભાવનારી અને શરીરમાં વિકાર-પ્રમાદ વધારનારી વસ્તુઓનો નિર્લંબ રીતે ઉપયોગ થઈ શકો છે. એમાં જેમ

જાને તેમ વગરો કરામ અને મજતી વસ્તુમાં પણ ધરાણપૂર્વક ત્યાગવૃત્તિ રાખવી, એ જ રિતાવદ છે. જેથી પ્રતિકૂલતામાં પણ જરૂરીઆતને ત્યાગરૂપે માની આપણે સુખી રહી શકીશું અને અનુકૂલતામાં પણ સમજાવ દેજવી શકીશું.

રસત્યાગ:— વિગઈઓનો ત્યાગ એ જ આનું બીજું નામ છે રસત્યાગ. એની પણ બાલ તપના લેદોમાં ગણત્રી છે. એમાં ચાર મહાવિગઈઓ આ છે. ૧ મધ, ૨ માંસ, ૩ મદિરા અને ૪ માખણ. એ ઘણાં છવોના નાશનું કારણ તેમજ વિપય-વિકારને બહુજ વધારનાર હોવાથી અને અલક્ષ્યમાં ગણત્રી હોવાથી ત્યાજ્ય જ છે. કોડલીવેર ઓઈલ આદિ પ્રાણીઓના શરીરમાંથી ઉત્પન્ન થતી દવાઓ પણ આમાંજ ગણાય. પ્રાણુક્રંટે પણ આવા આત્મઘાતક-પાપ વધારનાર કેદી પદાર્થો લેવા જોઈએ નહિ. આ સિવાય છ વિગઈઓ લક્ષ્ય તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. ૧ દૂધ, ૨ દહીં ૩ ઘી, ૪ તેલ, ૫ ગોળ અને ૬ કડા વિગઈ. તેના ત્રીશ નીવિયાતા કહ્યા છે. એ છએ પણ દરરોજ ખવાય નહિ એમ શાસ્ત્રકારોની આજ્ઞા છે જેમ અને તેમ ઓછો ઉપયોગ થાય તેમ કરવું. સંપૂર્ણ વિગઈઓના ત્યાગરૂપ આયંબીલ અને નીવીની તપશ્ચર્યા વારંવાર કરવા યોગ્ય છે.

કાયકલેશ (કષ્ટ):— આતાપના, લોચ, વિહારો વગેરે મુનિજીવનની ક્રિયામાં આ કાયકલેશરૂપ પાંચમા તપને વિશેષ સ્થાન છે. શાસ્ત્રમાં કહેલ વ્યવહાર મુજબ આ શરીરને કષ્ટ આપવું, એ કાયકલેશ નામનો તપ કહેવાય છે. ખમા-

સમણાં આપવા, ઉભા રહી અપ્રમત્ત રીતે પ્રતિક્રમણાદિની ક્રિયાઓ કરવી, કાઉસસમ કરવા, ચાસનનાં કાચો માટે કાયાને કષ્ટ આપવું, એ રીતે આવકે પશુ આ તપ કરી શકે.

સંહીનતા:- એક જ આસને-તગથાએ બેસીને ત્યાં-પાદ શરીરના અંગોપાંગ હલાવવા નહિ, અપળતા નિવારવી, પ્રહાયક-શીલની વધા માટે સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક આદિ રહેતા ન હોય એવા સ્થાનમાં રહેવું, મન-વચન-કાયાને તથા સર્વ પ્રકારની ઇન્દ્રિયોને કાબુમાં રાખવી એ સંહીનતા તપ કહેવાય છે.

આ છ પ્રકારનો તપ બીજાઓ ભેઈ શકે, જેનાથી બાહ્ય એવા શરીરને કષ્ટ થાય તેવો હોવાથી બાહ્ય તપ કહેવાય છે. આ તપો સાદા ને સરલ છે. એનાથી આહાર-ઇન્દ્રિય-ધ્યમ, શરીરમાં રક્તિ, તેજ, સંયમરક્ષા અને નિર્ભય થાય છે, જ્ઞાની ભગવંતોએ હરેક પ્રકારના પ્રાણીઓ માટે છુદા છુદા પ્રકારના માગો બતાવ્યા છે.

અવ્યંતર તપના ૬ ભેદ

(૧) પ્રાયશ્ચિત્ત:-પોતાનાથી થયેલા દોષોની (પાપોની) મુદિ માટે પંચમહાજતધારી ભગવંત પાસે કંઈ ભઈને શુદ્ધ પવું તેદ નામ પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય. તેનાં ૧૦ ભેદ છે તે બા પ્રમાણ:-૧ આલોચના, ૨ પ્રતિક્રમણ, ૩ મિથ, ૪ વિરેક, ૫ ન્યુત્સર્ગ, ૬ તપ, ૭ છેદ, ૮ મૂલ, ૯ અનવસ્થા, ૧૦ પાસંચેત. વર્તમાનમાં ૬ ને ૧૦ મું વિચેદ ગયા છે.

(૨) વિનય:- “વિષુધમૂલરસ” ધર્મરૂપ જ્ઞાને વિનય

રૂપ મૂળીયું હોય છે. વિશેષ પ્રકારે કમો જેનાથી દૂર કરાય તે વિનય. તેના ચાર ભેદ છે.

[૧] જ્ઞાનવિનય-ખટુમાન સહિત જ્ઞાનનો વિનય કરવો. જ્ઞાનના ઉપકરણો જેવા કે પાટી-પેન પુસ્તક-ચાપડો વિગેરેની તથા જ્ઞાનીની આશાતના ટાળી ભક્તિ સાચવવી તે.

[૨] દર્શનવિનય-સમક્રિત તથા સમક્રિતધારીનો વિનય કરવો. શ્રી વીતરાગ ભગવંતોએ ભાખેલા તરવો ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી તે.

[૩] ચારિત્રવિનય-ચારિત્ર અથવા ચારિત્રધારી ત્યાગીના વિનય કરવો. ચારિત્રના ઉપકરણોની આશાતના ન કરવી. ચારિત્રમાં એકચિત્ત રાખવું તે.

[૪] ઉપચારવિનય-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય આદિ શાસન-હિતચિતક અને જગતનાં ઉપકારક મહાત્માઓ પધારતા હોય તો સામા જવું. હાથ જોડવા, શીર ઝુકાવવું, સઘળું ઉચિત સાચવવું, એ ઉભા હોય ત્યાં સુધી બેસવું નહિ, 'નય ત્યારે' વિહાર કરે ત્યારે મૂકવાં જવું. પાછળ પશું ગુણગાન કરવા તે ઉપચાર વિનય કહેવાય. વળી વિનયના જુદી જુદી અપેક્ષાએ પશું તેર, ખાવન, એકાણુ, દશ, પચાસ આદિ ભેદો કહ્યા છે.

(૩) વૈયાવચ્ચ-રત્નત્રયીના આરાધક નાના મોટા આત્માઓની આહાર, ઉપધિ, વસ્ત્ર-પાત્ર અને બીજા ઉપકરણો વડે ખટુમાનપૂર્વક ભક્તિ કરવી, એ વૈયાવચ્ચ કહેવાય છે. ૧ આચાર્ય. ૨ ઉપાધ્યાય. ૩ સ્થવિર. ૪ તપસ્વી. ૫ નવિન સાધુ. ૬ બીમાર સાધુ. ૭ સાધર્મિક. ૮ કુલ. ૯ ગણ.

૧૦ સંધ. આ કથની શક્તિ બોપત્યા વિના ઉચિત ભક્તિ-
વિનય કરવો એ વૈશાવસ્થા શુષ્ક અપ્રતિપાતિ શુષ્ક કહ્યો છે.
જ્ઞાનમાં અભિમાનને, તપમાં ક્રોધને અવગણ્ય છે. વૈશાવસ્થા-
શુષ્ક ક્ષમા અને નમ્રતાશુષ્ક વિના કેળવી શકાતો નથી. ભરત
ચક્રવર્તિ અને ભાદુભલી પૂર્વભવમાં પાંચસો પાંચસો ત્યાગી
સાધુઓની વૈશાવસ્થા-નેવા કરવાથી અતુલ બલવાન થયા.
નંદીપેશુ મુનિના વૈશાવસ્થા શુષ્કની દેવલોકમાં ઈન્દ્રદારા
પ્રશંસા થઈ. પુણ્ય વિના ત્યાગી અને આરાધક છવોની
વૈશાવસ્થા કરવાનો લાભ મળવો દુર્લભ છે. જેઓને અભ્યાસ
કરીને આગળ વધવા માટે ઉત્તમ પ્રકારનો ક્ષયોપશમ મલ્યો
નથી, તેમને પણ વૈશાવસ્થા શુષ્ક તરવાનું અનુપમ સાધન
છે. જેઓમાં વૈશાવસ્થા શુષ્કનો સફાવ નથી હોતો તેઓ
પોતાના જ્ઞાનને દીપાવી શકતા નથી.... આ શુષ્ક અથવા
અભ્યંતર તપ બધાએ કેળવવા વારંવાર પ્રયત્ન કરવો યોગ્ય છે.

(૪) સ્વાધ્યાય:—સ્વાધ્યાય એટલે જ્ઞાની ભગવતોના
વચનોને શીખર્વા, પરાવર્તન કરવું આદિ. એના પ બેદો છે.
(૧) ધાર્મિક-આગમ-પ્રકરણ અંશોનું વાચન કરવું તે વાચના
કહેવાય. (૨) વાચના કે વાચન કર્યા બાદ કે મમે ત્યારે
ધાર્મિક પ્રશ્નો કરવા, અથવા અશુદ્ધિની પ્રમાજ્ઞના માટે પૂછવું
તે પૂછના કહેવાય. (૩) ભણેલું કે વાંચેલું કે કંઈ કરેલું
મોટેથી પુસ્તકના આધાર વિના બોલી જવું, વારંવાર
બોલવું કરવી, મનન કરવું તે પરાવર્તના. (૪) અને મનમાં
વારંવાર ચિંતવના-મનન કરવું તે અનુષ્ઠા. (૫) વ્યાખ્યાન

સાંભળવા, ધર્મની વાતો કરતી, ધર્મનો ઉપદેશ કરવો, તે ધર્મકથા. આ પાંચે પ્રકારના સ્વાધ્યાય છે. સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકાએ સદૈવ સ્વાધ્યાયમાં એકાગ્રતા વધારવાની જરૂર છે. સ્વાધ્યાયમાં એકાગ્ર બનેલું મન ચપલતા નિવારી સ્થિર બને છે. વિદ્યાને વારવા, જ્ઞાનાવરણીય કર્મોનો ક્ષયોપશમ કરવા, મનની મલિનતાને દૂર કરવા, આત્માને હંમેશાં જાગૃત રાખવા અત્યંતર તપ સ્વાધ્યાય એ ઉત્તમ સાધન છે.

(૫) કાર્યોત્સર્ગ:- કર્મક્ષયને માટે, શરીરને સ્થિર રાખી, મૌનપણે ક્યાનમાં રહેવું અને ૧૯ દોષોને ટાળવા તેનું નામ કાર્યોત્સર્ગ. તેમાં ઉત્તમ આત્માઓના ગુણોને સંભારવા. કાઉત્સર્ગમાં ઊભા રહેવાથી અંગોપાંગ તુટે તો એમ માનવું કે મારા કર્મો તુટે છે. બની શકે તો દશ-વીસ-પચીસ, કાઉત્સર્ગ ઊભા ઊભા કરવાની ટેવ રાખવી. સંવત્સરી પાક્ષિક પ્રતિક્રમણમાં જે ચાલીસ લોગસ્સ આદિના કાઉત્સર્ગો આવે છે તેનું ક્ષણ કહે છે. “પાપ કરવાની મનાઈ કરતા શાસનમાં પાપ થઈ જાય તો તેના માટે પ્રાયશ્ચિત્ત પણ છે. પ્રતિક્રમણ તેમજ શ્વાસોશ્વાસના કાર્યોત્સર્ગ જણાવ્યા છે. સંવત્સરી પ્રતિક્રમણમાં એક હજાર આઠ શ્વાસોશ્વાસનો કાઉત્સર્ગ આવે. તે ‘ચંદ્રેસુ નિમ્મલંચરા’ સુધી પચીસ શ્વાસોશ્વાસ થાય, એમ નિયુક્તિકાર જણાવે છે. એક નવકારના આઠ શ્વાસોશ્વાસ થાય. “પાયસમા ઉસાસા” પદ તેટલા શ્વાસોશ્વાસ, તેમાં ૪૦ લોગસ્સ ઉપર અધિક એક નવકાર અને ચોમાસી પ્રતિક્રમણમાં ૫૦૦ શ્વાસોશ્વાસ થાય અને પદ્મીમાં ૩૦૦ શ્વાસોશ્વાસનો કાઉત્સર્ગ આવે છે. લોગસ્સ ૪૦ અને

તપની તિથિ અને ગતિ અને રીદ્રધ્યાનથી પ્રાયઃ નરકની ગતિ થાય છે. ધર્મધ્યાન દેવલોકાદિનાં મુખો આપે છે, ત્યારે શુદ્ધધ્યાન શુદ્ધિમાં પરોગાટે, આત્મ-રીદ્ર ધ્યાન બંનેને ત્યાગી જીવે સર્વે ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાન ધ્યાવવા યોગ્ય છે.

નિર્જરા:— આ પ્રકારનાં બારે બાદ્ય અને અલ્પંતર તપોની નિર્જરાતત્વમાં જ્ઞાની લગવંતોએ ગણત્રી કરી છે. તપથી નિર્જરા થાય. નિર્જરા એટલે લાગેલાં કર્મોનું છુટા પડવું તે. એનાં કારણભૂત તપને પણ નિર્જરા કહેવામાં આવે છે. જીવને નિર્જરા બે રીતે થાય છે, કર્મ લોગવાઈને આત્માથી છુટા પડે, અને તપ વડે જુદા થાય. લોગવાતા જાય અને છુટા પડે એને અકામનિર્જરા કહેવાય. આ તો સર્વ જીવોને સદાકાળ ચાલુ છે. આત્માને લાગેલ કર્મમૂલ દૂર કરવા શ્રી જિનેશ્વરોએ પ્રરૂપેલ તપવડે નિર્જરા કરાય તે સકામનિર્જરા કહેવાય. બાર પ્રકારના તપના ભેદો હોવાથી નિર્જરાના પણ બાર ભેદો છે. ઉપરોક્ત મુજબ બાર પ્રકારનો તપ શક્તિ મુજબ આચરવો જોઈએ. સોનાની કાળાશ અગ્નિ વડે દૂર કરી શકાય છે. અને એનું મૂળ સ્વરૂપ પ્રગટ થાય છે. તેમ તપરૂપ અગ્નિ વડે આત્મા શુદ્ધ બને છે અને અને તેનું શુદ્ધ મૂળ સ્વરૂપ પ્રગટ થાય છે. તપશ્ચર્યા આત્મ-શુદ્ધિ માટે કરવાની છે.

તપશ્ચર્યા બાદ કેવા ભાવ હોય ?— તપશ્ચર્યા કર્યા પછી એનો સ્વાદ રહેવો જોઈએ. તપના દિવસો પછી અર્થાત્ પારણામાં આહારાદિમાં ભાન (જ્યાલ) નહિ રાખી સ્વાસ્થ્ય

નિર્દોષ અને નિર્વિકાર હોય તેટલી મનની પવિત્રતા, મનની પવિત્રતા ઉપરજ આત્માની સાચી આરાધનાનો આધાર રહેલો છે. "ખાવામાં શું ભગદી કરવાતું? મન પવિત્ર રાખીને જોતો બસ" આવી વાતો કરવા માત્રથી આત્મકલ્યાણ સાધી શકાતું નથી.

ઇન્દ્રિયોની શુદ્ધામી અબદ્યબદ્ધાણુ તરફ દોડાવે છે. ઇન્દ્રિયોના શુદ્ધામ બનેલા ચિત્તાની સ્થિરતા પામી શકતા નથી. પાંચે ઇન્દ્રિયોમાં જીભને જીતવી એ કડીન કામ કહ્યું છે. માટે કોઈ પણ જહાનાએ ઇન્દ્રિયોને છુટી મૂકવી યોગ્ય નથી. ઇન્દ્રિયોને અંકુશમાં રાખી ભક્ત્યાભાસનો વિવેક જાગતો રાખી જીવનને કેળવાય તો પરમ કલ્યાણ પમાય. ઘણાંય જીવોને ખાવિસ અભક્ત્યોના નામ ખ્યાલ નથી હોતાં. જેથી સમજણ માટે સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે છે. ૧ વડના ટેટા, ૨ પીપળાના ટેટા, ૩ પીપરની પેપડી, ૪ કચુંબરના ટેટા, ૫ જાંબરાના ટેટા, એ પાંચે જાતના ટેટામાં બેઠક્રિયાદિ ઘણાં ત્રસ જીવો ઉપજે છે. ૬ મધ, ૭ માખણ, ૮ મદિરા, ૯ માંસ, આ ચાર મહાવિગય કહેવાય છે. અસંખ્ય ત્રસ જીવોથી ભરેલા હોય છે. તથા ક્ષણેક્ષણે અસંખ્ય જીવો ઉપજે છે. ૧૦ ખરફ (તેની બનાવેલ વસ્તુઓ આઈસ્ક્રીમ-કુલફી આદિ), ૧૧ કરા, ૧૨ સર્વ જાતિનું ઝેર, ૧૩ કાચી માટી મીઠું વિગેરે, ૧૪ રાત્રિભોજન, ૧૫ બહુબીજ, ૧૬ બોળ અથાણું, ૧૭ વિદળ (કઠોળની સાથે કાચું ફૂદું, કાચું દહીં, કાચી છાશ ભેગી કરવી તે) કઠોળ અને કાચા ફૂદું આદિનાં મિશ્રણ થયે અસંખ્ય બેઠક્રિય જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. ૧૮ વેંગણ

૨૭ ચેમ, ૨૮ તીલી માય, ૨૯ બૂંદફાડ (ચોમાસામાં ઉછરડા વિગેરેમાં બીલાડીના ટોપ છત્રના જેવા આકારે થાય છે. તે), ૩૦ પદ્યંક (એક જાતિનું શાક.) ૩૧ આડુ (ખટાટા), ૩૨ પિંડાળુ (કુંગળી ખ્યાન-કાંઠા).

આમાં ફેટલાંક નામો પ્રસિદ્ધ જણાતા નથી. ને કે અનંતકાય ઘણું છે, પરંતુ તે દેશોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા અને લોકના વ્યવહારમાં ખત્રીશ હોવાને લીધે ખત્રીશ નામો આપવામાં આવ્યા છે. આ સિવાય શુગલતું ઝાડ, સેવાલ, પાંચ વર્ષની લીલકુલ (ચોમાસામાં બધે થઈ જાય છે તે) બધી જાતના કામળ ફળ, શીણાના પાદડા આદિ પણ અનંતકાય છે. આમાં જતાવેલા સિવાયની કોઈપણ વનસ્પતિ પ્રત્યેક છે કે અનંતકાય તેને સમજવા માટે આ પ્રમાણેના લક્ષણ ધ્યાનમાં રાખવા જરૂરી છે. (૧) જેના સાંધા, નસ વગેરે શુદ્ધ હોય (૨) જેને ભાંગવાથી તાંતણા નીકળે નહિ. (૩) ભાંગવાથી સરખા ભાગ થાય. (૪) કાપ્યા પછી પણ સ્વયં હોળે, વધે એ ચાર લક્ષણ સાધારણ વનસ્પતિ (અનંતકાય) નાં કહ્યા છે. મેથી વગેરેની ભાજીમાં મૂળ પાસેના જે પાંદડા બીજા બધા પાંદડાથી જડા અને જુદા જ આકારના હોય છે. તે અનંતકાય હોય છે ભાજી વગેરેનો ઉપયોગ કરતાં અનંતકાય ન આવી જાય માટે એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે.

આત્મહિતેચ્છુએ પોતાની જીભના અલ્પ સ્વાદ માટે અનંતા જીવોનો નાશ કરવો બ્યાજળી નથી. આ જગતમાં જેટલા મનુષ્યો, જેટલા દેવો, જેટલા નારકી, જેટલા તિથિય

લીલીને હવાપીએ એટલામાં અસંખ્યાતા સમય થઈ જાય છે. કમળના મુકોમળ પાન બગીચા સુકયા હોય. કોઈ બળવાન બુદ્ધ પાતાના સમળા બગચી લશ રાખીને સોયથી વધે તે સોય એક પાનને લીલીને બીજા પાન ઉપર એટલા વખતમાં જાય એટલા વખતમાં અસંખ્યાતા સમય થાય; એમ શ્રી મહાવીર બગવાને પોતાના પ્રથમ શિષ્ય શ્રી ગૌતમસ્વામી ગણધર બગવંતને કહ્યું છે. સમયને સમજાવવા માટે બીલું દર્શાવે જુના વસ્તુ કહ્યું છે. જુલું બની ગયેલું વસ્તુ હોય તેને દોષ બળવાન માણસ પોતાના સર્વ બળે કરીને ફાડે, તે વસ્તુના એક તાંતણાથી બીજે તાંતણે પહોંચે, તેટલીવારમાં પણ અસંખ્યાતા સમય થઈ જાય છે.

એક મુહૂર્તમાં બે ઘડી (૪૮ મીનીટ) થાય. શાસ્ત્રના પ્રમાણથી તેટલા સમયમાં સાડત્રીશસો તહોંતેર (૩૭૭૩) શ્વાસોશ્વાસ થાય એટલા કાળમાં નિગોદનો જીવના પાંચઠ્ઠી હજાર પાંચસો છત્રીશ (૬૫૫૭૬) ભવો થાય. એક દિવસના શ્વાસોશ્વાસ એકલાખ તેરહજાર એકસો નેવું (૧૧૩૧૬૦) થાય છે. કર્મના પંજામાં ફસાયેલો નિગોદનો જીવ એક દિવસ (૨૪ કલાક) માં ઓગણીશ લાખ છાસઠ હજાર અને એસી (૧૯૬૬૦૮૦) ભવો કરે. એક મહિનાના શ્વાસોશ્વાસ ગણિતને અનુસારે તેત્રીસ લાખ પંચાણું હજાર સાતસો (૩૩૯૫૭૦૦) થાય. તેટલા કાળમાં નિગોદનો જીવ પાંચ કરોડ નેવ્યાશી લાખ બ્યાસી હજાર અને ચારસો (૫૮૯૮૨૪૦૦) વાર જન્મ કરે. એક વરસમાં ચાર કરોડ સાત લાખ અડતાલીસ હજાર ચારસો (૪૦૭,૪૮૪૦૦) શ્વાસોશ્વાસ

૩૦ અદોસાવ= ૧ માસ

૨ માસ=૧ ઋતુ. વરસમાં ૬ ઋતુ આવે ૧ હેમન્ત,
૨ શિશિર, ૩ વસંત, ૪ ગ્રીષ્મ, ૫ વર્ષા, ૬ શરદ.

૩ ઋતુ અથવા ૬ મહિના=૧ અયન.

૨ અયન અથવા ૬ ઋતુ અથવા ૧૨ માસ=૧ વરસ

૫ વરસ=૧ યુગ. ૮૪ લાખ વરસ=૧ પૂર્વાંગ.

૮૪ લાખ પૂર્વાંગ (૭૦૫૬૦૦૦,૦૦૦૦૦૦૦ વર્ષ)=૧
પૂર્વ એવા ૮૪ લાખ પૂર્વતું પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ-
સ્વામીતું તેમજ શ્રી સીમંધરસ્વામીતું આયુષ્ય જણવું.

અસંખ્યાતા વર્ષ-૧ પલ્લોપમ.

દશ કોડાકોડી પલ્લોપમ (૧૦,૦૦૦૦૦૦૦,૦૦૦૦૦૦)
=૧ સાગરોપમ.

દશ કોડાકોડી સાગરોપમ=૧ ઉત્સર્પિણી અથવા ૧ અવ-
સર્પિણી.

વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ=૧ કાલચક્ર.

અનંત કાલચક્ર=૧ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

પલ્લોપમ સાગરોપમની વ્યાખ્યા અથવા સમજ.

ચાર ગાઉ લાંબો, પહોળો, ઉંડો, ગોળ કુવો હોય, તેમાં
૭ દિવસના જન્મેલા ઘેટાના વાળના ઝીણાં દુકડા કરીને ઠાંસી
ઠાંસીને ભરવામાં આવે જરાપણ જગ્યા ખાલી ન રહે એના
ઉપર પાણીના ઘોઘ આદ્યા જાય તો પણ ટીપું પાણી અંદર
ઉતરે નહિ; ચક્રવર્તિની સેના ઉપર આવે તો સહેજ સાત્ર

ગોળી થાય છે. પનીશ દોડાકોડી (૨૫૦૦૦૦૦૦૦,૦૦૦૦૦૦૦)
સૂક્ષ્મ ઉદાર પદ્યોપમ અથવા અટી સૂક્ષ્મ ઉદાર સાગિદે-
પમના લેટલા સમય થાય, જોટલા દીપ-સમુદ્ર લે પૃથ્વી
ઉપર આપણે વસીએ છીએ તે (તિરછાંલોક) માં છે.

૩. તે વાળતાં કણીયામાંથી દરેક સો સો વરસે એક એક
કાઠવામાં આવે, અને ન્યારે તે ખાલી થાય ત્યારે સંખ્યાતા
વર્ષ પ્રમાણુ બાદર અઢો પદ્યોપમ થાય. આ ઉપયોગી નથી.

૪. તે વાળના ટુકડાનાં અસંખ્યાતા-અસંખ્યાતા ઝીણા
ટુકડા કલ્પીએ અને સો સો વરસે એક ઝીણા ટુકડો કાઢીએ
અને ન્યારે તે પદ્ય ખાલી થાય ત્યારે એક સૂક્ષ્મ અઢો
પદ્યોપમ થાય જોવા દશ ટોડીકોડી પદ્યોપમ થાય ત્યારે
એક સૂક્ષ્મ અઢો સાગરોપમ થાય. આ પદ્યોપમ દેવ તારકી
મનુષ્ય વિગેરના આયુષ્ય તથા ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી વગેરે
કાળના માપમાં ઉપયોગ આવે છે જ્યાં જ્યાં સામાન્ય રીતે
પદ્યોપમ સાગરોપમની વાત કહી હોય ત્યાં સૂક્ષ્મ અઢો
પદ્યોપમ, સાગરોપમ સમજવા.

૫. જો કે ક્ષેત્ર પદ્યોપમના સૂક્ષ્મ ને બાદર બે લેદ અઢી
ઉપયોગના નથી. પરંતુ છ. પ્રકારના પદ્યોપમના વર્ણન સાથે
એતું પણ ક્રિયિત વર્ણન વિચારાય છે. તે ટુકડામાં રહેલા
વાળના ટુકડાને સ્પર્શી રહેલા આકાશપ્રદેશને સમયે સમયે
કાઠતાં ન્યારે ખાલી થાય ત્યારે બાદર ક્ષેત્ર પદ્યોપમ થાય
૬. તે પદ્યમાં રહેલા વાલાયને સ્પર્શેલા અને ન સ્પર્શે
સર્વ આકાશપ્રદેશને સમયે સમયે કાઠતાં ખાલી થાય ત્યારે

સદમ હોય પદ્યોપમ કહેવાય આ પદ્યોપમમાં અસંખ્યાતી
દત્તપિણી અવસપિણી કાળ ચાલ્યો જાય દ્રષ્ટિવાદમાં છવાઈ
પડાયોની મણત્રી માટે આ પદ્યોપમ ઉપયોગી થાય છે.

દશ કોડાકોડી પદ્યોપમ એક સાગરોપમ, એવા તેત્રીસ
મહા સાગરોપમનું આયુષ્ય સાગરી નારકીના છવોનું તેમજ
મવોર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવોનું હોય છે. દશ કોડાકોડી
સાગરોપમની એક દત્તપિણી થાય છે. તેટલાજ કાળમાં એક
અવસપિણી થાય છે. બન્ને મળી વીસ કોડાકોડી સાગરો-
પમનું એક કાળચક્ર થાય.

વર્તમાન કાળમાં અવસપિણી કાળ ચાલે છે. તેનો પહેલો
આરો મુવમમુવમા નામનો ચાર કોડાકોડી સાગરોપમનો,
તેમાં મનુષ્યો મુનલીલા મહારૂપવંત; બહુ જ સરજ, ૩ ગાઉના
શરીરવાળા, ત્રણ પદ્યોપમના આયુષ્ય વાળા હોય.

બીજો આરો મુવમા નામનો ત્રણ કોડાકોડી સાગરો-
પમનો હોય, તેમાં મનુષ્ય બે ગાઉના શરીરવાળા અને બે
પદ્યોપમના આયુષ્યવાળા હોય.

ત્રીજો આરો મુવમદુવમા નામનો બે કોડાકોડી સાગરો-
પમનો, તેમાં મનુષ્યો એક ગાઉના શરીરવાળા અને એક
પદ્યોપમના આયુષ્યવાળા હોય. અને આ ત્રણે આરામાં
મુનલીલા મનુષ્યોને છવનની જરૂરીઆતો દશ પ્રકારના ક્રમ-
વૃક્ષો પુરી પાડે છે. અરણ્યપરણ કલેશ કંકાસ વિનાના છવન
પસાર થાય. પશુઓ પણ તે કાળમાં એવા સરજ અને
અદિષક હોય કે સર્વે મનુષ્યો અને પશુઓ મરીને
સ્વર્ગમાં જાય.

ત્રીજા આરાના છેડે ૮૪ લાખ પૂર્વ ત્રણ વરસ અને સાડા આઠ મહિના બાકી રહે ત્યારે પહેલા તીર્થ કરનો જન્મ થાય. તે પ્રથમ રાત્ર થાય અને લોક અવહારનો માર્ગ ચાલુ કરે. પછી ધર્મની સ્થાપના કરે. આ અવસર્પિણી કાળમાં પહેલા તીર્થ કર દેવ શ્રી ત્રપગદેવ થયા. તે ૮૪ લાખ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ પૂર્ણ કરી ત્રીજા આરાના ત્રણ વર્ષ અને સાડા આઠ મહિના (૮૯ પખવાડીઆ બાકી રહ્યા ત્યારે) દશ હજાર મુનિઓ સાથે શ્રી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર મોક્ષલક્ષ્મીને પામ્યા. તેમની ગાદીએ ભરત ચક્રવર્તિ આદિ રાજાઓ થયા. તેમાં પહેલા આઠ રાજાઓ તેા આરીસાભવનમાં કેવલરાત્ર પામી મોક્ષમ ગયા અને પચાસ લાખ કોડ સાગરોપમ સુધી જેટલા પ્રભુની પાદે રાજગાદી ઉપર આવ્યા તે બધા મોક્ષ અથવા અનુત્તર વિમાનમાં ગયા. એટલું વર્ણન શ્રી નંદીસૂત્રની ટીકામાં તથા સિદ્ધહંડિકા પ્રકરણમાં કર્યું છે.

શ્રી આદિનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી નેળ્યાસી પખવાડિયા વીત્યા બાદ એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં જેતાલીસ હજાર વરસ ઓછા એટલા કાળ પ્રભાણેનો હુધમસુધમા નામે ચોથો આરો બેઠો. શ્રી આદિનાથ પ્રભુના મોક્ષગમન પછી પચાસ લાખ કોડ સાગરોપમ વીત્યા ત્યારે બીજા શ્રી અન્વિતનાથજી પ્રભુ નિર્વાણ પામી મુક્તિમાં ગયા. તે વખતે ઉત્કૃષ્ટ કાળે થનારા એકસો સિત્તર તીર્થ કર દેવો આ મહાબલ ક્ષેત્રમાં વિચરતા હતા. પાંચ ભરતક્ષેત્રમાં, પાંચ ઐરવત ક્ષેત્રમાં અને પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રની દરેકની બગીચ મળી એકસો સાઠ

વિજયોમાં જોકે સો સાઠ મળી કુલ જોકે સો સિનેર તીથંકર
મગવંતો વિચરતા હતા.

શ્રી અન્નિતનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી ત્રીસ લાખ કોડ
સાગરોપમ ગયા ત્યારે ત્રીજા શ્રી સંજવનાથ પ્રભુ નિર્વાણ
પામ્યા. અર્ધાનૂ મોક્ષમાં ગયા. ત્યાર પછી દશ લાખ કોડ
સાગરોપમ બાદ થોડા શ્રી અન્નિતનાથ પ્રભુ મોક્ષે ગયા.
પછી નવ લાખ કોડ સાગરોપમ ગયા ત્યારે પાંચમા શ્રી
સુમતિનાથ પ્રભુ મોક્ષમાં ગયા ત્યાંબાદ નેવું હજાર કોડ
સાગરોપમ ગયા બાદ છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ મુક્તિમાં ગયા. ત્યાર બાદ
નવ હજાર કોડ સાગરોપમે સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુ
મુક્ત થયા. તે પછી નવસો કોડ સાગરોપમ વીત્યા ત્યારે
બાઠમા શ્રી ચંદ્રપ્રભુ મુક્ત થયા.

તે પછી નેવું કોડ સાગરોપમ ગયા તે વખતે નવમા
શ્રી સુવિધિનાથ પ્રભુ મુક્ત થયા. તે પછી નવ કોડ સાગ-
રોપમ ગયા ત્યારે દશમા શ્રી તલનાથસ્વામી મુક્ત થયા.
ત્યારપછી જોકે કોડ સાગરોપમમાં સો સાગરોપમ જોછા
જોટલા કાળે ૧૧ મા શ્રી શ્રેયાંસનાથ પ્રભુ પરમપદનાં વાસી
થયા. તે પછી ચોપન સાગરોપમે ૧૨ મા વાસુપૂજ્ય પ્રભુ
નિર્વાણ પામ્યા. તે પછી ત્રીસ સાગરોપમ ગયા ત્યારે ૧૩
મા શ્રી વિમલનાથ પ્રભુ મોક્ષપદ પામ્યા ત્યારબાદ નવ
સાગરોપમ ગયા ત્યારે ૧૪ મા શ્રી અનંતનાથ પ્રભુ મુક્તિ
માં ગયા. તે પછી ચાર સાગરોપમ ગયા ત્યારે ૧૫ મા

[૧૧૪]

પરભવતું લાતું

શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુ નિર્વાણ પમ્યા. તે પછી ચોથો પડ્યો-
પમ ન્યૂત ત્રણ સાગરોપમે ૧૬ મા શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ
સિદ્ધ થયા.

તે પછી અઘાં પડ્યોપમે ૧૭ મા શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન
મુક્ત થયા પછી પા (૦૧) પડ્યોપમમાં સોડોડ પાંસઠ લાખ
ચોરાસી હજાર વર્ષ જોછા એટલો સમય વીત્યો ત્યારે ૧૮
મા શ્રી અરનાથ પ્રભુ મુક્તિ પામ્યા. તે પછી સો કોડ વર્ષે
૧૯ મા શ્રી મદ્દીનાથ પ્રભુ મુક્ત થયા તે પછી ચોપન
લાખ વરસે ૨૦ મા શ્રી મુનિસુમતસ્વામી મુક્તિમાં ગયા.
તે પછી છ લાખ વરસે ૨૧ મા નમિનાથ ભગવાન મુક્ત
થયા, તે પછી પાંચ લાખ વરસે ૨૨ મા શ્રી અરિષ્ટનેમિ
પ્રભુ મુક્ત થયા તે પછી ત્યાંથી હજાર સાતસો પચાસ
વરસે ૨૩ મા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ મુક્ત થયા તેમના પછી
અસો પચાસ વરસે ૨૪ મા શ્રી મહાવીરસ્વામી મુક્તિ પામ્યા.

શ્રી મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ પછી ત્રણ વરસ અને
સાડા આઠ મહિને ચોથો આરો પૂરો થયો એકવીશ હજાર
વરસ પ્રમાણુનો પાંચમો હુપમા નામનો આરો બેઠો. આ
પાંચમા આરાના છેડા સુધી ધર્મ રહેશે.

ત્યાર બાદ હુપમહુપમા નામે છઠ્ઠો આરો મહાવિકરાળ
એકવીશ હજાર વરસ પ્રમાણુનો આવશે. તે આરામાં વીશ
વરસનું વધારેમાં વધારે આયુષ્ય હશે. અને છ વરસની સ્ત્રી
ગર્ભ ધારણ કરશે. ગામ નગર આદિનો છઠ્ઠો આરો બેસતા
પહેલા નાશ થઈ જશે. તેથી લોકો ગંગા નદીના ખીલોમાં

દરેક એ વિશ્વકાળ છૂટી આરો પૂરી થવાથી અવશ્યપિછોડાળ પડે છે.

આ પ્રમાણે જેમાં દિવસે દિવસે આતુ-દેવ-દમ-શક્તિ આદિની આગાશ થતી આવે તે અવશ્યપિછોડાળ-પુરે થાય પછી દરેક વસ્તુની જિંદગિ નિવૃત્ત થતી રહે એવો દુઃખપિછોડાળ આવે. તેમા પણ ૧૬ આરો પાછાના કમજી યોગ એટલે કે પડેલો આરો દુષ્કમદુષ્કમા નામનો એકવીસ ઢબર વસતો, ત્રીજો આરો દુષ્કમા નામનો એકવીસ ઢબર વસતો, ત્રીજો દુષ્કમદુષ્કમા નામનો આરો એક ઠોડાઠોડો સાગરોપમમાં એનાલીસ ઢબર વસતો આગનો, તેમાં ત્રેવીસ ત્રીસ'કરો થયે, ઘાથો આરો એ ઠોડાઠોડી સાગરોપમનો સુષ્ક દુષ્કમા નામનો, પાચમો આરો સુષ્કમા નામનો ત્રણ ઠોડાઠોડી સાગરોપમનો. છત્રો સુષ્કમાસુષ્કમા નામનો આરો ચાર ઠોડાઠોડી સાગરોપમના પ્રમાણનો આવશે.

એ આરો પુરો થવાથી દુઃખપિછોડી પૂરી થાય. બનેલા આર આરા મજી એક કાલચક્ર થાય એવા અનંતા કાલચક્ર બધ ત્યારે એક પ્રાગલ પરાવર્તન થાય.

આ છુટને નિર્મોહાદિ કવોનાં બટકતાં અનંતા પ્રાગલ પરાવર્તન વીતી ગયા. અનંતો ઘોલીશી થઈ ગઈ, અનંત વીથ'કર ભગવંતો થઈ ગયા. અનંતા સિદ્ધિપદના લોકતા બન્યા. અનંત કાળથી પ્રાણમાર્ગ ચાલુ છે. છતાં આ છુટનું ઠોડાઈ પડ્યું નથી. હજુ પણ અવશરોચિત એલીને નહિ થતામ તો આરે ગતિના કારમા દુઃખો ભોગવવા પડશે.

પુદ્ગલ પરાવર્તનનું કિંચિત્ સ્વરૂપ

પંચમ ક્રમપ્રંથ-લોકપ્રકાશ આદિ ગ્રંથોમાં પુદ્ગલ પરાવર્તનની ખૂબ જ સમજણ પાડવામાં આવી છે. એના આડ બેઠ પ્રમાણે છે.

૧ બાહર દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૨ સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૩ બાહર ક્ષેત્ર પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૪ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૫ બાહર કાળ પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૬ સૂક્ષ્મ કાળ પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૭ બાહર ભાવ પુદ્ગલ પરાવર્તન, ૮ સૂક્ષ્મ ભાવ પુદ્ગલ પરાવર્તન. આ આઠમાંથી ચોથા સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ પરાવર્તન કાળની ગણતરીમાં જરૂરી હોવાથી કાંઈક સમજણ આપવી જરૂરી છે.

ચૌદ રાજલોકમાં અસંખ્યાતા આકાશપ્રદેશ છે. આંગળ જેટલી જગ્યામાં પણ અસંખ્યાતા આકાશપ્રદેશ હોય. ચૌદ રાજલોક અસંખ્યાતા કોટાકોટી યોજન પ્રમાણ છે. કોઈ જીવ એક આકાશપ્રદેશ ઉપર મરણ પામે એ પહોલો પ્રદેશ ગણવો. જો કે જીવની અવગાહના એકજ આકાશપ્રદેશની હોતી નથી. અસંખ્યાત પ્રદેશની હોય છે. તેમાંથી એક પ્રદેશની વિવક્ષા કરવી. એ પ્રમાણે એક સ્થળે મરણ પામ્યા પછી તે જીવ બીજા સ્થાનોમાં અનેકવાર મરણ કરી આવે તે ગણાય નહિ, પરંતુ ફરી ફરીને જ્યાં મરણ પામ્યો હોય તેની જોડેના જ પ્રદેશ ઉપર મરણ પામે તે ગણાય. એવી જ રીતે ફરીને ત્રીજે-ચોથે-પાંચમે વિગેરે અતુલકમથી પ્રદેશોને મરણથી સ્પર્શતા ચૌદ રાજલોકમાં રહેલા સર્વ આકાશ

પમ-ઉત્કૃષ્ટ સત્તર સાગરોપમ, શરીર સવાસો ધનુષ
(પાંચસો નાય)

છઠ્ઠી તમઃપ્રવાઃ- આયુષ્ય જઘન્ય સત્તર સાગરોપમ
ઉત્કૃષ્ટ જાત્રીશ સાગરોપમ, શરીર અઢીસો ધનુષ. (એક
હજાર નાય)

સાતમી તમસ્તમપ્રવાઃ- આયુષ્ય જઘન્ય જાંવિશ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમ, શરીર પાંચસો
ધનુષ (બે હજાર નાય)

[૨] નારકોની વેદના

જન્મથી મરણ સુધી સતત દુઃખમાં કાળ પસાર કરે છે.
આંખ મીંચીને ઉઘાડવા જેટલો વખત પણ શાંતિ નથી હોતી.
ત્રણ પ્રકારની વેદના એ જીવોને હોય છે (૧) ક્ષેત્રવેદના
(૨) અન્યોન્યકૃત વેદના (૩) પરમાધામીકૃત વેદના.

ક્ષેત્ર વેદના :- નારકના જીવોને એ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન
થવાના કારણથી જ હમેશા જે વેદના રહે છે તે ક્ષેત્રવેદના
દશ પ્રકારની કહી છે.

(૧) ભુખ (૨) પિપાસા (તરસ) (૩) શીત (ઠંડી)
(૪) ઉષ્ણ (તાપ) (૫) જ્વર (તાવ) (૬) ખરજ (૭) પર-
વશતા (૮) ભય (૯) શોક (૧૦) રોગ.

ઘણીજ પીડાથી ભરેલી આ વેદનાને સાંભળતાં પણ
કંપારી છુટે. એક એક વેદના મનુષ્યમાં આવતી વેદના કરતાં
અનંતગુણી હોય છે.

દુઃખ કરે, હેડે ભેડે, પીડે, કાપે જાળે છતાં જેમ પારે
 ડોડા થાય અને પાછો એકમેક થઈ જાય છે, તેમ નારકીઓના
 શરીર પર એકમેક થઈ જાય છે. પારાવાર પીડા થાય પણ
 આયુ પૂર્ણ કયાં વિના મરે નહિ. પંદર પ્રકારના પરમાધામી
 દેવતા નામ આગળ કહ્યા છે. તે પંદર જાતિના પરમા-
 ધામી દેવો નારકીના છવોને વિવિધ પ્રકારની વેદના ઉપજાવે
 છે. તે આ પ્રમાણે—

પહેલા અંબ જાતિના પરમાધામી ઉંચે લઈ જઈ
 પડતા મૂકે.

બીજા અંબરીપ જાતિના અસુરો નારકીના શરીરના
 દુઃખ કરી ભાઠીમાં શેકે.

ત્રીજા શબલ જાતિના દૂર દેવો આંતરડા અને હૃદયને
 ભેદી નાખે.

ચોથા શ્યામ જાતિના અસુરો યુગ જ પીડા ઉપજાવે.

પાંચમા રુદ્ર જાતિના પરમાધામી ભાલા વગેરેથી વિધી
 નાંખે.

છઠ્ઠા ઉપરુદ્ર અથવા મહારુદ્ર જાતિના હાથ-પગ વિગેરે
 અંગોપાંગ કાપી નાંખે.

સાતમા અસિપત્ર નામના, ધાર જેવા પાંદડાથી ભરેલા
 વૃક્ષનું વન બનાવે.

આઠમા ધનુષ્ય જાતિના ધનુષ્ય-ખાણથી વીંધી નાખે.

નવમા કુલ જાતિના મોટા કળશ જેવા બનાવીને તેમાં
 પુરી નીચે અગ્નિ ભરી પકાવે.

પુરુષોની ભવચિરતાને જોળખી શક્યા હોય તેમ જણાતું નથી. ધાર-પાપોનું આચરણ દરનારની નરક વિના ખીછ કઈ ગતિ હોય ? માનીયે કે ન માનીયે પણ જે વસ્તુ જેવા સ્વરૂપમાં છે, તેવું જ વર્ણન મહાઉપકારી શાસ્ત્રકારોએ કરેલું છે. જોનાપર ધ્રુવા ન હોય તો આપણું પોતાનું બગાડવાનું છે. આત્માથી જીવો અસત્ય વચન લખે કે જોલે નહિં; એવો વિશ્વાસ રાખીએ તો સમજણ આપી શકાય.

કેવા આચરણોથી નરકાયુ બંધાય ?

વિવચાદિમાં અતિ આસક્ત રહેવાથી, ગાઠ મિથ્યાત્વના સેવનથી, મારવાના, કાપવાના, છેતરવાના, હુંડવાના, ધાડ પાડવાના વગેરે મહાપાપના વિચારોરૂપ રૌદ્રધ્યાન ચિંતવવાથી, હિંસાદિ કરવાથી, ઈર્ષ્યા દેષ કરવાથી, મદિરા, માંસ માખણ મધ વિગેરે મહાદોષિત વસ્તુઓ વાપરવાથી, રાત્રિ-લોજન કરવાથી, કૃષ્ણ લેશ્યાના પરિણામે રાખવાથી, આવા પ્રકારના ઘોર કાર્યોથી જીવ નરકનું આયુષ્ય ખાંધે છે. આ બધાં મહાદુઃખોથી બચવા અવશ્ય ધર્મને વિષે ઉઘમી બનવું જરૂરી છે.

નરકગતિમાં અપૂર્વ વેદના હોવાને લીધે જીવ ધર્મ આચરી શકતો નથી. માટે દરેક જીવે વિચારવું રહ્યું કે માનવભવ અતિદુર્લભ છે. આ જીવે અનાદિકાળથી નારકનાં અપાર દુઃખો સહન કર્યાં છે. અરે ! ખુદ તીર્થંકરોના જીવોને પણ નરકાયુના કર્મબંધને કારણે નરકનાં દુઃખો ભોગવવાં પડ્યાં છે. તો આપણે તો શું માત્ર છીએ ? સર્વ જીવો જો

પરમાધામીઓની આયુ પૂર્ણ થયા બાદ વેદના [૧૨૩]
શુભાચરણમય ઉપયોગપૂર્વક જીવન જીવે તો નરકાયુ અધાય
જ કેમ ?

—

પરમાધામીઓની આયુ પૂર્ણ થયા બાદ વેદના
અર્થકર રીતે નારકીના જીવોને દુઃખો આપી તેમને
પીડા-દુઃખ આપતી વખતે ઘણા અર્થ અનુભવી, પરમા-
ધામી દેવો પોતાના આયુષ્યને પૂર્ણ કરી કઈ ગતિમાં જાય
છે ? અને કેવાં કષ્ટો સહન કરે ? તે હવે સમજાવવા જરૂરી
હોઈ વિચારીએ

પરમાધામી દેવો મૃત્યુ પામીને પ્રાયઃ જલ માણસ યાચ
છે. ભરતસેવમાં ગંગા અને સિંધુ નામની જે પ્રાચીન નદીઓ
છે. ગંગા પૂર્વ તરફ અને સિંધુ પશ્ચિમ તરફ લવણસમુદ્રને
મળે છે. જે સ્થાને સિંધુ નદી સમુદ્રને મળે છે, ત્યાંથી દક્ષિણ
દિશામાં પંચાવન યોજન ઉપર સમુદ્રમાં એક વેદિકા (ચિતરો)
છે. તેમાં સાઠાબાર યોજનના માપવાળું એક ભયાનક સ્થળ
છે. દરિયાની ઉંડાઈ ત્યાં સાઠાત્રણ યોજન છે. તે જગ્યાએ
મુહતાલીય અધારી ઘુસાઓ છે. જ્યાં પરમાધામીના જીવો
જળ માણસો તરીકે ઉત્પન્ન થાય છે અને રહે છે. ઘણાં જ
મજબુત હાડકાવાળા, પરાક્રમી, સીના વિષયમાં ઘણા જ
શક્ત હોય છે. તેમને જલચર મનુષ્ય અથવા જળ માણસ
કહેવાય છે. શરીરે રયામ, સ્પર્શ કાણ, નેત્રો બિહામણ
હોય છે. સાઠાબાર હાથથી શરીર અને સંખ્યાતા વરસણ
હોય છે. તેમના શરીરમાં રહેલી અંદની (વજ્રની)

ગોળીઓ રત્નના વેપારીઓને ઉપયોગમાં આવે છે, એ ગોળીઓ ચમરી ગાયના પૂછડામાં ગુંધી કાને બાંધી સમુદ્રના પાણીમાં ઉતરવાથી પાણીના મગર, માછલા આદિ જાંતુઓ હેરાનગતિ કરતા નથી. અને શાંતિથી સમુદ્રના તળીએ રહેલ રત્નો વિગેરે કિમતી વસ્તુઓ લઈ શકાય છે. આથી દરિયામાં ફરતા રત્નના વેપારીઓ એ અંડની ગોળીઓ મેળવવાની બહુજ ઇચ્છા રાખે છે. અને બની શકે તેટલા પ્રયત્નો કરે છે. એ જળમાણસો એવા મજબુત હોય છે. કે જીવતા તો હાથમાં આવે જ નહિ પકડનારને કાચાં ને કાચા ખાઈ જાય એથી એને ફસાવવાના બીજા પ્રયત્નો વેપારીઓ કરે છે. લોલી બનેલા વેપારીઓ ક્યું પાપ નથી કરતા ? તે જળમાણસોના રહેવાના સ્થળથી ૨૫ યોજન દૂર રત્નદ્વીપ છે. તેમાં મનુષ્યની વસ્તી હોય છે. ત્યાંના વેપારીઓ જળમાણસને ફસાવવા વજની મોટી ઘંટીઓ બનાવે છે એ ઘંટીઓ એમના સ્થાનથી બહુ દૂર નહિ, એવા સ્થળે યાંત્રિક રીતે દરિયામાં ગોઠવે છે. એ ઘંટીઓના નીચલા પડમાં મધ-માંસ ખૂબ ભરે છે. ઉપરનું પડ ચંત્રથી ઘણું ઉંચું દેખાય નહિ, એવી રીતે ગોઠવે છે. પછી દૂર ચાલ્યા જાય છે. જળમનુષ્યો મધ-માંસથી લલચાઈ ત્યાં આવે છે. ત્યાં ખૂબ ખાય છે. ઘણાં ખુશીમાં આવી જાય છે. વખત જતાં એ સ્થળ ઉપર ગ્રેમવાળા થઈને ઘંટીના નીચેના પડની નીચે આવી જાય છે. ત્યારે પેલા વેપારીઓ ચંત્રથી ઉપરનું પડ નાંખે છે. ત્યારે બાબુથી બંધ કરી દે છે. હજારો હથી-આરબંધ સુલટો ગોઠવે છે. હજારો માણસોની મદદથી

પરમાધામીઓની આયુ પૂર્ણ થયા બાદ વેદના [૧૨૫]

અંદર રહેતા એ મજબૂત માણસોને પીસે છે. એમાં પીસાતા ઘણી ચીજો નાખે છે. આવી કારખી મોટી ઘંટીમાં પીસાવા છતાં ઘણાં કડવું શરીરવાળા તેઓ તુરત મરતા નથી. એક વરસ સુધી ત્યાં ને ત્યાં ઘણી રાડો નાખતા પીડા અનુભવતા છવે છે.

મહાદુઃખી અવસ્થામાં વરસને અંતે મરે છે પરિણામ ઘણાં ભયંકર હોવાથી મરીને નરકમાં જાય છે એક વરસ બાદ અંદરના એ બધા મરી જયા પછી એ ઘંટી ખોલવામાં આવે છે. અને તે જળમગ્નુષ્ણના શરીરમાંથી અંડગોલકને કાઢીને પોતાના કામકાજમાં વેપારીઓ લે છે. પરમાધામી-ઓને પણ પરિણામે આવા વિપાકો અનુભવવા પડે છે, માટે પાપની આવરણા ઠેાઠપણ સંયોગોમાં ન શાય એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. ધર્મના નામે ધાર દિસા કરનારા મોટા ભાગે તો કિલ્લ પરિણામવાળા હોવાથી નરકાદિમાં જાય, પણ તેવા કાર્ય કરનારનું આયુષ્ય કાંઈક શુભ પરિણામમાં બંધાઈ જાય તો પરમાધામી આદિ અત્યુચ્ચારને પામે, પરિણામે ઘોર સંસારમાં મહાદુઃખી ધાય. આ છવે સંસારમાં જન્મતાં જન્મતાં આવું પણ ઘણીવાર કયું હશે ? હવે સમજીને આશય-શુદ્ધિ સદિન ધર્મ કરાય તો પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરી શકાય.

પરભવનું ભાતું

[વિભાગ બીજો]

[દષ્ટાંતો સંવાદ આદિ]

—૫—

૧ એક પ્રેરક દષ્ટાંત.

આ શરીરની સાર્થકતા.

“ હસ્તૌ દાનવિવર્જિતૌ શ્રુતિપટૌ સમ્યગ્ વચોદ્રોહિણૌ,
નેત્રે સાધુવિલોકનેન રહિતે પાદૌ ન તીર્થ” ગતૌ;
અન્યાયાર્જિતવિત્તપૂર્ણમુદરં ગર્વેણ તુંગં શિરઃ;
રે રે જંબૂક! મુચ્ચ મુચ્ચ સહસા નીચસ્ય નિધં વપુઃ ૧

એક ઘોર જંગલમાં એક મહાત્મા ધ્યાનમાં બેઠા હતા. તેમનાં મુખ પર શાંતિ હતી અને તે આત્મજ્ઞાની હતા. તેઓ જ્યાં બેઠા હતા ત્યાં એમનાથી થોડેક દૂર એક માનવનું ગંધાતું મડદું પડેલું હતું અને તે મડદાને એક ભુખ્યું જંગલી શિયાળ ખાઈ જવાની તૈયારીમાં હતું સહસા મહાત્માની દષ્ટિ ત્યાં પડી. અને ઓચિંતા શબ્દો નીકળી પડ્યા કે “રે રે શિયાળીઆ! આ નીચ માનવનાં ગંધાએલા અને પાપકર્મ રૂપ કાદવથી લીંપાએલા શરીરને તણ દે. ભુલેચકે પણ આ દુર્જન પુરુષના શરીરનું ભક્ષણ મા કરીશ.

મહાત્માના બહુઈ શબ્દો સાંભળી શિયાળ થંભી ગયો અને મહાત્માની સન્મુખ પોતાનું મોઢું ઉંચું કરીને બોલે

મહાત્માની સાથે વાણીના અભાવે દૃઢમયી જ વાત કરવા ન માંગતો હોય? તેમ તે જણાવે છે કે “સત્જન! હું જંગલી પશુ છું, કેટલાય દિવસો વીતી ગયા પણ મને હજી બસણ નથી મળ્યું. એક તો જંગલમાં સિંહનો ભય, તેમાં મહા-મહેનતે આ બસણ મળ્યું છે અને તા ન પાડે.”

મહાત્મા ફરી કહે છે “પણ તે બસણ કરવા જેવું નથી.” શિયાળ પણ વર્ષા દિવસોનો જૂથો હતો એટલે તેણે છેવટે વચ્ચે રસ્તો ચોધી કાઢ્યો અને કહ્યું કે “હું સત્જન! મને આપ મહાપુરુષની આજ્ઞા માન્ય છે પણ આપના કહેવાથી આ માનવના આખા શરીરનું બસણ નહિ કરું પણ એના ફક્ત ત્રે હાથોનું જ બસણ કરું તો ?”

સતે કહ્યું “એ પણ ખાવા જેવા નથી. તને પહેલાં જ કહ્યું ને કે જાનું આખું શરીર મંથાએકું છે. એણે આખી જિંદગીમાં ફક્ત મુપાત્રે જાન આપ્યું જ નથી. અરે એટલું જ નહિ પણ જાન કરનારાઓને પણ અતરાય નાખેલ છે. એણે ફક્ત એકું કહ્યું છે. જીવથી મુક્તાસર ન્યાયે પણ એના હાથે મુપાત્રમાં જાન પડ્યું નથી, એણે બલે ચમે તેટલું એકું કહ્યું છે પણ આજે એ બધાને મૂઠી ચિર નિદ્રામાં પોતી ગયો છે. આવા પાપીના હાથનું પણ બસણ કરવું અયોગ્ય છે માટે મૂઠી દે.”

છેવટે શિયાળ હાથનું બસણ ઊઘી દે છે અને પુનઃ બસ-ણની આજ્ઞાએ કહે છે કે—“તો પછી જાન ખાઈ તો ?” સતે ફરી કહ્યું કે “અરે એ પણ ખાવા જેવા નથી.

કારણ કે એણે કાનગી કરી પણ શાસ્ત્રવળ કરેલ નથી. માત્ર અનેકોની નિંદા સાંભળી છે. કામિનીના ગીતો જ સાંભળ્યા છે.”

શિયાળે ફરી ક્યું કે ‘હે સન્નન! આંખો ખાઉં તો? ત્યાં મહાત્મા કહે છે કે એણે આંખોથી [સાધુ] સન્નનોના દર્શન નથી કર્યો. બધા તરફ એમણે કડવી દૃષ્ટિથી જોયું છે, નાટકો વગેરે જોવામાં જ એણે આંખોનો ઉપયોગ કર્યો છે. આવી પાપી આંખોને ખાવાથી શું લાભ? એનેય પણ મૂંઝી દે.’

શિયાળ તો બુખ્યું હતું ને? ફરી બોલ્યું કે ‘હે સન્નન! તો પછી એના પગનું ભક્ષણ કરું તો?’ સંતે ફરી કહ્યું કે ‘અરે? એ પોતાના પગોથી કદી તીર્થયાત્રા કરવા નથી ગયો. હા બાકી નાટક તેમજ કલ્યા આદિ થતાં હોય તો તેના પગો તરત જ ત્યાં પહોંચી જાય અને ધર્મનાં કામોમાં પગો દુઃખે છે કરી છુટી જાય છે. માટે આવા પાપી માનવીનાં એકેય અંગ ભક્ષ્ય નથી. છેવટે શિયાળે પેટ ભક્ષણ કરવા ઇચ્છા દર્શાવી ત્યારે ચોગી કહે છે ‘એણે ફક્ત અનીતિથી—અન્યાયથી કરેલા દ્રવ્યાદિ દ્વારા પેટનું પોષણ કર્યું’ છે, દેવદ્રવ્યાદિનું પણ ભક્ષણ કરેલ છે. માટે એનું પેટ તો અપવિત્ર જ છે.’

હવે બધા- અંગોમાંથી બાકી રહેલા માથાને શિયાળ ખાવાની ઇચ્છા દર્શાવે છે. ત્યારે સંતે પુનઃ કહ્યું કે ‘આનું મસ્તક તો સર્વથા ત્યાજ્ય છે. કારણ કે કૌંઠ દિવસ મહા-

મનમાં જ્યારે રાગ ન રહે અને કોઈ પણ આત્મા પ્રતિ મનમાં દેવ ન રહે ત્યારે આત્મા વીતરાગ બને છે. આસ્ત્રિતાં પાંચ પ્રકારોમાં સામાયિક આસ્ત્રિતાની પ્રથમ ગણના છે. અને બાકીનાં પ્રકારમાં પણ પછી વાલે તે યથાખ્યાત આસ્ત્રિતા પ્રકાર કેમ નથી હોતો ? તે દરેકમાં સામાયિક આસ્ત્રિતા સમાવેશ છે. શાસ્ત્રમાં સામાયિકત્વું ક્ષણ ઘણું મહાન કહેલું છે.

સામાયિક અંગે પુણિયા શ્રાવકત્વું દર્શાત સુપ્રસિદ્ધ છે. પુણિયા શ્રાવકે ઓછામાં ઓછી આવકમાં જે જીવનમાં અત્યંત પમ સમતા કેવળી હતી. તે સામાયિકત્વું થું જેવું તેવું ક્ષણ હતું ? એવું એવું પુણ્ય હતું કે આખો દિવસ ધંધો કરે કે બે કલાક ધંધો કરે પણ એને સાડાબાર દોકડાથી વધુ આવક ન થતી, છતાં આટલી ઓછી આવકમાં પણ એણે પોતાની જીવનયાત્રા શાંતિથી ચલાવી છે. કોઈની સામે ક્યારે પણ એણે રોદણું રોયા નથી. તમારે તો મહિને ગમે તેટલી આવક હોય તો પણ રોદણું રોયા કરો છો. જ્યારે પૂણિયા શ્રાવકે તો સંતોષવૃત્તિ એવી કેળવી હતી કે ક્યારે પણ અધિક પરિશ્રદ્ધ મેળવવાની તેણે મનમાં ઇચ્છા પણ રાખી નહોતી તેની એ દૃઢ માન્યતા હતી કે અધિકની ઇચ્છા એજ અધઃપતનનું કારણ છે. અને આટલી ઓછી મૂડીમાં પૂણિયા શ્રાવકે કોઈપણ દિવસે એક સાધર્મિકને જમાડયા વિના લાણે બેસીને જમ્યા નથી ! જિંદગીમાં પુણિયા શ્રાવકે વાંઝીયું અન્ન-ખાધું નથી. પોતે એક દિવસ ઉપવાસ કરીને રહેતા પણ સાધર્મિકલક્ષિતને અવશ્ય લાલ લેતા. આવા મહાપુરુષોના જીવનમાંથી આપણે તો ડગલે ને પગલે પ્રેરણા મેળવવા જેવી

વેળાન થતાં પાપો મૂકો તો ખાત્રિ થયા વિના નહિ રહે કે
 જીભડીનાં પાપોનું ત્રાજવું ઘણું જ નમી જશે. કહેવાય છે
 કે જીભડી પાવડી (ખુરપી) છે. ખુરપી તો ફક્ત છોડોને ઉખે
 ડવામાં-ઠાપવામાં સમર્થ છે. પણ જીભડી તો રાત-મહારાત-
 ચોને પણ ઉખેડી નાખી આત્માને ભવચક્રમાં લમાવે છે.
 જીભડી કમંડૂપ છોડોને ઉખેડે તો મહાન ગણાય. પણ જીભડી
 સામા કમો જાંઘાવી આપે છે. જીભડી જીભડી રીતે રસેન્દ્રિય
 પણ કહેવાય છે. જીભડીમાં જે મોટા અવગુણો એ છે એ કે એક
 તો રસલોહપતા અને જીભડી જે તે જાળડવું. પણ જે જીભડી
 કાળુમાં રાખેલી હોય તો પોતાના આત્મા માટે શિષ્ટ મુક્ત
 કરનારી બની જાય.

પૂર્વાચાર્યો, સંતો અને તેવા પ્રકારના મહાન પુરુષો પણ
 જીભડીને (આત્માને પણ સાથે) શિખામણ આપતા કહે છે કે-

રે જિભડે ! કુટુ મયાંદાં, લોજને વચને તથા;

લોજને ચદજીર્ણશ્ચ, વચને પ્રાણસંશયઃ ॥ ૧ ॥

જીભડી જે કાળુમાં ન હોય તો ખાવાથી તે બગાડે જ
 પણ ખોલવાથી પણ બગાડે. ઇતિહાસના પૃષ્ઠોમાં એવા ઘણા
 દાખલા મોજુદ છે. મહાભારતનાં યુદ્ધો, વિશ્વયુદ્ધો કરાવનાર
 મુખ્ય જીભડી સિવાય બીજું શું હતું? જેમાં કૌરવકુલનો અને
 ભારતની પ્રજાનો વિનાશ થયો. સગાં ભાઈઓમાં સુરંગો ચંપાઈ.

કોઈ એક ગામમાં એક કુટુંબ રહેતું હતું તેમાં જે
 સાસુ હતી તે કજીઆળી હતી; જ્યારે પુત્રવધૂ શાણી હતી.
 સાસુ જે કડવા વચનો કહે તે સહન કરે. પણ સહનની પણ

મયોદા દોષી બોધેને ? ક્યારેક પુત્રવધૂ પણ બોલે, સાસુ
 ઉરકેરાય, પોતાના પતિ તેમજ છોકરાંઓને પણ ઉરકેરે. માતા
 માતા કહ્યા કરે. ઘર બહાર નીકળી શેરી અને બજારમાં
 માતા બરાડા પાડી ફરેલી કરે. જેમ જેમ માણસો બેગા
 થાય તેમ તેમ વધારે બોલે ત્યારે પુત્રવધૂ સમજપૂર્વક બધું
 સહન કરતી. પણ મહિનાઓના મહિનાઓ સુધી આમ
 ચીતી ગયા. છેવટે પુત્રવધૂ કંટાળી ગઈ. કોઈ વખતે તે ગામમાં
 એક સંત પધાર્યા. પુત્રવધૂ પણ સમય મેળવી પેલા સંત
 પાસે ગઈ. અને પોતાની આપવિતી કહી. અને ઉપાય પૂછ્યો.
 ત્યારે સંતે તેને એક ઘાસડું તણખડું આપતા કહ્યું કે
 તમારી સાસુ તમારી સાથે કહ્યો કરે ત્યારે આ ઘાસડું
 તણખડું તમારા બન્ને હોઠ વચ્ચે પકડવું પણ તેને કાંત
 બઠકે નહિ ને તણખડું પડી ન જાય એ રીતે પકડવું.
 ક્યારે ક્યારે સાસુ આદિ ઘરના માણસો તમારી સામે બોલે
 ત્યારે તણખડાનો કદાચ મુજબ ઉપયોગ કર્યો તો યોગ
 દિવસમાં સામી બચ્છિઓના હોઠ સિવાઈ જશે. અર્થાત્
 બોલતાં બંધ થઈ જશે. તે પુત્રવધૂ પણ સંતના કથન મુજબ
 કહ્યા વખતે પેલા તણખડાનો ઉપયોગ કરવા લાગી. અને
 સાથે જોમજ બન્યું. બધાના જોઠ બોલતા બંધ થઈ ગયા.
 ને ખીમખીમ સંપ થઈ ગયો. છમડીને કાણુ રાખીએ તો ગમે
 તેવો કોપી પણ વશ થઈ જાય તે નિઃશંક છે.

✽

રાગ અંતે આગ

આજે આટ-આટલી ધર્મક્રિયાઓ કરવા છતાં વિકાસ કેમ નથી થતો ? તેનું કારણ એ જ કે-જડ-પૌંદ્રગલિક ભાવો તરફ જે રાગ છે તે છટવો જોઈએ. તે છટતો નથી અને રાગની ગાંઠો ઢીલી પડતી નથી.

જેને અંધિભેદ થયો એ તો મહાભાગ્યશાળી છે. અપૂર્વકરણના પરિણામથી અંધિ તૂટે છે. તેવા ભાવો લાવવા આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયાઓ તો જરૂરી જ છે. પણ સાથે જ પૌંદ્રગલિક ભાવો તરફનો રાગ છે તે જ જીવનવિકાસને રૂંધે છે. પણ અંધિભેદના યોગે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થતાં જીવનો વિકાસ ઝડપી થાય છે.

કેટલાક યુવાનો સવારના ટાઈમે નાવમાં બેસીને સહેલ-ગાહ કરવા નદીના સામે કિનારે બગિચામાં ગયા. ત્યાં આજો દિવસ આવા-પીવા ને મોજમજમાં પસાર કર્યો. અને મોડી રાતનાં પોત-પોતાનાં ઘેર જવા ત્યાંથી પાછા ફરે છે. નાવિક નાવને લંગર નાંખીને એટલે દોરડાંથી મજબૂત બાંધીને કોઈ કામ પ્રસંગે હોડકામાં બેસીને ગામમાં ગએલો એટલે તેને પાછા આવવામાં મોડું થએલું, આ બધા યુવાનો નાવમાં બેસીને નાવને આગળ ધપાવવા જોરથી હલ્લેસાં મારે છે. પણ નાવ કેમેય આગળ ચાલતી નથી. થોડેક સુધી જાય ને પાછી થ'લી જાય. બધાય નાવને આગળ ધપાવવા બનતા બળથી ઘણાંય પ્રયત્નો કરે છે. છતાં નાવ એટલામાં ને એટલામાં જ ફરે છે.

બધા વિચારોમાં પડી ગયા કે આટલું બગ અજમા-
વવા છતાં આ નાવ કેમ આગળ ધપતી નથી ? એટલી
વારમાં તો ચેલો નાવિક આવી પહોંચે છે જીવાનીઆજોની
હલેસાં મારવાની રીત જોઈ નાવિકને હસવું આવે એ
તદન સ્વાભાવિક હતું. યુવાનો નાવિકને કહે છે કે અમારી
આટલી બધી મહેનત હોવા છતાં આ તારી નાવ આટ-
લામાં જ કેમ ફર્યા કરે છે ? જરાય આગળ ધપતી નથી ?
માટે નાવમાં કંઈ બગાડ થયો હોય છે. હસતાં હસતાં
નાવિક કહે છે કે તમે નાવને ચલાવવા જોર તો ધણું કર્યું
પણ પહેલા જંગર તો છોડવું હતું. ખીલો હટો ખોડીને
નાવને તો મેં દોરડાંથી મજબૂત બાંધેલી છે. બંધન છોડ્યા
વિના એકલાં હલેસાં મારવાથી નાવ ક્યાંથી આગળ ધપ-
વાની ? યુવાનોને તો ચોનાની બૂલ બરોબર સમજાઈ જાય
છે, લજ્જાશુ બની જાય છે.

બસ....આ એવનનોકાની પણ આવી જ હાલત છે.
એવનનોકાને મોક્ષકિનારે પહોંચાડવા ક્રિયાકાંડ તપસ્યો
આદિના હલેસાં તો ખૂબ માયાં પણ સંસારસાગરમાં રહેલી
એવનનોકાને રાગનાં બંધનોથી મુક્ત ન કરી ! રાગનાં
બંધન (દોરડાં) છોડ્યા વિના એટલે કે અંધીએડ થયા વિના
આપણી એવનનોકા શે આગળ વધે ?

અને એ પણ સત્ય છે કે એ પૌરુષલિક ભાવો તરફની
દષ્ટિ છોડવામાં નહીં આવે તો અંતે તે દષ્ટિ આગ બનીને જ
રહેવાની. એટલે જોમ નહીં કે ધર્મક્રિયાએ મુક્તિ દેવી !

મગ્ધિયાઓ તો નમિયાં કરવાની છે પણ ફેર એટલો ન
કે રાગની મંચી બેઠાય એમ કરવી. જેથી રાગતુ' દોરક
પડતુ' તો 'દગતુ' દોરકુ' આપોઆપ છુટી જશે. એટલે જ પૂન
રાની ભગવંતોએ પ્રથમ રાગ અને પછી દગ છોડવાતુ' કહ્યું છે.

અનંતા તર્યા પાણુ આપણે કેમ રહી ગયા ?

શાસ્ત્રકાર ભગવંતો ફરમાવે છે કે આજ સુધીમાં
અનંતાનંત આત્માઓ મોક્ષપદને પામ્યા છે, તો અહીં
એક પ્રશ્ન ઉપસ્થિત રહેજે થાય કે “ જો આટલા અનંતા-
નંત આત્માઓ મોક્ષમાં ગયા તો આપણે કેમ રહી ગયા ?
આજ સુધીમાં મોક્ષપદને પાંચ દશ આત્માઓ જ પામ્યા
હોત તો મોક્ષમાં જવાતુ' કાર્ય આપણને અતિશય કપફ
લાગત પણ તે તો નથી જ.

શું આપણે એટલા પાપી હોઈશું કે અનંતાનંત
આત્માઓ જે મોક્ષપદને પામ્યા તેમાં આપણો નંબર આજ
સુધી ન લાગ્યો ? આત્માની કેટલી પામરતા ? કેટલો દુર્ભા-
ગ્યવાન ? કેટલી અયોગ્યતા ? એવા તે કેવા પાપસંસ્કારો
જીવનમાં જગી ઉઠ્યા હશે ? ના....એવો પાપી તો આ
આત્મા જણાતો નથી ! તો મહાપાપીજો પણ કેમ તરી
ગયા ? અને આપણે કેમ ભમી રહ્યા છીએ ?

આતુ' કારણ પણ આ રહ્યું. અનંતા કાળમાં રજળતા
આપણા આત્માને સાંસારિક સુખો ખરાબ લાગ્યા નથી.
રાગ-દ્વેષની ઘંટીમાં પીલાતા જ રહ્યા છીએ. અને આત્માને

કંઈમય રાખ્યો છે. દુઃખ મૂંઝુ છે પણ સુખ કદી ખૂંઝુ નથી. આ મહાપાપે જ આપણો નંબર લાગવા લીધો નથી. પૈતૃ-વિદાસોમાં ખુંચેલાઓને પણ જ્યારે સાધુ-સંતોનો પરિચય થયો અને પશ્ચાત્તાપના અગ્રુઓની નહીંઓ વહી ત્યારે તેમનાં બધાં પાપો ધાવાઈ ગયા. તેઓનો આત્મા સંવરમાર્ગે નિર્ગમ્યમાર્ગે દગી ગયો. છેવટે તેઓનું કલ્યાણ થયું. બહે આપણે કદાચ મહાપાપો નહીં કર્યો હોય, બહે નાના પાપો જ, દુરાચારો જ આપણને પજવતા હોય પરંતુ જો નાના પાપોનું સાચું પ્રાર્થાશ્રીત નહીં હોય તો આપણો ઉદ્ધાર કદી શક્ય નથી.

પરમપવિત્ર મહાનિરીક્ષ સૂત્રમાં લક્ષ્મણ સામીજીને અધિકાર આવે છે, આજથી એંસીમી લાવીશી પહેલા એક રાત્રીને ત્યાં લક્ષ્મણ નામની પુત્રી થઈ. તે પુત્રી ઉપર રાત્રીને થયો સ્નેહ હતો. સ્વયંવરમંડપમાં વરને વરી પણ પાપનો દેહ્ય એવો કે ઘોરીમાં જ રંઠાણી-વિધવા બની. લક્ષ્મણ પતિને ઘરે ગઈ નથી અત્યંત પવિત્ર શીલ પાળનારી સતી-ઓમાં શિરોમણી તરીકે ગણાય છે. તીર્થંકર ભગવાનની વાણીથી લક્ષ્મણએ દીક્ષા લીધી હવે એક વખત ચક્રા-ચાલીને વિપવસેવન કરતા જોઈ મનમાં વિચારે છે કે 'અરિ-હંત ભગવાને ત્રીશુનની આજ્ઞા કેમ આપી નહીં હોય? હા સમજાયું! તેમને પોતાને વેદ નહિ' એટલે આવેલી એવા તેઓ વેદવાજાઓની વેદના કર્માંથી જાણે?' એમ કહ્યું પસાર થઈ. ભુલ સમજાઈ. કાણમાં વિચાર પલટાયો. પશ્ચાત્તાપ થયો કે અહો! જો જોતું વિચારું. જો જો સર્વ ભાવોને જાણે

નેમનાથી નથી અજણું શું હોય ? સતીપણાને અંગે અહીં વિચારવાનું નથી પણ અરિદાનને અંગે દેવો ગુરુ થયો ? અરિદાન પ્રશ્નને આમાં લક્ષમણાએ અજ્ઞાન બનાવી દીધા. સર્વજને અજ્ઞાન બનાવ્યા. એનું શું ? લક્ષમણા સાધવી છલે વિચારે છે કે ‘હું’ આલોચના (પ્રાયશ્ચિત) સી રીતે લઉં ? માફ ? મન આમ વિષયસુખમાં ગયું હતું તે માટે સી રીતે જણાવવું ? સતીપણાની વિચારણા ચાલે છે. લગ્ન થઈ છે. શવ્ય રહેશે તો શુદ્ધિ નહિ થાય. માટે પ્રાયશ્ચિત તો જરૂર લેવું. હું આલોચના લેવા જઈશ એટલે ગુરુમહારાજ રહેને મને ઠપકો આપશે કે તારી આવી દૃષ્ટિ ? તિયંચ પથુ-પક્ષી કે નાના-મોટા જનાવરોની તો આવી દૃષ્ટિ હોય પણ તારી કુલીન સતી સાધવીની આવી દૃષ્ટિ ? આ વિચારનાં વમળે અટવાયાં, આલોચના લેવી એ તો નક્કી જ છે. વળી વિચાર્યું કે વાંધો શો ? ઠપકો આપશે તો પણ મારા ગુરુ છે ને ? ગુરુ મહારાજ તો હિતને માટે ઠપકો આપે. એ જો ઠપકો ન આપે તો કેાણ આપે ?

આવું વિચારી તેઓએ ગુરુ મહારાજ પાસે જવા પગ ઉપાડ્યા. રસ્તામાં અચાનક કાંટો વાગ્યો ને ભાંગી ગયો. તેથી અપશુકન થયા એમ માન્યું અને ક્ષોભ પામી, છતાં પણ ગુરુ પાસે ગઈ. આલોચના લેવી છે અને લાજ રાખવી છે. લક્ષમણા આર્થાએ ગુરુમહારાજને પૂછ્યું કે હે ગુરુદેવ ! આવું ખરાબ ચિંતવન કરે તેને પ્રાયશ્ચિત શું આવે ? આવું બીજાના ખડાને ગુરુને પૂછ્યું.

ગુરુએ તો શાસ્ત્રની રીતિ અનુસાર આલોચના કહી

હીપી. લગભગ આપણે પણ તેનો અમત કર્યો. આલોખ-
તાની તપશ્ચર્યા હાઈ સામાન્ય ન હતી તે. જો કે વર્ષ નહિ
પણ પચાસ વર્ષો સુધી ધાર તપશ્ચર્યા આત્મશુદ્ધિ માટે કરી.
દસ વર્ષો સુધી છૂ-આડમ ચાર ઉપવાસ તથા પાંચ ઉપવાસ
અને તેને પારખે નીચી કરી. તેમ જ વર્ષ સુધી લાગલાગત
એકાંતરે ઉપવાસ, એકાગણ નિચી જો વરસ સુધી, લાગલાગત
પાસપાસે ૧૬ વર્ષો સુધી, એકલા અખડ આલંબીત ૨૦
વર્ષો હમી કર્યાં. એમ લગભગ સાત્વીજીએ ૫૦ વર્ષો સુધી
ધાર તપશ્ચર્યા કરી, છતાં શક્ય હોવાથી પોતાનું કુદરતિ
બંધે ન કરવાથી અને ગુરુ પાસે આલોચણા બીજાના નામ
લેવાથી; તે લગભગ સાત્વીજી શુદ્ધિ મેળવી શક્યા નહિ.
કેટલે પણ આત્મધ્યાનમાં મૃત્યુ પામી દુર્ગતિમાં પડકાયા.
હવે આવવી ધ્યાનીસીના પ્રથમ લીધે કર શ્રી પદ્મનાભ પ્રજુ
છતાં શાસનમાં તેઓનો આત્મા મિશ્રમા જશે.

એમ લગભગ સાત્વીજીને રૂદ્રા મનમાં અમુલ વિચાર
હકમંચે અને પશ્ચાત્તાપ પણ થયો. પરંતુ તેઓએ પોતાની
મલને છુપાવીને પ્રાયશ્ચિત લીધું અને આત્મશુદ્ધિ ન થઈ
તેમ આપણે પણ મિશ્રમાં આંક ત્યારે જ મંદારો કે જ્યારે
ખરેખર નિઃશક્ય-નિષ્કપટી બનીશું ત્યારે. ગમે તેટલો
જ્ઞાની, તપસ્વી બદલાયો હોય પણ જો મનથી અલપ પણ
કપટી હોય તો તેની બાજુ બગડી જાય. શક્યવાણી માનવી
મહાત્મ કદવાળી ધાર તપશ્ચર્યા કેવળાઈ હજાર વર્ષ સુધી કરે
છતાં તે શુદ્ધ ન થાય. કેમકે તે પોતાનું પાપ શુરુ પાસે
પ્રમટ કરતો નથી. એટલે નાનામાં નાનાનું પાપ પણ જીવન

વિકાસને રૂંધવા સમર્થ છે, નાનામા નાનું પાપ આવતી કાદે વિકાસ સ્વરૂપ મારણ કરી મોટા પાપોમાં ઘટેલી દેશે. માટે આપણે ગુણ રહેવું ખાસ જરૂરી છે. પ્રાયશ્ચિત એ આવશ્યક છે. પ્રાયશ્ચિત લેવાથી કર્મો નાશ થાય છે એ સર્વજ્ઞ ભગવંતોનું વચન છે. અને સર્વજ્ઞ ભગવંતોના વચન અનુસાર પ્રાયશ્ચિત દેનાર પણ પંચ મહાવ્રતધારી અનુભવી ગુરુ મહારાજ છે. કહ્યું છે કે:—

“સસદ્ધો જઘ વિ કદ્દુગ્ગં, ઘોરં વીરં તવં ચરેઃ
દિવ્યં વાસસહસ્તં તુ, તચ્ચો તં તસ્મ નિર્ફલં”

—x—

૬ શુભકરણીનું રૂળ નબળા વિકલ્પોથી
હારી જવાય.

ધર્મનાં પરિણામને પામ્યા પછી જીવનું જો પતન ન થાય તો તેનો વિકાસ ખૂબ ઝડપી થાય છે. પણ જો પરિણામો બદલાઈ જાય તો જીવ રૂળથી વંચિત રહે છે.

એક ગામમાં એ વેપારી રહેતા હતા. આમ જિનમંદિર ઉપાશ્રયમાં આવ-જા કરતા. તે ગામમાં એક વખત પંચ મહાવ્રતધારી ગુરુભગવંત પધાર્યા. બન્ને વ્યાપારીઓ ગુરુભગવંતના સમાગમમાં આવ્યા. અને ગુરુએ પણ યોગ્ય જીવ જાણી ધર્મકર્તવ્યનો ઉપદેશ આપ્યો. અને પ્રતિજ્ઞા લેવા કહ્યું. તેમાંથી એક વ્યાપારી એવી પ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરે છે કે-મારે દરરોજ જિનેશ્વર ભગવંતની પૂજા કર્યા પહેલાં દુકાને જવું

નહિ, જ્યારે બીજા વ્યાપારીની ભાવના ઘણી ઠંડી હોવા છતાં તેના સ્થિતિ-સંયોગના દિસાએ તે પ્રતિજ્ઞા ઉપ શક્યો નહિ.

હવે જેણે પ્રતિજ્ઞા લીધેલી તે સવારમાં દરેકજ સનાનાદિ કરી શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરીને જિતમંદિરે પૂજા કરવા જાય છે. થોડા દિવસ તો તે પ્રતિજ્ઞામાં અડગ રહ્યો. પણ જતે દહાડે તેના મનમાં પરિણામો પડતાં જાય છે. ને તે વિચારે છે, કે હું પ્રતિજ્ઞાથી બંધાએલો છું. એટલે હવે મારે બીજે કોઈ ઉપાય રહ્યો નથી અને સવારને મારા ટાઈમ પૂજામાં પસાર થઈ જાય છે. એ સમય દરમ્યાનમાં મારા બધાં જીવનનાં કાલકો મારી દુકાન બંધ રહેતી હોવાથી જેણે પ્રતિજ્ઞા નથી લીધી તેની દુકાનેથી માલ ખરીદે છે. એટલે તેને ખુબ નફો રહે છે. જિતપૂજાનું ફળ તો ક્યાંય દૂર રહ્યું પણ ધન-દાની તો અત્યારે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. મારા બધાં જીવનનાં કાલ-કોને તેણે ચોટાના કરી લીધાં છે. અમુક દિવસો પસાર થતાં મને વ્યાપારમાં મોટો ખર્ચો લાગશે. આ રીતનાં વિચારોથી તેની ભાવના નળગી પડી જાય છે. પૂજામાં પણ અરુચિ રાખે છે. પ્રતિજ્ઞાનો પ્રત્યાગ્રાપ કરે છે.

જેણે પ્રતિજ્ઞા લીધી નથી તે વ્યાપારી વિચારે છે કે મારી પાટોથના વ્યાપારોને ધન્ય છે જે દિવસ હશે અને સૌથી પ્રથમ નીતશય પરમાત્માના દર્શન કરે છે અને મારે તો દિવસ હશે કેટલાય રાંધ અને પામર લોકો માનવેલાં મુખ જેવા પડે છે. હાથ, મારે તો આખો દિવસ બગડી જાય છે. જ્યારે તે વ્યાપારી પરમાત્માના દર્શન પૂજન-વંદન

મટે ખાવાના જીવન ને દિવસને સફળ કરે છે. ખરેખર તે મન્ય અને કૃતપુરુષ છે. કે જે આખા જગતને ધરણીને પર જાગવતાનાં ધરણીને સવારનાં ઉડતાવેંતજ વંદન કરે છે. આવી મુગ બાવના તે દરદોષ બાવે છે.

એટલામાં કોઈ પાછા જાની ગુરુ ભગવંત ગામમાં પધારે છે અને જાને વ્યાપારી વંદનારો જાય છે, ગુરુ ભગવંત દરદોષ પૂજા કરનાર વ્યાપારી સ્થામું જોઈને કહે છે કે પૂજા દરદોષ તું કરે છે પણ તેના લાભથી તું વંચિત રહે છે; કારણ કે તારા અંદરના અધ્યવસાયો-વિચારો નબળા છે, ત્યારે આ તારો પાટોશી વ્યાપારી પૂજા નહિ કરતો હોવા છતાં તેના વાસ્તવિક ફળને પામે છે. કારણ કે તેના અંદરના ભાવો ઉંચા છે. આર્થિક લાભ તો સૌને સૌના ભાગ્ય-મુજબ થાય છે. ધર્મક્રિયામાં જોડાયા પછી તેની ચિંતા મગજમાં નહીં રાખવી જોઈએ. જીવ નબળા વિચારો કરીને ફળ હારી જાય છે.

માનવજન્મ દુર્લભ શા માટે ?

દશ દષ્ટાંતો

અનંતદુઃખમય આ સંસારમાં માનવભવ શાથી દુર્લભ કહ્યો છે ? સહુથી થોડા મનુષ્ય છે. ચૌદ રાજલોકમાં તીરંછી લોક અતિ અદ્ય છે એટલે એક રાજ લાંબો પહોળો અને અદારસો જોજન ઉંચો છે. એમાં અસંખ્યાતા દીપોની વચમાં રહેલ પીસ્તાલીસ લાખ યોજન પ્રમાણ મનુષ્યક્ષેત્ર બિન્દુ

માત્ર છે. તેમાં પણ નદી, સમુદ્રો, પહારો. જંગલો આદિમાં
તો માનવની વસ્તી હોતી નથી, હોય તો પણ બહુ ઓછી
હોય છે. માનવના એકસો એક દેશમાં મનુષ્યની વસ્તી
હોય છે.

[illegible]

ત્રીશ આંકડાવાળી રકમને આ રકમથી ભાગવાથી ને આવે તેટલાપૂર્વની સંખ્યા કહેવાય અને શેષ રહેલને ચોરાસી લાખ વડે ભાગવાથી ને ભાગમાં આવે તે પૂર્વાંગ કહેવાય અને પછી છુટી રકમ કહેવાય તે પ્રમાણે ૧૧૨૨૮૪૮૧૦, ૮૧૯૫૩૫૬ અગિયાર કોડકોડી બાવીશલાખ કોડ, ચોરાસી હજાર કોડ, આઠસો દશ કોડ, એકાશીલાખ પંચાણ્ડ હજાર ત્રણસો છપ્પન પૂર્વ, એકવીશલાખ સીતેરહજાર છસો ઓગણસાઠ પૂર્વાંગ ઉપર ત્યાસી લાખ પચાસ હજાર ત્રણસો છત્રીશ એ રીતે મનુષ્યની સંખ્યા કહેવામાં આવી છે. એના કરતાં બીજા જીવો ઘણાં છે.

મનુષ્ય કરતાં નારકના જીવો અસંખ્યાત ગુણા છે, એનાથી દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે. એનાથી તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે. અને નિર્ગોહ સહુથી અનંત ગુણા છે. મનુષ્યપણું બહુ થોડા જીવોને મળે છે. માટે હુર્લભ કહ્યું છે. આઠમા દેવલોક ઉપરના ચાર દેવલોકથી નવ ઐવેયક અને પાંચ અનુત્તર આ સ્થાનનાં દેવોને માનવલવમાં જ જન્મ લેવાનો હોય છે. એટલા દેવો પણ મનુષ્ય કરતાં અસંખ્યાત ગુણા હોય છે. એથી મનુષ્યલવ અતિ હુર્લભ મનાય છે. ધર્મના સાધનો જેટલા મનુષ્યગતિમાં મલી શકે છે. તેટલા બીજી ગતિઓમાં મલી શકતા નથી આથી શાસ્ત્રકારોએ માનવ-જન્મના બહુ વખાણુ કર્યા છે.

સહુથી ઉંચે ઉત્કૃષ્ટ સુખોમાં રહેલા અનુત્તર વિમાન-વાસી દેવતાઓ પણ માનવશરીરને ઝંખે છે, કારણ કે ઉત્કૃષ્ટ

વિરતિ માનવને માટે સુલભ છે અને દેવતાઓને દુર્લભ છે. વિરતિપણના મુખના રહિતપણથી દેવતાઓને દૈવિક સુખો પણ દુઃખરૂપ લાગે છે. શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે:—

“દેવા વિમયપસતા, નેષયા વિવિદ્દુસ્ત્વસંજુષ્ઠા ।

વિરિયા વિવેકવિકલ્પા મણુપ્રાણે તુ ધમ્મસામગ્ગી ॥”

અર્થ:—દેવો વિવચમુખમાં મસ્ત હોય છે, જ્યારે નારકનાં હૃદયો દુઃખો ભોગવવામાં પુરા હોય છે. અને તિથિયો વિવેક વિહીન હોય છે. ચારે બાજીમાં યેષ્ઠ માનવભવ છે. ‘સંપૂર્ણ ધર્મસામગ્રીની અનુકૂળતા માનવ સિવાય અન્યત્ર નથી.’

માનવજીવન તેમાંય આયંદ્રેત, સંપૂર્ણ પંચેન્દ્રિય શરીર, પરિવાર, વૈભવાદિ તેમાંય શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ પ્રદૂપેલ શ્રી જિનધર્મોનો સંયોગ, એ પૂર્વભવના પુણ્યનો પ્રતાપ છે. એ પુણ્યને આપારે આપણે ભોગવી રહ્યા છીએ. જો એ પુણ્ય ભોગવાઈ જશે અને બીજું પુણ્ય નહીં બાંધીએ તો પરભવ માટે શું ? એમ નથી કે આપણે આ દેહ કાયમ માટે દટી રહેવાનો છે ? જન્મ્યા એટલે મરવાના જરૂર જ. જન્મ્યા એટલે આપણે રહોટો શુનો છે. કાળે કોઈનેય છોડ્યા નથી. કાળનાં જડબામાંથી જે મુક્ત બની જાય તે જ ધન્ય છે. કિંતુ તે મુક્ત, મુક્તપણ, પંચમમતિ, સિદ્ધ અવસ્થાં સિવાય અન્યત્ર નથી. આ અનિત્ય જગતમાં જન્મ જ ન લેવો પટે તેવી અવસ્થામાં જ ‘આત્માત્મ’ રહોપણ કહેવાય. ‘શત્રુનો ચોક્કસવો’ એ નહીં મૂખીઈ છે. ‘જ્યારે જન્મ થયાનો જ ચોક્કસ

કર્યો એ ખરું તદાપણ છે. માનવજાતમાં પૌદ્ગલિક ભાવોથી ઉન્નત થઈ આત્માના મુળોમાં રાગદ્વેષ, તપ-સંયમ-ઈન્દ્રિય-દમન, દાનાદિમાં રુચિ રાખવું તો પરભવની ચિંતા શી ?

આત્મા અનાદિકાળથી પૌદ્ગલિક ભાવોમાં રાચેલો છે, જેના કારણે એને તપ, ત્યાગ, ઈન્દ્રિયદમન તરફ અરુચિ છે. હંમેશાં સ્વાભાવિક રીતે આપણને નવીન કાર્ય પ્રથમ કઠીન લાગે છે. પણ એજ કાર્ય અરૂપ દિવસો દરમિયાન આપણા હૃદયે થયું તો એ કાર્ય વૃત્ત (રોજનું) બની જશે. ઈન્દ્રિયોને અનાદિકાળથી તૃપ્ત કરી છે, એટલે દમન કરવી કઠીન લાગે છે પણ એમાં (દમનમાં) જો ધીમે-ધીમે રુચિ આવી ગઈ તો આત્માને હંમેશા માટે (પરભવ માટે) સુગમ બની જશે. એટલે પૂજ્ય જ્ઞાની ભગવંતોએ તપ, ત્યાગ પચ્ચક્ષુષાણ આદિ નિયમો બતાવ્યા છે.

જેને મુક્ત બનવું હોય, સંસાર ન ગમતો હોય તેને જિનધર્મ તરફ સફલાવ જ હોય. સંસારમાં રહ્યો હોવા છતાં જલ-કમલવત્ એ અલિપ્ત હોય છે. સાંસારિક ક્ષણિક-ઈન્દ્રિયોનાં વિષયોમાં રહેલો હોવા છતાં એને દુઃખરૂપ માનતો હોય છે. પણ એનું મન તો સતત તપ-ત્યાગાદિ ધર્મ કાર્યોમાં રાગવૃં હોય છે.

જીવનમાં કામ-ક્રોધ-મદ-મોહાદિને દંડનાવી આત્મામાં તપ-ત્યાગ-પ્રહ્લયર્થ આદિ સુસંસ્કારોનું વાવેતર કરશે તો પરભવમાં તેનાં સુંદર ફળો આસ્વાદવા મળશે. “અવસર પામી આજ્ઞા કરશે તે મૂરંખમાં પહેલોજી !”

૫ મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ વયોવિજયજી મ. નાં આ
ચનો છે એ ઉદ્ધિ અનુસાર મોંઘો માનવબળ મળ્યા પછી
' જે માનવ ઇન્દ્રિયોના મુખોમાં, ઉન્માદ-પ્રમાદમાં સમય
પસાર કર્યો તે સંસારમાં ચક્રવર્ત ભગ્યા જ કર્યો.

હાય ! દુર્લભ માનવબળ મળવા છતાં એ માનવ હારી
જ્યો. હાયમાં મહા મહેનતે આવેલા ચિતામણિ રત્નને ફેંદી
દેશે. રે ! આવો તારક ધર્મ (સર્વસમગવતોક્ષ) ફરી
ક્યારે મળશે ? મૂખ માનવ ! ધર્મ કર ! ધર્મ !! મનુષ્ય
ભવ ફરી ફરી નથી મલવાનો ! શાસ્ત્રકારોએ એની દુર્લભતા
બતાવવા માટે દશ દષ્ટાંતો આ રીતે બતાવ્યા છે.

“બુદ્ધિગ પાસગ ઘણે, જુદ રવળે ય મુમિગ વચ્ચે ય ।
કુમ્મ જુમે પરમાણુ, દસ દિટ્ટંતા મણુગલંમે ॥”

[શ્રી હર્ષનિધાન કૃત-રત્નસંચય પ્રકરણે]

(૧) બુદ્ધિક (લોજન)-એક વખત કેઈ બ્રાહ્મણ પર
ચક્રવર્તિ બ્રહ્મદત્ત પ્રસન્ન થયો અને સ્વેચ્છા મુજબ વરદાન
માંગવાનું કહ્યું ત્યારે કાચક બ્રાહ્મણે પોતાની પત્નીની સલાહ
જન કહ્યું કે “તમારા રાજ્યના દરેક ઘરે અને વારાફરતી
જનની અનુકૂળતા કરી આપો. અર્થાત્ દરેક ઘરે હું
મારું પરિવાર સહિત જમું.” રાજાએ હા પાડી.
વરદાન મુજબ પ્રથમ દિવસે ચક્રવર્તિને ત્યાં બ્રાહ્મણ
પરિવાર જાયો, પણ સ્વાદિષ્ટ ઉત્તમોત્તમ ભોજન થી મૂતાવ ?
બાદ દરરોજ રાજ્યના જુદા જુદા ઘરોમાં ભોજન કરવા

જાગ્યો. પણ ચક્રવર્તિના ભોજનનો સ્વાદ યાદીમાંથી શે જાય
ચક્રવર્તિનું ભોજન જેટલું સ્વાદિષ્ટ....તેટલું સ્વાદિષ્ટ ભોજન
અન્યને ત્યાં ન હોય ને ? છ ખંડના વિરાટ ક્ષેત્રમાં શહેરો
ગામડાં કેટલા ? વળી તેમાં મદેની સંખ્યા કેટલી ? અને
દરેક મદે ભોજન કયાં પછી કયાં ચક્રવર્તિના ઘરે સ્વાદિષ્ટ
ભોજન આરોગવાનો રહાવો મળે ? સુલભ છે કે ચક્રવર્તિના
ઘરનો વારો આવે ત્યાં મુધી તે પ્રાદ્યક્ષનાં બીજાં કેટલાય
જન્મો થઈ જાય ! અર્થાત્ ચક્રવર્તિના ઘરે પ્રાદ્યક્ષને તે ભવમાં
જન્મવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે, તેમ જ હાથમાંથી
ગળેલો માનવભવ પુનઃ મળવો અતિદુર્લભ છે.

(૨) પાસા:-કહેવાય છે કે મૌર્ય ચંદ્રગુપ્ત રાજા જ્યારે
રાજગાદીએ આવ્યો ત્યારે તેનો લંડાર ખાલી થઈ ગયો હતો
પણ મતિવંત ચાણક્યે એક અફભુત પ્રયોગ અજમાવ્યો
એ મુજબ મૌર્ય ચંદ્રગુપ્ત રાજાએ કળવાળા પાસા ખતાવ-
ડાવ્યા. જેથી જુગારમાં સ્વેચ્છાએ નાખી શકે. પછી ઉફ-
ઘોષણા કરાવી કે જે કોઈ પણ પાસાની રમતમાં મને જીતી
જશે તેનું સોનામહોરોથી ભરેલા થાલ દ્વારા સન્માન કર-
વામાં આવશે અને જો હારી જશે તો તેને માત્ર એક જ
સોનામહોર આપવી પડશે. આવી લાલચમય ઉફઘોષણાથી
સેંકડો લેખે લાલચુ જીવો પાસાનો જુગાર રમ્યા પણ પરા-
જિત થયા. હવે હારી ગયેલા લોકો તેજ પાસાની રમ-
તથી કદી પોતાની ગળેલી સોનામહોર પ્રાપ્ત કરી શકે ખરા ?
ન જ કરી શકે...કંદાચ માનીએ કે જો કોઈ દેવતાના સહ-

પોતથી કદાચ પ્રાપ્ત કરી લે છતાં હાથમાંથી ગએલો માનવજન મળવો અતિફલેન કહ્યો છે.

(૩) ધ્યાન્ય રાશિ:-આખા જગત્ખરનું દરેક પ્રકારનું શાન્ય એકત્રિત કરવામાં આવે અને તેમાં એક મુઠ્ઠીભર સરસવનાં દાણા એકવવામાં આવે હવે એક અશક્ત અને વદ ટોંચીને તે સરસવના મુઠ્ઠીભર દાણા જુદા પાડવાનું કહેવામાં આવે તો તે દાણા અલગ પાડી શકે ખરી ?

જસ એ જ પ્રકારે અનંતભવોના ફેરામાં માનવજીવન તો પેલાં સરસવનાં દાણા જેવો છે હો ! તેમ હાથમાંથી છટકી ગએલ ફલેનતમ માનવજન પુનઃ મળવો ફલેન કહેલ છે.

(૪) લુગાર:-એક નગરમાં એક રાજા હતો. પણ યુવાન હતો તે રાજાના પુત્ર રાજકુમારે વિચાર્યું કે મારા બાપુ તો હજી યુવાન છે. ક્યારે મૃત્યુ પામે ? અને ક્યારે મને રાજ્ય મળે ? ને હુંયે ચિન્તાસાગરમાં.

કેાઈ પણ રીતે રાજાને પોતાના પુત્રની મનોકામના સમજમાં આવી ગઈ. એટલે રાજાએ એક યુક્તિ રચી એક વખત એકાંતમાં રાજાએ પોતાના પુત્રને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે બેટા ! આપણા કુળનો એવો રીવાજ છે કે-આપણી રાજસભાને એક દહાર આઠ સ્થળો છે. તે દરેક સ્થળને એકસો આઠ દાંસો છે. જુઝારની રમતમાં એકવાર છત્તવાં એક દાંસ છત્તી ગણાય. એવી રીતે અખંડપણે બધી દાંસો છત્તવાં જતાં એ રમત પૂર્ણ થઈ કહેવાય અને જ્યારે રાજપુત છત્તી બધ ત્યારે તેને રાજગાદી સોંપી રાજ બનાવવેલ માટે

ચાલ આપણે જન્મે જુગાર રમીએ. અને યાદ રાખજે કે વચમાં ફક્ત એકવાર હાર થઈ તો બધું નિષ્ફળ થશે. અને ફરી રમવું પડશે.

આ દૃષ્ટાંત તો સહુ કોઈને વિચારોમાં નાખે તેવું છે જે શરત છે એ રીતે રાજકુમાર કદાપિ છૂતી શકે નહિ અર્થાત્ (હાથમાંથી ગએલ) માનવલવ પુનઃ પ્રાપ્ત કરવો દુર્લભ છે.

(૫) રત્નો :— એક શેઠને ત્યાં પૂર્વપરંપરાથી કિંમતી વિવિધ રત્નોનો સંગ્રહ હતો. અને શેઠને પણ સંગ્રહી રાખવાનો ખૂબ જ શોખ. કિન્તુ તેના પુત્રને આ વાત ગમતી નહિ. ક્યારેય કામ પ્રસંગે શેઠ પરદેશ ગયા, તે અવસરનો લાભ લઈ તેના પુત્રે પરદેશી વેપારીઓને રત્નો વેચીને ધન એકઠું કરી લીધું. અમુક સમય બાદ શેઠ ઘરે આવ્યા અને આ રત્ન વેચાણની વાત ખ્યાલમાં આવી અને પુત્રને ઘણો ઉપાલંભ આપ્યો. ને કોધાતુર બની કહ્યું કે દેશાવર જઈ એ ને એ જ મારા બધાંય રત્નો પાછા લઈ આવ. હવે વિચારવાતું એ છે કે હાથમાંથી ગયેલા અર્થાત્ પરદેશી વેપારીઓને વેચાએલા રત્નો પ્રાપ્ત કરવા કેટલા મુશ્કેલ છે? તે જ રીતે હાથમાંથી ગએલો, માનવલવ ફરી મળવો દુર્લભ છે.

(૬) સ્વપ્ન :— એક વખત એક રાજાનો પુત્ર કોઈપણ કારણે પરદેશ ગયો. આગળ જતાં તે રસ્તા પરની ધર્મશાળામાં સૂઈ ગયો. હવે રાત્રિના ચતુર્થ પ્રહરમાં તેને એક સુંદર સ્વપ્ન આવ્યું. હવે સંજોગોવશાત્ એક લિલ્લુક પણ તેની નજીકમાં મોડી રાતે આવી સૂઈ ગયો હતો તે લિલ્લુકને પણ રાજકુમારની પેઠે સુંદર સ્વપ્ન આવ્યું.

અહીં વિગારવાનું એ છે કે આ રાધાવંધ સાધવો કેટલો
કઠીન છે ? તેવી જ રીતે માનવભવ પુનઃ મળવો અતિ દુર્લભ
કર્મો છે.

(૮) કાચળાને ચંદ્રદર્શન :- એક ઉંડા સરોવરમાં
ઘણું પાણી હતું. તેમાં અનેક જલચર જીવો રહે. હવે તે
ધરો વહેતો ન હોવાને કારણે પાણીપર ગાઢ સેવાલ જામી
ગઈ. પવનના સંયોગે એક વળત સેવાળ આમ તેમ થતાં
પાણી છતું થયું. અને જરાબર તે સમયે એક કાચળો ઉંચે
આવી ચઢ્યો. હવે તે પાણી છતું થયું તે કારણે આકાશમાં
પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર જોયો. આવો ગોળ, સૌમ્ય અને થાળી જેવો
ચન્દ્ર જિંદગીમાં કદી પણ જોયો ન હતો, એટલે પોતાની
પત્ની આદિ પરિવારને ખતાવવા વિચાર થયો. ને પાછો
તળીયે ગયો. તેવામાં પવનના ઝપાટાથી સેવાલ જેમ હતી
તેમ થઈ. એટલે પાણીનું છિદ્ર પુરાઈ ગયું. કાચળો કુટુંબી-
ઓને ઉપર લઈ આવ્યો. ને ચારે બાજુ છિદ્ર શોધવા લાગ્યો.
પણ ઘણું ફરવા છતાં છિદ્ર ન મળ્યું. અને નિરાશ બની
પાછો ચાલ્યો ગયો. ક્યારે પવનના સંજોગે છિદ્ર પડે ? પડે તો
અંધારી રાત હોય. રાત્રિ અંજવાળી હોય તો આકાશ વાદ-
ળાથી ઘેરાયેલું હોય તો ચંદ્રદર્શન દુર્લભ બની જાય. તે જ
રીતે માનવભવ પણ સમગ્ર સામગ્રી યુક્ત મળવો અતિ-
દુર્લભ છે.

(૯) યુગ :- જાળદના સ્કંધ પર જે ધોંસરી મૂકવામાં
આવે છે તેને યુગ કહેવામાં આવે છે. તે યુગમાં એક છિદ્ર

હોય છે. બગદ આપો-પાઉં ન થઈ બધ તે માટે તેમાં
એક લાકડાનો ઢંડિકો ભરાવવામાં આવે છે. જેનું બીજું
નામ સમોલ પણ કહેવાય છે.

હવે ધીંસરી સમુદ્રને એક છેડેથી પાણીમાં નાખવામાં
આવે અને સમોલને બીજા છેડેથી વહેતી મૂકવામાં આવે તો
સમુદ્રના ઉછંગતાં પાણીના મોભથી તે ધીંસરી ને સમોલ
સેમાં યથે ખસે ? ક્યારે પણ તે સમોલ આપોઆપ ધીંસરીના
છિદ્રમાં પ્રવેશ કરશે ખરી ? તેવી જ રીતે પૂજ્ય શાસ્ત્રી પર-
માત્માઓએ મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ ફલ કહેલ છે.

(૧૦) પરમાત્મ :- એક મુશિયાળ પથ્થરના થાંભલાના
ફેંકે ફેંકડા કરી અને તેનું અતિ બારિક ચૂર્ણ રજકણથી
પણ સૂક્ષ્મ કરવામાં આવે જેથી તેના પરમાણુએ પરમાણુ
છડા પડી બધ. તે ચૂર્ણને એક નળીમાં ભરીને તેને ઠોઈક
દેવતા મેકુશિઅરની ટોચ પરથી જોરથી ફેંક મારી આરે
.દિશાઓમાં ઉડાવી મૂકે પછી એવો વિચાર કરવામાં આવે
કે તે બધા પરમાણુઓને એકત્ર કરીને પુનઃ પેલા સ્થાનનું
નિર્માણ કરીએ. તો તે બની શકવું જેમ અસંભવિત છે તેમ,
માનવભવ પણ પુનઃ પુનઃ મળવો ફલ છે.

આ દશ દષ્ટાંતોએ '૫૦' શાસ્ત્રી ભગવંતોએ માનવભવ
અતિ ફલે છે, આપણને તે સહજમાં મળી ગયો.
'જેના પ્રવેશદયથી મળેલ માનવ અવતારની સાચકતા શી
તે થાય ? આગળ કહેવાઈ ગયું છે કે તપ, ત્યાગ, ઈન્દ્રિય-
ન આદિથી અને ઉચ્ચ સર્વજ્ઞોક્ત આત્મરક્ષણમાં માનવ-

ભવની સાર્થકતા છે. સૌ કોઈ પુણ્યશાળી માનવો ધર્મને સ્વકર્તવ્ય સમજી, માનવભવની સાર્થકતા કરવા ઉદ્યમશીલ રહે એજ શુભ ભાવના.

—X—

શું ખરેખર જમાનો બદલાયો છે?

લેખક : તારાચંદ રતનશી “તારક” મુંબઈ

ઉપતંત્રી- “કચ્છ રચના”

આપણા સમાજમાં આજકાલ એમ કહેનારા દષ્ટિગોચર થવા માંડ્યા છે, કે ‘હવે જમાનો બદલાયો છે. માટે ધર્મની જૂની-આગળથી ચાલી આવતી પ્રથાઓ સુકીને આધુનિકતા અપનાવવી જોઈએ, અર્થાત્ પલ્ટાતા જતા યુગ સાથે હાથ મીલાવવા જોઈએ !....’

અત્યારે....આવું માનનારા કે કહેનારા એ સુર મહા-શયોને એ પુછવાની લાલચ નથી રોકી શકાતી કે....યુગને (જમાનાને) પલ્ટાવનાર કોણ ? શું એ જમાનાને અનુસરી ધર્મ એવો ઉપદેશ આપવો કે, ‘તમે બોલબેટમ પહેરો શરીરને તદ્દન ફીટ કરી નાખે એવા ચુસ્ત કપડા પહેરો અને એવી રીતે તમારા અંગોપાંગનું પ્રદર્શન કરવા માંડો ! આજના પાશ્ચાત્ય અંધ અનુકરણને ન મૂકો !’ અને શું એ રીતો અપનાવવાથી સમાજમાં અનિષ્ટ તરવોને પ્રવેશવાની તક નહીં મળે ?

અરે ! આજે આવ્યો છે-અણુયુગ. અથવા હેડોન

યુગ. ફિલ્મસ્ટારોનો યુગ આંચો છે. નાઈટ ક્લબોનો યુગ આંચો છે, ગાંધી ટોપી પહેરી, અહિંસાનું નામ આગળ પરી કાલખાના ચલાવવાનો યુગ આંચો છે, બહેરમાં રેક એન્ડ રોલ (ડાન્સ) કરવાનો યુગ આંચો છે. હાર્ડબોય ફર ફરી બાવિ પેટ્રીનો કચ્ચરધાણ વાળવાનો યુગ આંચો છે, વડીલોનાં વચનોને અવગણીને સ્વચ્છંદતા તથા ઉદ્દતાઈ વિકસાવે એવો શિશુ આપવાનો યુગ આંચો છે, ધર્મને અગ્નિસંસ્કાર આપવાનો યુગ આંચો છે, ડી. વી. યુગ આંચો છે, ટેલીફોન અને મરસીડીઝ કારમાં ફરવાનો યુગ આંચો છે, હવાઈ પરિઓમાં તથા ઇલેક્ટ્રીક ટ્રેનોમાં સપકવાનો યુગ આંચો છે, ખુરશી (સત્તા) માટે મારામારી ને આગળ વધીને ખૂતા-મરદી કરવાનો યુગ આંચો છે !....

ભલેને લોકો કહેતા યુગ બદલાયો છે-જમાનો પડતાયો છે પણ હું માતું છું ત્યાં સુધી માનવત્વ મન બદલાયું છે. માનવોત્ત્વ ગિત ક્રોધ-માત-માયા-લોભની વિન્ટાઈ ખરડાયું છે. જેના કારણે માનવને પણ દાનવની પડવી મહાજ કરવાનો સમય આવી રહ્યો છે !....

પછી થોડી, બુખમરો, બેઠારી, ખૂન, મારામારી માલની બેળમેળ, લાગવગરાહી, ધન-દોલત પચાવવાની વૃત્તિ વગેરે યુનાઓ વધે તેમાં નવાઈ શી ? પછી ભલેને એનો વિરોધ કરવા કેઈ સલાઓ થોળે ? હડતાલ પાટે ! કે સત્યાગ્રહો આદરે તેમાંથી હથું જ વગવાતું નથી !....

જે માનવ આજના વધી રહેલા વિજ્ઞાનને સહાય ન
 દે તે માનવ અર્થાત્ જે માનવ આજના એપેલો વગેરેની
 હકીકતને બહુ માને તે માનવ સમાજ કરતાં ભિન્ન છે વગેરે
 માન્યતાઓથી ધર્મસ્થાનોમાં, અરે ! આગળ વધીને સાક્ષાત્
 તીર્થસ્થળોએ શાસ્ત્રાજ્ઞો જળવાતી નથી, અંદર (તીર્થ
 કે મંદિરમાં) જેને જેમ્માં પૂજવામાં આવતાં હોય છે તેના
 સિદ્ધાંતોને લાત મારીને તેવા સ્થળોએ અલક્ષ્ય આહાર
 આપતી અઘતન હોટલો સ્થાપો ! એવા પુનીત સ્થળોએ
 પ્રભને આકર્ષે તેવી તેમની મનગમતી સગવડો સ્થાપો !
 વગેરે વગેરે આવી જાતની સલાહ આપી પોતાનું પાંડિત્ય
 દર્શાવનારાઓનો ધસારો વધી રહ્યો છે.

વિજ્ઞાનયુગ આપણું કલ્યાણ નહીં કરે. પરંતુ 'સર્વજ્ઞાઃ
 સર્વદષ્ટારઃ' એવા શ્રી વીતરાગ પરમાત્માનાં વચનો સુખી
 થવા માટે કહો કે કલ્યાણ માટે સમર્થ સાધનભૂત છે. એ
 મહાનુભાવોએ પોતાને સર્વજ્ઞત્વ પ્રાપ્ત થયા બાદ જે કંઈ
 કહ્યું છે તે યથાર્થ જ છે. તેમનો એક ઉપદેશ એ પણ
 છે કે, "જીવો અને જીવવા દો !"

જે કોઈ કહે કે, આ બધા ભલે ગમે તે કહે પણ
 વૈજ્ઞાનિક સુખ સગવડો એ સિદ્ધ હકીકત છે. તેના પુરાવા
 રૂપ મોટરકાર, રેલગાડી, એરોપ્લેનો, સર્જનરી વગેરે છે !
 તો એવા મહાનુભાવોએ એ વાત ન ભૂલવી જોઈએ કે
 આજની મોટરકારો, રેલગાડીઓ, એરોપ્લેનો કરતાં જુના
 જમાનાના વાહનો સાવ નિર્ભય અને બિનખર્ચોળ હતા.

શું મોટરો તમા ટૂનોના અકસ્માત નથી થતા ? શું તેમાં ફરતા માનવો તદ્દન નિર્બંધ હોય છે ? તેમને એડ્રીનીડને કમ નથી હોતો ? અને જો મશીનમાં બગાડો થાય તો તેની પાછળ હેરાનગતિ ઓછી હોય ? એરોપ્લેન (વિમાન) વિશે કદીએ તો તેને અકસ્માત નથી નડતા ? શું એના પલ્લ અપહરણ નથી થતા ? બગતલ ખલાસ થતાં બડકે નથી બગતા ? તેમાં સાવ નિર્બંધ જ હોય છે ? આજની સજ્જતી નરી વિશે વિચારીએ તો તે પણ ઘણાં ઇન્જેક્શનો તથા છરી-ચપુઓથી મૃત્યુ થાય છે. જ્યારે આપણે આપણા ઉપાયો ભેળંએ, ત્યારે આપણે એમ હામ્યા વગર ન વહે કે, ખરી રીતે તો આવું જ બધું ભેળંએ જુના યુગમાં હોઠો આકાશમામિની વિદ્યા ધરાવતા હતા, જેથી તેઓ નિર્બંધ રીતે યથેચ્છ વિહાર કરતાં. તેમજ અન્ય મંત્રો વગેરેની સહાયથી ઇચ્છિત પુણ્ય કરતાં વળી રાગચાળામાં લીલી-સૂરી વનસ્પતિઓ ઉપયોગમાં લેવાતી છે કંઈ ખરું ? કે માયાકુટ ? આ ઉપાયો હજી પણ આયુર્વેદવિદ્યામાં વિદ્યમાન છે ! પણ આજની પેઢીને એની ક્યા પડી છે ?

આને ઘણા જણના મુખેથી એવા પેદાર નીકળતા હોય છે કે, મને આ દુઃખ છે, મને તે દુઃખ છે, અમુક આપિ છે-આપિ છે-ઉપાધિ છે-અને દુઃખ છે ! પરંતુ એ દુઃખ આખું ક્યાંથી ? સુખ ક્યાં માટે ન આખું ? દુઃખ જ ક્યાં માટે આખું ? તો હવે સુખ પ્રાપ્ત ક્યાં વગર આલે તેમ નથી ? તો શું આપણા ઇચ્છિત મુખો-અભિલાષાઓ આ વિજ્ઞાન પુણ્ય કરી શકે ? ના હો ! જરાય નહિ ! ફક્ત

ચાર પ્રકારનો છે. આશન, પાન, ખાદિમ, અને સ્વાદિમ. આશન એટલે જેનાથી પેટને-શરીરને પોષણ અપાય તે ખાન્ય પદાર્થો. પાનમાં પાણી-પીણા આદિ આવે. ખાદિમમાં દૂધો, ફરસાણુ શેકેલું ધાન્ય આદિ આવે. અને સ્વાદિમમાં, સુંઠ, હરિ, મુળવાસ, મસાલા, ઔષધિઓ આદિ આવે. આના જુદી જુદી રીતે ત્યાગ કરાય છે. આ ચાર સિવાય કેટલીક અમુક પ્રકારની વસ્તુઓ (કડવી યા જેસ્વાદ-ભસ્માદિ) ને અણાહારી દ્રવ્ય પણ કહેવાય છે. અને તે અણાહારી દ્રવ્ય માંદગીના જરૂરી પ્રસંગે જ પરચક્ષ્ણાણુના નિયમમાં વાપરી શકાય છે. કિન્તુ તે અણાહારી દ્રવ્યની સાથે જો પાણી લેવાય તો આહાર બની જાય છે. માટે વ્રત-નિયમમાં રહી પાણી વિના એમજ લેવાય. જેમ કે રાણ-હરડે, હિમજ, કડવો લીમડો આદિ અણાહારી છે.

ચારે આહારના પરચક્ષ્ણાણુ ચાર રીતે લેવાય. ૧ દિવસનાં, ૨ રાત્રિનાં, ૩ અમુક સંકેતથી અથવા ઉપદ્રવ-માંદગી પ્રસંગે, ૪ અંતકાળે, જીવે ત્યાં સુધી તે ચાવજીવ. તેમાં પ્રથમ દિવસના પરચક્ષ્ણાણુ આ પ્રમાણે-

નવકારશી આદિની સમજ:-સૂર્ય ઉગે ત્યારથી જો ઘડી (૪૮ મિનિટ સુધી) ઉપર કહેલ ચારે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ-પરચક્ષ્ણાણુ લેવાથી નવકારશી પરચક્ષ્ણાણુ થાય છે. સૂર્યના ઉદયથી ૧/૪ દિવસ પ્રમાણુ અર્થાત્ દિવસના ત્રણ ભાગ રહે ત્યારે પોરસિ પરચક્ષ્ણાણુ થાય છે. સાધ્પોરસિ પરચક્ષ્ણાણુમાં ૧૧૧ પ્રહર અને પુરિમઠ્ઠમાં ૨

પ્રહર એટલે ૦૧ દિવસ, અવર્ટમાં ૩ પ્રહર સુધી ચારે આહાર-
રનો ત્યાગ રહે છે. આ પરચક્ષાણુ સંપૂર્ણ થયે મૂડીવાળી
તણ નવકાર ગણીને જ ખાવા-પીવાનું કરાય છે. આ સિવાય
આખો દિવસ મુઠ્ઠિસહિય પરચક્ષાણુ ચાકુ રાખી રાકાય.
એમાં મુઠ્ઠિવાળી તણ નવકાર ન ગણાય ત્યાં સુધી ચારે
આહારનો ત્યાગ એવો ત્યાગ-પરચક્ષાણુ કરાય છે. એ
શરૂ રાખવાથી અર્થાત્ એ સવારે લીધું, કાંઈ ખાવા-પીવાના
પ્રસંગે પાકું, પાકું વાપરી લીધા બાદ લીધું, તે પુનઃ
પાણી પીવાના સમયે પાકું, પીને લઈ લીધું એમ આખો
દિવસ ચાકુ રાખવાથી તેમજ રાત્રે ચાવિહાર હોવાથી કુલ
દિવસ-રાત્રના ૨૪ કલાકોમાં ૨૦-૨૨ કલાક નેટલો અન-
શનનો લાભ મળે છે. મહિને લગભગ ૨૫-૨૭ ઉપવાસ
નેટલો લાભ થાય. અથવા કયાંક કામનાં બેઠા કે નવરા
બેઠા અગર આલ્યા એટલા દાઈમ માટે ખાવા-પીવાના
ત્યાગનો નિયમ કયો તો તેટલા પુરતો અનશનનો લાભ
મળે છે.

આ સિવાય મુઠ્ઠ-વઢ પક્ષની બીજ, પાંચમ-આઠમ,
અગિયારમ, ચૌદમ, પુનમ નથા અમાવાસ્યા એ બાર તિથિએ
ખાસ કરીને ઉપવાસ, આયંબીલ, નિવી, એકાશન, દ્વયશન
(બેઆસણ) આદિ તથા કરવામાં આવે છે. ઉપવાસમાં
દિવસ-રાત્રિભર માટે બોજનનો ત્યાગ હોય છે, દિવસના
કદાચ લેવું હોય તો માત્ર ઉઠાણેકું પાણી લઈ શકાય, ઉપ-
વાસથી માંડીને બેઆસણ સુધીના બધા તપમાં પાણી માત્ર

ત્રણ ઉકાળાવાળું જ વાપરી શકાય. અધિક તપ કરવા શક્તિ મેંડાય તો જે ઉપવાસ અર્થાત્ છૂટું, ત્રણ ઉપવાસ એટલે અઠ્ઠમ, ચાર-પાંચ-છ-આઠ ઉપવાસ એટલે અઠ્ઠાઈ આદિ કરાય છે.

આયળીલમાં દૂધ, દહીં, દી, તેલ, ગોળ (સાકર) અને કઠા (કઠાર્ધમાં તળેલું આદિ) એ છ વિગઈઓનો ત્યાગ તથા ફળ, મેવા, લીલાશાક, મરચું, આમલી, કેકમ, રાઈ, ધાણા છૂંદ આદિ મસાલાનો ત્યાગ, એટલે કે ફક્ત પાણીમાં રાંધેલ, લુખખા ભાત, રોટલી દાળ આદિથી એકાશન કરવાનું હોય છે. એટલે પોરસી-સાર્ધપોરસી આદિના સમયે એક જ વખત ખાવાનું હોય છે. તેવી જ રીતે લુખખી નીવીમાં માળાણ કાઢેલ છાશ લેવાની વધારે છૂટ રહે છે. એકાસનમાં દિવસે માત્ર એક જ આસને આહાર વપરાય છે. તેમાં અલક્ષ્ય અપેય સચિત્તાદિ વાપરવાનો નિષેધ છે. અને એક-વાર પોરસી સાર્ધપોરસી આદિ સમયે આહાર લીધા બાદ બાકી રહેલ દિવસ, રાતે ત્યાગ હોય છે. તેમજ જેઆસનમાં દિવસભરમાં જે જેઠકથી અધિક ભોજન નહિ. બાકીના સમયમાં ચારે આહારના ચા પાણી સિવાય ત્રણ આહારના ત્યાગના પરચક્ષાણુ હોય છે.

આ તિથિ આદિમાં કરવાની તપશ્ચર્યા સિવાય પણ યથા-શક્તિએ વર્ધમાન આયળીલ તપ, નવપદની ઝોળી તપ, વરસીતપ, વીશસ્થાનક તપ, જ્ઞાનપંચમી તપ આદિ તપશ્ચર્યાઓ પણ કરવામાં આવે છે.

રાત્રિના પરચક્ષાણુમાં દિવસના છૂટા હોય તો ચોવિ-

નારાઓને કેવો મુંદર લાભ થાય છે, જે નીચેની હુકીકતથી જાણી શકાયો. નારદીમાં રહેલો આત્મા અકામનિર્જરા વડે (ધર્મની ભાવના વિના જે દુઃખો સહન કરવામાં આવે છે, અને તેનાથી જે ક્રમોનો ફાયદા થાય છે તેને અકામનિર્જરા કહે છે.) બેસિતમ અને અસદ્ય દુઃખોને સહન કરવાથી સો વર્ષમાં જેટલાં ક્રમો ખપાવે, તેટલાં જ ક્રમો માત્ર નવકારશીત્તુ' પરચક્ષણ કરનારો ખપાવી શકે છે.

પોરસીથી એક હજાર વર્ષના, સાધંપોરસીથી દશ હજાર વર્ષનાં, પુરિમૂઢથી એક લાખ વર્ષના, એકાસણાથી દસ લાખ વર્ષનાં, નિવીથી એક કોડ વર્ષનાં, એકલઠાણાથી (આ પરચક્ષણમાં માત્ર હાથ અને મોં સિવાય કોઈ અંગ હલવું ન જોઈએ, અને ઠામચઢવિહાર કરવો જોઈએ) દશ કોડ વર્ષનાં, એકલદત્તથી (આ પરચક્ષણમાં પહેલી વખત જેટલું લાણમાં પીરસાય તેટલું જ ખાઈને ઉઠી જવાનું હોય છે.) સો કોડ વર્ષનાં, આયંબિલથી એક હજાર કોડ વર્ષનાં, અને ઉપવાસથી દશ હજાર કોડ વર્ષનાં ક્રમો ખપાવી શકાય છે.

આ પ્રમાણે એક એક ઉપવાસની વૃદ્ધિએ દશ ગુણ વર્ષો વધારતાં જવું. નરકનાં ઘોર દુઃખોના લોગવટાથી જે ક્રમો ખપે છે; તેટલા ક્રમોનો ઉપર જણાવેલ તપસ્યા કરવાથી ચૂરો થઈ જાય છે. માટે સુર સ્ત્રી-પુરુષોએ યથાશક્તિ વ્રત-નિયમો કરવા તથા કર્યા પછી તેનું પાલન કરવા ઉદ્યમશીલ બનવું. રોજ ન બને તો પર્વતિથિએ પણ શક્તિ સુજળ પરચક્ષણ કરવા ભૂલવું નહિ.

ભવ અનંતના જમણમાં, તુમ સમ ન મર્યો નાય ।
 એ સ્થાયે સ્વસ્વરૂપમાં, ભવમોહ હટાવી નાય ।
 પ્રકિત વહેલી દેભે, આદિનાથ ૪
 સિદ્ધ્યા કાંકરે કાંકરે, પ્રકિત અનંત પ્રતિનાથ ।
 જેહના દર્શન ભવ હરે, તમે તે સિદ્ધિગરિના નાય ।
 પ્રકિત વહેલી દેભે, આદિનાથ ૫
 મોતમ નીતિ પ્રભુ કહે, અનંતપ્રભુ પ્રજા નાય ।
 પ્રજા દુઃખ સર્વીરે કરી, પ્રભુ દેભે અસુખપ્રભુ સાથ ।
 પ્રકિત વહેલી દેભે, આદિનાથ ૬

૧ શાંતિચિન્તન સ્તવન

(૨૩ : વાલ્મીકી વિવાહી વાંચના વાણી)

શ્રી શાંતિ પ્રવાસી, હઈ મોહ કાંસી, ટાળો સેવક ભવવાસ;
 છ' પ્રકિતને આસી, જાન પ્રકારી, આપો સેવક ચિત્તવાસ.
 આ જગ ભમવાં દેવ જે દીકાં, તેહમાં ન તુમ સમ જોક;
 વિવધી દેવોમાં શાંતતા કહે, તે જગ કૃપના જોક રે.
 શ્રી શાંતિ ૧
 તુમ પ્રભુ-અમલ-કુદર્માં દુઃ સ્નાન આહુ' નિત્યમેવ;
 અન્ન દેવ પ્રભુના કુજલને, નહિ આહુ' દેભે સેવ રે.
 શ્રી શાંતિ ૨
 કેલુ આલે કલ્પવૃક્ષને પામી, અનુકલવૃક્ષને નાય ।
 જ્ઞાનિતામણિ પામીને નહિ, નાપુ કાલમાં દાય રે.
 શ્રી શાંતિ ૩
 માર વાંઉ જેમ મેલને તેમ, વાંપુ છ' દુઃ વમને દેવ રે;

ત્યાં લગી જન્મ-મરણ છે મારા, ત્યાં લગી દેજો સેવ રે.

શ્રી શાંતિં ૪

ભવ ભવ શરણુ તમારું હોજો, પૂરજો સેવક આશ;
ગૌતમ નીતિ શિષ્ય કહે ગુણુ, મુજ દુઃખનો કરો નાશ રે.

શ્રી શાંતિં ૫

૩ શ્રી નેમિજિન સ્તવન

(રાગ: ગિરનારી નેમ, સંજ્ઞા લીધું છે જાળવેશમાં)

નેમિ જિનેશ્વર પ્રાર્થના,

પુણ્યપ્રભાવક પાપપ્રણાશક દેવ રે તારોને દાસ. નેમિં ૧

સૂક્ષ્મ ખાદર નિગોદમાં,

દુઃખથી કાઢ્યો કાળ અનંતો દેવ રે ! તારો ને દાસ. નેમિં ૨

ક્ષમા વારિ વણુ તેઉ વાઉમાં,

કાલ અસંખ્યો કષ્ટે શુભાખ્યો દેવ રે ! નેમિં ૩

ખિ તિ ચઉરિન્દ્રિય અસંજીમાં,

રઝળ્યો સાધનહીન ન દેખ્યા દેવ રે ! નેમિં ૪

સંજી તિર્યંચમાં પરવશે,

ખંધવધાદિ દુઃખ સહ્યાં બહુ દેવ રે ! નેમિં ૫

વાર અનેક નારક થઇ,

જે પીડાયો તે કહેતાં ન ખૂટે દેવ રે ! નેમિં ૬

દેવપણે ઈર્ષ્યાદિથી,

દુઃખી રહ્યા સુખ ક્ષણવિનાશી દેવ રે ! નેમિં ૭

આયદેશાદિ અભાવથી,

દુર્લભ બહુ નરદેહે શુભાખ્યા દેવ રે ! નેમિં ૮

ભાવપૂર્ણ સ્તવનો!

(૧૬૬)

મહાપુરુષથી થઈ માનવી,
આપ શરણને પાડ્યો ન ઝૂકું દેવ રે ! નેમિં ૯

શપ વિના ભવનાશઠા,
દેવ ધીમી નહિ આ ભગ દીઠા દેવ રે ! નેમિં ૧૦

ઈ આત્મવૃક્ષી ભવ વારલો,
ગૌતમ નીતિ બાળ કંઠે યુક્ત દેવ રે ! નેમિં ૧૧

૪ શ્રી પદ્મજિન સ્તવન.

(ગાય : રાખના રમઠા મારા ગળે)

પાસના દરેનથી મારાં પાપો, મારાં પાપો સહ દુઃખ ભાખ્યા રે;
સ્વભાવપ્રાપક સુખકર પ્રભુભૂ, ભોટયા પુરુષો ભગ્યા રે.

સુવર્ણ ગુહ ભૂપણ ચિત્રાદિ, ધારી ધારી નિરખું;
ભાન ભૂલી નિજ સ્વરૂપ વિચારી, એ વસ્તુ ભોઈ હરખું રે.

આત્મભાવમાં રમવા માટે, જે સાધન જિન ભાખ્યા;
તે સાધન પણ પરભાવોને, જોળવવા કો' રાખ્યા રે.

સાધનને પણ શબ બતાવે, અણદશા પ્રભુ ! મારી;
સુધાનદાશ્વકરી ઝુલ દાંડો, મુદખતા દુઃખકારી રે.

પરભાવે રમનાં હું પાડ્યો, દુઃખપરેપરા ભારે;
બહુ દુઃખમદ પરભાવ મેં તોષ, નહિ છૂટે પ્રભુ મારે રે.

પાસનાં ૫

દયા લાવી પ્રભુ ! આ સેવકને, આત્મભાવમાં સ્થાપો;
ગૌતમ નીતિ ગુણ કહે પરનો, પ્રેમ કાપી શિવ આપો રે.

પાસનાં ૬

૫ શ્રી વીરજિન સ્તવન

(રાગ-ઘર આસા મેરા પરદેશી)

વીર પ્રભુ ! તુમ દર્શનથી, પાપ ગયા મુજ આતમથી;
પુણ્ય પરિણતિ જો જાગી, જગપતિ ! જિન ! તુમ લય લાગી,
દૂર ન કર પ્રભુ ! તન મનથી. વીર પ્રભુ ૧
ગુણસમૂહથી તું ભરિયો, હું છું અવગુણનો દરિયો;
દોષ ટાળ મુજ આતમથી. વીર પ્રભુ ૨
તું પ્રભુ ! જગનો તારક છે, આ જન તારો બાળક છે;
સેવકને જો કડ્ડાથી. વીર પ્રભુ ૩
તું શું મુજને નહીં તારે ? હું છું શું ? તુજને ભારે;
જશ લેને શિવ દઈ જગથી. વીર પ્રભુ ૪
ગૌતમ નીતિ ગુણ બોલે, દાની નહીં કોઈ તુજ તોલે;
કર પ્રસન્ન દઈ શિવ વરથી. વીર પ્રભુ ૫

—x—

૬ અરિહંતપદ સ્તવન

(રાગ : જાવો જાવો અય મેરે સાધુ)

અરિહંતપદના સેવ્યાથી ભવિજન, અરિહંતરૂપે થાય,
વીસસ્થાનક તપ ત્રીજો ભવ; કરી જે જિન નામ કમાય;
ઈન્દ્ર-ચક્રિ-નૃપ-પૂજિત-ચરણા, પ્રભુમું શ્રી જિનરાય. અં ૧

અરિહંત-કલ્યાણક દિવસોમાં, પ્રકાશ નરકે યાય;
 અતીવ પુણ્યપ્રભાવે જિનના, જગમાં સાતા યાય. અં ૨
 ત્રણ જ્ઞાન મુત જન્મે જ્યારે, જોગ કર્મ દીણ યાય;
 દાન સંવત્સર દઈ દીક્ષા લઈ શમદમ લીન જ યાય. અં ૩
 ધાતિકર્મ દહી વીતરાજો, કેવલજ્ઞાની યાય;
 કરામલકવત્ જન્મતને જોતા, જિનથી તીર્થ સ્થપાય. અં ૪
 ધોત્રીશ અતિશયી તીર્થપતિના, મુરનર સેવે પાય;
 પાંત્રીશશુભમુત વાણી મુણતાં, હેઠે હરખ ન માય. અં ૫
 વતંમાન જૂન જાવી છવના, બાજે શ્રી જિનરાય;
 કર્મવિપાક સ્વરૂપ જણાતાં, બહુ બલિ પ્રતિજોધાય. અં ૬
 જગમાં બહુ ઉપકાર કરીને જિનપતિ મોક્ષે લાય;
 ગોતમ નીતિ શુભ કહે સર્વ મુખ, જિન સેવાથી યાય. અં ૭

✽

૭ બાર જાવના ગર્જિત નમિજિન સ્તવન

(રાગ : આવો આવો દેવ ખારા)

સેવું ખાતું દેવ ખારા, નમિ જિનેશ્વર રાય,
 ખારા પાપ હરનારા.

આવો દુઃખહર દેવ બહાલા, મારા અંતરમાંય. ખારા
 યૌવન ધન દેહાદિ વસ્તુ, કલ્પમાં ચાલી લાય;
 અનિત્યતા દુઃખપ્રદતા એની, મોઢે ન જાણી રાય. ખાં ૧
 માતપિતા નૃપરાજ્ય સમૃદ્ધિ, અશરણ ને અસહાય;
 અરિહંત સિદ્ધ મુનિ જિનધર્મ એ, શરણાં આપો રાય. ખાં ૨

જનકાદિ સુતતાદિ પામે, જન્મ વિચિત્ર અસાર;
 આ સંસારે નહિ સુખજિહ્વ, દુઃખ દે ઉપર માર. ૧૫ાં ૩
 આવે ઝોકજ નવે ઝોકજ, અન્ય વસ્તુ પરિવાર;
 દેહ અશુચિ દુર્ગંધ ભરિયો, નાથે ન છુવ ગામર. ૧૫ાં ૪
 આશ્રવ સંવર ભાવ નિર્જરા, ધર્મસૂક્તતા સાર;
 લોકપદ્ધતિ દુર્લભોધિ, ભાવના દુઃખ હરનાર. ૧૫ાં ૫
 ખાર ભાવના ચિત્ત ન આણી, તેથી દુઃખ અપાર;
 ગૌતમ નીતિ ગુણુને આપો ખાર ભાવના સાર. ૧૫ાં ૬

૮ શ્રી સીમંધર જિન સ્તવન (ભાવ વંદના ગર્ભિત)

(રાગ : પારેવડા જાળે વીરાના દેશમાં)

હે ચંદ્રમા! કરજે કરોડ મારી વંદના;

સીમંધરને સકંદના હે ચંદ્રમાં

મહાવિદેહને પાવન કરતા, વિચરે કર્મનિકંદના. હે ચં ૧
 વીતરાગ સર્વજ્ઞ તારક એ, ચાહું ચરણ જિનચંદ્રના. હે ચં ૨
 પાપોદયે દૂર ભરતે રહ્યો હું, પામ્યો ન પાદ જિણુંદના. હે ચં ૩
 સર્વજ્ઞવિરહી ક્ષેત્રે ભટકતો, દુઃખે કરું આકંદના. હે ચં ૪
 મિથ્યામતી અજ્ઞાનીના સંગે, નાશે નહિ ભવકંદના. હે ચં ૫
 કલ્પિત પક્ષે બદ્ધાગ્રહા અર્હિ, નાખે ભવોભવ મંડના હે ચં ૬
 ચંદ્ર સીમંધર સ્વામીને કહેજે, તેડી કરે ભવખંડના. હે ચં ૭
 સર્વ મુનિ જિન સર્વજ્ઞ સિદ્ધ સંહ,

સર્વચૈત્યોને નિતવંદના. હે ચં ૮

ગૌતમનીતિ ગુણુ કહે દુઃખહર, દેવ સીમંધરાદિ વંદના. હે ચં ૯

પ્રતીર્થ સ્તવનો

૯ સીમંધર જિન સ્તવન

ધન ધન ક્ષેત્ર મહાવિદેહી, ધન્ય પુંડરીગણી ગામ,
 ધન્ય તિહાંના માનવીછ, નિત્ય ઉઠી કરે રે પ્રણામ,
 સીમંધર સ્વામી! કહોયે રે હું મહાવિદેહ આવીશ;
 જયવંતા જિનવર! કહોયે રે હું તમને વાંદીશ,
 ચાંદણીવા સદેશટોછ, કહેલો સીમંધર સ્વામ,
 ભરતક્ષેત્રના માનવીછ, નિત્ય ઉઠી કરે રે પ્રણામ. સીમં ૧
 સમવસવજુ દેવે રચ્યું તિહાં, ઘાસક ઇન્દ્ર નરેશ;
 સોનાતળે સિદ્ધાસન બેઠા, આમર છત્ર ધરેશ. સીમં ૨
 ઇન્દ્રાણી કાઠે ગદુંલીછ, પ્રીતિના ઘાઠ પુરેશ;
 લગ્નીકળી કીયે લૂછણાછ, જિનવર દીલે ઉપદેશ. સીમં ૩
 એકલે સમિ મેં સાંભળ્યુંછ, દવે કરવા પચ્ચણજ;
 ખારે પચ્ચણ સાંભળેછ, અમૃતવાણી વખાણ. સીમં ૪
 રાવને બ્દાલા ઘોડલાછ, ચેપારીને બ્દાલા છે દામ;
 અમને બ્દાલા સીમંધરસ્વામી, જેમ સીતાને શીરામ. સીમં ૫
 નદિ માંથુ પ્રભુ રાજકુદિછ, નદિ માંથુ અરધભંડાર;
 હું માંથુ પ્રભુ એટલુંછ, તુમ પાસે અવનાર. સીમં ૬
 દેવે ન દીખી પાંખડીછ, કેમ કરી આગું દબ્દબ;
 મુજદા માદરો માનવેછ, મદ ઉદમતે ભૂ. સીમં ૭
 સમવસુંદરી વિનવીછ, માનવે વારંવાર;
 એકુ ૧૨ એડી વિનવુંછ, વિનવડી અવધાર. સીમં ૮

૧૦ આત્મનિદાગર્ભિત ત્રીરજિન સ્તવન

વીર જિનેશ્વર સાહિબ મેરા, પાર ન લહું તેરા;
મહેર કરીને ટાળો મહારાજણ, જન્મ-મરણના ફેરા.

હો જિનણ ! અખ હું શરણે આયો. (એ અંચલી)
ગર્ભાવાસ તણાં દુઃખ મહોટા, ઉંધે મસ્તક રહીઓ;
મલમૂતરમાંહે લપટાણો, એહવો દુઃખ મેં સહીઓ.

હો જિનણ ૦ ૧

નરક-નિગોદમાં ઉપનો ને ચવિઓ, સૂક્ષ્મ ખાદર થઈઓ;
વેચાણો સૂઈને અગ્રભાગે, માન તિહાં કિહાં રહીઓ.

હો જિનણ ૦ ૨

નરકતણી વેદના અતિઉલ્લસી, સહી તે જીવે બહુ,
પરમાધામીને વશ પંડીઓ, તે જાણો તમે સહુ.

હો જિનણ ૦ ૩

તિયંચ તણા લવ કીધા ધણેરા, વિવેક નહીંય લગાર;
નિસીદ્ધિનો વ્યવહાર ન જાણ્યો, કિમ ઉતરાએ પાર.

હો જિનણ ૦ ૪

દેવતાણી ગતિ પુણ્યે હું પામ્યો, વિષયાસમાં લીનો;
પ્રત પચ્ચક્ષણે ઉદય નવિ આવ્યા, તાન માન માંહે લીનો.

હો જિનણ ૦ ૫

મનુવ્યજન્મ ને ધર્મસામગ્રી, પામ્યો છું બહુ પુન્યે;
રાગદ્વેષમાંહે બહુ લલીઓ, નટવી મમતા બુદ્ધિ.

હો જિનણ ૦ ૬

એક કંચન ને બીજી કામિની, તેહથું મનહું બાંધ્યું;

ધર્મનો સાર છે દામણા, તિણે ખમાવું વારંવાર રે;
સર્વ જીવો મુજ દામણા, આપજો સ્વપર હિતકાર રે.

વીર૦ ॥ ૧૩ ॥

હિંસા મૃપા ચોરી પરિચિત અપ્રમદ,

કેધ-માન-માયા લોભ રાગ રે;

દ્રેષ કલહ રતિ અરતિ પૈશુન, માયા-મૃપા નિંદા મિથ્યાત્વ રે.

વીર૦ ॥ ૧૪ ॥

અઠાર એ પાપસ્થાનક કહ્યા, મોક્ષ પથ વિઘ્ન કરે જેહ રે;

સેવ્યા દુર્ગતિપ્રદા દુઃખદા-નિદુઃ વોસિરાવું સવિ તેહ રે.

વીર૦ ॥ ૧૫ ॥

શરણુ લહું શ્રી અરિહંતનું, જેહ ભવજલનિધિ નાવ રે;

અનુત્તર જગત ઉપકારકા, શરણુ કરે દુઃખ અભાવ રે.

વીર૦ ॥ ૧૬ ॥

શરણુ લહું સિદ્ધ ભગવંતનું, મોક્ષમાં જેનો વાસ રે;

અનંતજ્ઞાનાદિચિત્ લીન જે, પૂર્ણ જસ આત્મવિકાસ રે.

વીર૦ ॥ ૧૭ ॥

શરણુ લહું સાધુ ભગવંતનું, સાધતા જેહ શિવરાજ રે;

રક્ષા ઉદ્ધાર કરે સર્વનું, રહે પરમ સંયમ જહાજ રે.

વીર૦ ॥ ૧૮ ॥

શરણુ લહું શ્રી જિનધર્મનું, જે સકલ દુઃખ હરનાર રે;

સર્વ સુખ સંપત્તિ મૂળ જે, શરણાગત મોક્ષ દેનાર રે.

વીર૦ ॥ ૧૯ ॥

સંપત્તિ-કુટુંબ દુઃખદાયકા, કેઈ નહીં શરણુદાતા રે;

અરિહંતાદિ શરણ ચાર છે, સર્વ દુઃખ મુક્તિ કરનાર રે.

વીર૦ ॥ ૨૦ ॥

દેવ ગુરુ-ધર્મ આશાતના, કરી ઉત્સવ કદા જેહ રે;
સ્થાપ્યા ઉન્માર્ગ શુભી ધાત્રીયા, નિદુ પાપો મુજ તેહ રે.

વીર૦ ॥ ૨૧ ॥

પાપ કરતા અધિકરણ બહુ, બવોબવ મેલીયા જેહ રે;
તિમ કુટુંબ પરિચલ પાપકર નિદુ વોસિસણુ સવિ તેહ રે.

વીર૦ ॥ ૨૨ ॥

અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય તિમ, ઉવળગાય સાધુ અનંત રે;
જગત ઉપકાર શુભ અનંત જસ,

પ્રણમી અનુમોદુ બહુ ખંતરે. વીર૦ ॥ ૨૩ ॥

અન્ય જીવોમાં પણ સફળો દોયનિન માન્ય સવિ જેહ રે;
વિવેકબુદ્ધિ ધરી આત્મમાં, અનુમોદુ ચિતથી તેહ રે.

વીર૦ ॥ ૨૪ ॥

પંચ પરમેષ્ઠિ આરાધીયા, સંઘ તીરથની કરી સેવ રે;
જિન ધર્મ અનેકવિધ આચર્યો,

અનુમોદુ એ શુભ કરણી દેવ રે. વીર૦ ॥ ૨૫ ॥

બાવના બાર અનિત્યાદિ તિમ, ત્રિગો પ્રમાદ કડુણાદિ રે;
મુજ મન રટણ રહો એહણું, કાપે સંસાર અનાદિ રે.

વીર૦ ॥ ૨૬ ॥

અવસર બણી અણસણુ લઈ, ત્યાગી સવિ આધિ ઉપાધિ રે;
આદાર થઈ ત્યાગી થઈ શરણુ લઈ,

ચિત ધરી સમતા સમાધિ રે. વીર૦ ॥ ૨૭ ॥

સર્વ સુખપ્રદ સકલ દુઃખહર, મંત્રપતિ શાસ્ત્ર સવિ સાર રે;
જિનેશપદદાતા નવકાર મુજ, રમરણે રહો અવિરત ધાર રે.

વીર૦ ॥ ૨૮ ॥

આરાધનાના અધિકાર દશ, રાગદ્વેષ વિષય કપાય રે;
હરને મુજ આત્મશુદ્ધિ થશે, જેહથી શિવસુખ થાય રે.

વીર૦ ॥ ૨૯ ॥

સાલ વીર મોક્ષ પચીશસો, શ્રાવણપૂર્ણિમા દિન રે;
કચ્છ-ખિદડામાં ચોમાસું રહી, આરાધના કીધી અઢીન રે.

વીર૦ ॥ ૩૦ ॥

દશ અધિકારે આરાધના, ઇમ મુજ સાંભળી દેવ રે;
“ગૌતમનીતિગુણસૂરિ” કહે, દેને મુજ ભવોભવ સેવ રે.

વીર૦ ॥ ૩૧ ॥

ચાર શરણાં

મુજને ચાર શરણા હોને, અરિહંત સિદ્ધ સુસાધુજ;
કેવલી-ધર્મ પ્રકાશીઓ, રતન અમૂલક લાધુજ. મુજને૦ ૧
ચિહ્નગતિ તણાં દુઃખ છેદવા, સમરથ શરણાં એહોજ;
પૂર્વે મુનિરાજ જે હુઆ, તેણે કીધાં શરણાં એહોજ. મુજને૦ ૨
સંસારમાંહી જીવને, સમરથ શરણાં ચારોજ;
ગણિ સમયસુંદર ઇમ કહે, કલ્યાણ મંગલ કારોજ. મુજને૦ ૩

ક્ષમાપના.

લાખ ચોરાશી જીવ જમાવીએ, મન ધરી પરમ વિવેકોજ;
મિત્રઘામિ દુષ્કર્મ દીજીએ, જિનપગને લહીએ ટેકોજ.

લાખ૦ ૧

સાત લાખ બૂદ્ધ તેડે પાઉના, દશ ચૌદે વનના ભેદોલ;
૫૮ વિગલ સુર તિરિ નારી, આર ચાર ચૌદે નરના ભેદોલ.

લાખ ૨

મુજ વૈર નહિ કેહ્યું, સહુનું મેત્રીભાવોલ;
ગણિ સમયમુંદર એમ કહે, પામીએ પુનઃ પ્રભાવોલ.

લાખ ૩

દુષ્કૃત-પાપ નિંદા

પાપ અદારે છપ પરિહરે, અરિહંત સિદ્ધની સામેલ;
આલોચાં પાપ છુટીએ, ભગવંત ઈર્ષીપરે ભામેલ. પાપ ૧
આશ્રય કપાપ દોષ બંધના, વળી કલક અઠવાખ્યાનોલ;
રતિ અરતિ પેશુન નિંદના, માયામોસ મિથ્યાત્વલ. પાપ ૨
મન-વચન-કાયાએ જે દીધાં, મિચ્છામિ દુષ્કર્ત તેહોલ;
ગણિ સમયમુંદર મ્હં કહે, જેનપર્મનો મર્મ જોહોલ. પાપ ૩

સુકૃત (ધર્મ) અનુમોદના.

ધન ધન તે દિન મુજ કદી હોએ, હું પામીય સંવમ મુપીલ;
પૂર્વરૂપિપદે ચાલ્યું, શુકુંવચને પ્રતિબુદ્ધોલ. ધન ૧
અંત પ્રાંત નિષ્ઠા ગોચરી, સ્વપને કાલસ્મગ લેયુંલ;
સમના શત્રુ મિત્ર ભાવ્યું, સંવેગ મુપી ધર્યુંલ. ધન ૨
સંસારનાં સંકટયકી, છુટીય જિનવચને અવધારીલ;
ધન્ય સમયમુંદર તે વડી, હું પામીય ભવનો પારીલ. ધન ૩

શ્રી સિદ્ધ ભગવંતોના મુખની સ્વચ્છા.

શ્રી ગૌતમસ્વામી પૂજા કરે,

વિનય કરી શિશ નમાય હો પ્રભુલ !

અવિચળ સ્થાનક મેં સુખ્યો, કૃપા કરી મોય ખતાય હો.

પ્રભુજી ! શિવપુર નગર સોહામણો. ૧

આઠ કરમ અલગા કરી, સાચાં આતમ કામ હો પ્રભુજી;
છુટ્યા સંસારના દુઃખ થકી, તેહને રહેવાનો કુણ કામ ?

હો પ્રભુજી ! શિવપુર ૨

વીર કહે ઉર્ધ્વલોકમાં, મુક્તિશિલા તસ કામ હો ગૌતમ !
સરગ છન્વીસ ઉપરે, તેહના ખાર જ નામ હો ગૌતમ !

શિવપુર ૩

લાખ પિસ્તાલીશ જોજના, લાંખી પહોળી જાણુ હો ગૌતમ !
આઠ જોજન જડી તે વિચે, છેડે માંખી પાંખ જ્યું જાણુ

હો ગૌતમ ! શિવપુર ૪

ઉજ્જવલ હાર મોતી તણો, ગાય઼્ઘ શંખ વખાણુ હો ગૌતમ !
તેનાથી ઉજળી અતિ ઘણી, ઉલટ છત્ર સંસ્થાન હો ગૌતમ !

શિવપુર ૫

અન્યુંન સોનામય દીપતી, ધઠારી મઠારી જાણુ હો ગૌતમ !
સ્ફટિકરત્નથી નિર્મલ્લી, સુવાળી અત્યંત વખાણુ હો ગૌતમ !

શિવપુર ૬

સિદ્ધશિલા ઓળંગી આગે ગયા, અધર રદ્યા વિરાજ હો ગૌતમ !
અલોકે શું જઈ અડયા, સાચાં આતમકાજ હો ગૌતમ !

શિવપુર ૭

જીહાં જન્મ નહિં મરણુ નહિં, નહિં જરા નહિં રોગ હો ગૌતમ !
શત્રુ નહિં મિત્ર નહિં, નહિં સંજોગ વિજોગ હો ગૌતમ !

શિવપુર ૮

જૂખ નહિ તૃષા નહિ, નહિ હરખ નહિ ચોક હો ગીતમ ।
દરમ નહિ કાયા નહિ, નહિ વિષધારસ બોગ હો ગીતમ ।

શિવપુર ૯

ચન્દ્ર રૂપ રસ ગંધ નહિ, નહિ કૃત્તસ નહિ વેદ હો ગીતમ ।
ખોલે નહિ આલે નહિ, મીન ભ્યાં નહિ ખેદ હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૦

બામ નગર એકે નહિ, નહિ વસ્ત્રી નહિ ઉજ્જવલ હો ગીતમ ।
કાલ મુકાલ વરતે નહિ, નહિ રાત દિવસ તિથિવાર હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૧

રાજ નહિ પ્રજા નહિ, નહિ કાકોર નહિ કાસ હો ગીતમ ।
મુખિમે' શુરુ થેલા નહિ, નહિ લપુ વડાઈ તાસ હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૨

અનુપમ મુખમે' હીલી રહ્યા, અરૂપી ભ્યોતિ પ્રકાશ હો ગીતમ ।
સમજાને મુખ સારીખો, સદુને અવિચળ વાસ હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૩

અનંતા સિદ્ધ મુક્તે ગયા, હર અનંતા ભય હો ગીતમ ।
ખોર જમા રૂપે નહિ, ભ્યોતમે' ભ્યોત સમાય હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૪

કેવળજ્ઞાન સહિત ઈ, કેવળહરિયન પાસ હો ગીતમ ।
સાલિત સમકિત લીધતા, કીધ ન હોવે હાસ હો ગીતમ ।

શિવપુર ૧૫

કિદારવશ કે કોઈ ભોળજે, આત્મી અનંદસય હો ગીતમ ।

શિવરમણી વેગે વરે, નય કહે સુખ અથાગ હો ગૌતમ !

શિવપુર ૧૬

મનનીય કર્મની સજ્જાય

કરમ તારી ગતિ ન્યારી, બધાને તું નચાવે છે;
 ઘડીમાં તું હસાવે છે, ઘડીમાં તું રડાવે છે. કરમ ૧
 ન છૂટ્યા કર્મપંજથી, લલા રાજ મહારાજ;
 મળ્યા માંટી વિષે જગમાં, કંઈ સાજ અને તાજ. કરમ ૨
 નચાવે નાચ દુનિયાના, ચોરાસી લાખના ચૌટે;
 નરક-નિગોદનાં દુઃખો, પલકમાં તે અપાવે છે. કરમ ૩
 કરમની જે અજબ ઢીલા, બધાએ જ્યાં બન્યા ઢીલા;
 ખરેખરો હિંચકો એ છે, નીચે ઉંચે ચઢાવે છે. કરમ ૪
 બનાવે સ્ત્રી કદી પુરૂષ, કદી નાનો કદી મોટો;
 બહુરૂપી સ્વરૂપી એ, ગરવ સૌના ગણાવે છે. કરમ ૫
 આશાનાં વાદળાં ઘેરે, નિરાશાએ ઘડી ફેરે;
 ક્રીડા આનંદ કરતાં ને, ઘડીમાં આંસુડા સારે. કરમ ૬
 શ્રીમંતો ને શ્રીમાનોના, મૂકાવે ખાન ને પાન;
 ભૂલાવી શાન ને લાન, બનાવે મૂઢ ને અજાન. કરમ ૭
 કર્યા કેઈ રાય ને રંકો, બળવી કર્મનો ડંકો;
 કરી ખેદાન ને મેદાન, ખરે સૌને મુંજાવે છે. કરમ ૮
 કરમનો રંગ અલખેલો, પળેપળના જુદા ખેલો;
 સ્વજન પંખીતણો મેળો, બને શાને મુરખ ઘેલો ! કરમ ૯
 ઘડી ગંજપર ચઢાવે છે, ઘડી ચામર વિજાવે છે;
 કરી ખેડાલ ને કંગાલ, ઘડી ઈજ્જત હુંટાવે છે. કરમ ૧૦

કરમ મીઠા ફરી વળતા, બધુંએ માટીમાં મળશે;
સ્વજન રોટ્ટી અને પ્રિયતમ, બધાએ અગ્નિમાં બળશે. કરમ ૧૧
ધરમની જ્યોત જ્યાં લાગે, કરમ અંધેર ત્યાં લાગે;
ધરમની સત્તા બેડીને, ધરમ સત્તા હટાવે છે. કરમ ૧૨
કરમની જટને કાપીને, આત્મ લલિષ પ્રગટાવે;
કહે લક્ષ્મણ શિશુ કીર્તિ, અનંતા મુખને પાવે કરમ ૧૩

આત્મસ્વભાવની સજ્જાથ

આપ સ્વભાવમાં રે અવધુ ! સદા મગનમેં રહેના;
જગત જીવ હૈ કરમાધીના, અચરજ કહુઅ નહીના. આ ૧
તુમ નહિ કરા હાઈ નહિ તેરા, કયા કરે મેરા મેરા;
તેરા હૈ સો તેરી પાસે, અવર સખ અનેરા આ ૨
વધુ વિનાશી તું અવિનાશી, અજ હે ઈનકુ વિલાશી;
વધુ સંગ જળ દૂર નીકારી, તજ તુમ શિવજા વાસી. આ ૩
રાગ ને રિસા દોષ ખવીસા, એ તુમ દુઃખ હા હીસા;
જળ તુમ ઉનકું દૂર કરીસા, તજ તુમ જગદાઈસા. આ ૪
પરદી આશા સદા નિરાશા, એ દે જગજન પાસા;
તે. કાદનકુ કરે અકમાસા, લહે સદા મુખવાસા. આ ૫
કબહીક કાલ કબહીક પાલ, કબહીક દુખા અપમાલ;
કબહીક જગમેં કીર્તિ જાલ, સખ પુત્રલકી જાલ. આ ૬
શુદ્ધ ઉપયોગ ને સમગ્રધારી, જ્ઞાન ધ્યાન મનોહારી;
કમંકલકંકે દૂર નિવારી, જીવ વરે શિવનારી. આ ૭

હિતોપદેશની સજ્જાય

[રાગ :- સિદ્ધાયલના વાસી જિનને]

દો દીનકા મહેમાન મુસાફીર લાથું ખાંધી લે.

મુસાફીર લાથું ખાંધી લે.

મોહમાયામાં મસ્ત બનીને, પાયા વિનાના ઘરો ચણીને;

પાવે દુઃખ અપાર....મુસાફીર૦ ૧

ગલોમાં તું ઉંઘો લટકે, એ દુઃખ તુજને કેમ ન ખટકે;

કરને કાંઈ વિચાર....મુસાફીર૦ ૨

તું માને છે માફ માફ, જ્ઞાની કહે છે કોઈ નહિ તાફ;

વીરવચન નિરધાર....મુસાફીર૦ ૩

દેવ-શુરુ ને ધર્મ છે તારા, સ્નેહી સંખંધી સૌ છે ન્યારા;

સ્વાર્થીઓ સંસાર....મુસાફીર૦ ૩

પુન્ય-પાપને નહિ પીછાણે, માફ તું એ સાચું માને;

સાચું ધર્મ જાણ....મુસાફીર૦ ૫

આ પરાયો આ છે મારો, તુચ્છ ભાવના દીલથી વારો;

સૌને અપના માન....મુસાફીર૦ ૬

ધર્મક્રિયા કાલે કરશું, નહિ જાણે પણ ક્યારે મરશું;

ક્ષણનો નહિ વિશ્વાસ....મુસાફીર૦ ૮

અભિમાનમાં અક્કડ કરતો, ગુણીજન દેખી તું નહિ નમતો;

રાવણ હાલ નિહાલ...મુસાફીર૦ ૮

એક દિન દુનિયા છોડી જાવું, ધર્મલાથા વિણ ત્યાં શું જાવું;

કર લે ધર્મધ્યાન....મુસાફીર૦ ૯

- માનવબળ અતિ દુર્લભ જાણે, શામળચન્દ્ર એ મત્ય પ્રમાણે;
મળે ન વારંવાર....મુસાફીર૦ ૧૦
- દિસા જાદિ પાપે છેડી, જન્મમરણની જેડી તોડી;
સ્વરાજ્ય કરવે દાય ... મુસાફીર૦ ૧૧
- પરનારીને માતા માને, પ્રદાયકની કિંમત જાણે;
એટીજ જ ચતુર મુજબ--મુસાફીર૦ ૧૨
- વેળની આજ્ઞા શિરે ચડાવે, વીરઆજ્ઞામાં યુદ્ધિ લડાવે;
નહિ ધર્મનો પ્રેમ....મુસાફીર૦ ૧૩
- તપ-જપ કરવા આક્રા લાગે, માંદો પડતાં સપથું ત્યાગે,
ડહાપણ નહિ કહેવાય....મુસાફીર૦ ૧૪
- એકલો આખો એકલો જાણે, વેળવ સપથો અહીં રહી જાણે;
ભજલે વીર ભગવાન....મુસાફીર૦ ૧૫
- અવનમાં મુશ્કેલી લાવે, સફળિ કેરા મુખડા પાવે;
મુંદર એ સંદેશ....મુસાફીર૦ ૧૬
- વિષ યદી છે વિપયો જૂડા, તુજને તે કેમ લાગે રૂડા;
દુર્ગતિના દેનાર....મુસાફીર૦ ૧૭
- આત્મક્રમણને જરૂર વિકસાવે, લગ્નિધનો બંડાર વસાવે;
તર જાણે સંસાર....મુસાફીર૦ ૧૮

શિયળની સજ્જાથ

શિયળ સમું મવ દેા નહિ, શ્રી જિનવર ભાણે રે;
મુખ આપે જે સામર્થા, દુર્ગતિ પડતાં રાણે રે.
મત પચસદ્ગુણ વિના જીવો, નવ નારદ જેહ રે;